

Nota van beantwoording

Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Nota van beantwoording

Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Een gezamenlijk product van de provincie Drenthe en de gemeenten
Coevorden, Emmen, Borger-Odoorn en Aa en Hunze

28 mei 2013

Inhoud

I	Beleid	6	2	Procedure en planologie	22
I.1	Locatiekeuze	6	2.1	Communicatie	22
	I.1.1 Windaanbod	6	2.1.1	Algemeen	22
	I.1.2 Waarom niet in de rest van Drenthe	7	2.1.2	Eerdere correspondentie	23
	I.1.3 Onderbouwing locatiekeuze ontbreekt	8	2.1.3	Informatieavonden	23
	I.1.4 Wind op Zee	8	2.1.4	Communicatie in het verdere verloop van het proces	24
	I.1.5 Waarom niet in legere stukken van Nederland	9	2.2	Aanpassingen aan de Gebiedsvisie	25
	I.1.6 Overig	9	2.2.1	Kaartmateriaal	25
I.2	Nut en noodzaak van windenergie	10	2.2.2	Rapportage ROM3D, H+N+S, Schone	26
	I.2.1 Rendement van windenergie	10	2.2.3	Laagvliegroute	26
	I.2.2 Alternatieve technieken	10	2.2.4	Suggesties voor tekstuele aanpassingen	27
	I.2.3 CO ₂ -reductie en brandstofbesparing	11	2.3	Planologie en proces	28
	I.2.4 Economische haalbaarheid/verborgen kosten	11	2.3.1	Algemeen	28
	I.2.5 Overig	12	2.3.2	Status Gebiedsvisie windenergie Drenthe	29
I.3	Energiebeleid	13	2.3.3	RCR	29
	I.3.1 Doelstelling MWh versus MW	13	2.3.4	Crisis- en Herstelwet	31
	I.3.2 Gemeentelijk beleid	14	2.3.5	MER	32
	I.3.3 Provinciaal beleid	15	2.3.6	Proces tot nu toe	32
	I.3.4 Landelijk beleid	18	2.3.7	Het verdere proces	34
	I.3.5 Overig	19	2.4	Overig	35
I.4	Subsidie	20			
	I.4.1 SDE+	20			
	I.4.2 Subsidie algemeen	20			

3	Milieueffecten	37	5	Financien en economie	57
3.1	Algemeen	37	5.1	Participatie	57
	3.1.1 Minimale afstand tot woningen	37	5.2	Planschade, waardedaling en compensatie	60
	3.1.2 Overig	39	5.2.1	Planschade en waardedaling van onroerend goed	60
3.2	Gezondheid	40	5.2.2	Compensatie	62
3.3	Geluid	41	5.2.3	Financiële bijdrage en gebiedsontwikkeling	62
	3.3.1 Algemeen	41	5.3	Economische effecten	64
	3.3.2 Norm	42	5.3.1	Werkgelegenheid	64
	3.3.3 Laagfrequent geluid	43	5.3.2	Overig	65
3.4	Slagschaduw	44	5.4	Overig financiën en economie	66
3.5	Ecologie	44	6	Overig	68
	3.5.1 Natuurbeleid	44	6.1	Algemeen	68
	3.5.2 Vogels en vleermuizen	45	6.2	Energietransitie	73
	3.5.3 Overig	45	6.3	Effecten van werkende windturbines	75
3.6	Veiligheid	46	6.4	Sociale aspecten en draagvlak	76
4	Landschap	47	6.5	Elektriciteitsnet	77
4.1	Locatiespecifieke opmerkingen	47	Bijlagen		79
	4.1.1 Coevorden	47	1	Geografische spreiding unieke zienswijzen	80
	4.1.2 Veenkoloniën	49	2	Samenvatting tekstwijzigingen in Nota van beantwoording	81
4.2	Rapportage ROM3D, H+N+S, Schöne	50			
4.3	Visualisaties	51			
4.4	Overig	52			
	4.4.1 Koppeling wind en landschap	54			
	4.4.2 Opstellingsvormen	54			
	4.4.3 Algemeen	55			

Inleiding

In december 2012 is de ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld. Het ontwerp heeft ter inzage gelegen bij de vier gemeenten en de provincie vanaf 19 december 2012 tot 12 februari 2013. Tijdens de terinzagelegging is een viertal informatiebijeenkomsten belegd in Coevorden, Barger-Compascuum, Valthermond en Gasselternijveen. Een ieder heeft tijdens deze periode een zienswijze kunnen indienen.

In totaal zijn 222 afzonderlijke zienswijzen ontvangen. Twee daarvan zijn door meerdere personen ondertekend, één door 1054 mensen (waarvan in 33 gevallen de naam en/of het adres onleesbaar was) en één door 340 personen (waarvan in één geval de naam en/of het adres onleesbaar was). Al de indieners van een zienswijze, inclusief de medeondertekenaars, hebben een ontvangstbevestiging gehad. Naar aanleiding daarvan bleken 13 ondertekenaars niet (meer) op het opgegeven adres woonachtig te zijn. Acht mensen hebben naderhand aangegeven dat zij ten onrechte als medeondertekenaar op de lijst zijn vermeld. In bijlage 1 is een grafiek opgenomen die inzicht geeft in de geografische herkomst van de unieke zienswijzen.

Aan elk van de 223 zienswijzen is een uniek nummer toegekend. Aan het nummer gaat een 'Z' vooraf, of een 'O' wanneer de zienswijze afkomstig is van een overheidsinstantie. De zienswijzen zijn gelezen en vervolgens heeft het adviesbureau Bosch & van Rijn op ons verzoek de zienswijzen samengevat en gerubriceerd in een zestal thema's/hoofdstukken die elk weer zijn onderverdeeld in subthema's. Zienswijzen van verschillende indieners, of onderdelen daarvan, die onderling samenvallen of elkaar grotendeels overlappen, zijn samengevoegd. Per thema en soms ook per subthema zijn de unieke nummers vermeld van de zienswijzen die in het thema zijn opgenomen. Vervolgens zijn de samengevatte zienswijzen beantwoord.

Aan alle indieners van een zienswijze, inclusief de medeondertekenaars, is na het vaststellen van de Nota van beantwoording en de definitieve Gebiedsvisie windenergie Drenthe, een brief verzonden met voornoemd uniek nummer en een

link met een koppeling naar de beide documenten op het internet. Op deze wijze kan een ieder zijn zienswijze terugvinden en kennis nemen van de beantwoording. Desgevraagd zijn papieren versies van de documenten toegezonden. De gebiedsvisie is ook in te zien op de provinciale website www.provincie.drenthe.nl/windenergie.

De ingediende zienswijzen leiden tot een aantal wijzigingen in de tekst van de ontwerp gebiedsvisie. Deze wijzigingen zijn te vinden in de reacties op de zienswijzen in deze Nota van beantwoording en in bijlage 2 samengevat. Daarnaast zijn in de gebiedsvisie ook teksten aangepast die samenhangen met voornoemde wijzigingen en is de tekst op enkele punten geactualiseerd.

Er zijn veel zienswijzen met vragen en opmerkingen die gaan over zaken die nu nog niet goed kunnen worden beantwoord. Dit geldt met name voor de milieueffecten.

In de gebiedsvisie gaat het vooral over het aanwijzen van locaties en gebieden die in aanmerking komen voor het realiseren van windparken en de randvoorwaarden die wij daarbij hanteren. De precieze invulling van de aangewezen locaties en gebieden komt in een latere fase aan de orde, tijdens de procedure voor een bestemmingsplan (of inpassingsplan) en voor een omgevingsvergunning. Deze procedures gaan in het algemeen gepaard met een milieueffectrapportage.

Dan wordt ook de precieze plek van een windmolen vastgelegd, is duidelijk welk type windmolen (ashoogte, rotordiameter en vermogen) zal worden geplaatst, kan de hoogte van het geluidniveau worden bepaald, het veiligheidsrisico, de slagschaduw, de gevolgen voor de fauna, een eventuele waardedaling van onroerende zaken in de omgeving, etc. Ook een gang naar de rechter is dan mogelijk.

I Beleid

I.1 Locatiekeuze

Insprekers:	Z002	Z003	Z005	Z006	Z008	Z013	Z014	
Z016	Z019	Z020	Z021	Z022	Z024	Z030	Z032	Z035
Z037	Z038	Z040	Z041	Z044	Z049	Z050	Z052	Z054
Z055	Z056	Z058	Z059	Z061	Z063	Z064	Z065	Z066
Z069	Z071	Z072	Z074	Z077	Z078	Z079	Z081	Z082
Z084	Z085	Z086	Z087	Z088	Z094	Z095	Z097	Z100
Z102	Z103	Z104	Z105	Z110	Z111	Z114	Z117	Z121
Z122	Z123	Z125	Z126	Z128	Z130	Z134	Z136	Z138
Z139	Z141	Z142	Z144	Z145	Z146	Z147	Z148	Z149
Z150	Z151	Z152	Z153	Z155	Z156	Z157	Z159	Z160
Z161	Z164	Z165	Z166	Z169	Z172	Z180	Z181	Z182
Z185	Z187	Z188	Z192	Z194	Z195	Z197	Z198	Z200
Z201	Z202	Z204	Z208	Z210	Z214	Z219	Z221	Z223

I.1.1 Windaanbod

Zienswijze:

Het windaanbod in dit deel van Nederland is niet voldoende voor een rendabel project.

Reactie:

Gezien het grote aantal initiatiefnemers dat plannen voor windparken in het zoekgebied wil ontwikkelen, concluderen wij dat het mogelijk is om rendabele projecten te ontwikkelen.

Zienswijze:

De windsnelheden op 120 m hoogte zoals genoemd in de gebiedsvisie moeten als indicatief gezien worden.

Reactie:

Deze opmerking onderschrijven wij.

Zienswijze:

Om de daadwerkelijke windsnelheid ter plaatse te bepalen moet de wind worden gemeten door middel van een windmeetcampagne voor de duur van minimaal 1 jaar.

De gebiedsvisie mist een indicatie van opbrengsten bij verschillende windsnelheden. Wikipedia stelt dat het op grote hoogte doorgaans harder waait, maar dat de windsnelheid landinwaarts overdag onder de 90 m gemiddeld hoger is dan daarboven.

Reactie:

Het is aan de initiatiefnemers van een windpark om hier invulling aan te geven.

Zienswijze:

Er is in de gebiedsvisie geen rekening gehouden met het effect van dalende windsnelheden in de regio (ca. 2% per jaar in de laatste twintig jaar).

Reactie:

In de klimaatscenario's van het KNMI voor 2050 worden geen significante veranderingen verwacht in de windsnelheden

Zienswijze:

Aangaande pag. 16: Er wordt aangegeven dat de provincie, in overleg met Tegenwind Veenkoloniën, een aantal geluidmetingen uitvoert met behulp van onbemande meetposten.

- a. Welke metingen betreft dit, wanneer worden/zijn deze uitgevoerd, worden de resultaten daarvan gepubliceerd en zo ja, wanneer?
- b. Indien deze metingen aantonen dat het te verwachten windaanbod aanzienlijk lager is dan de windkaart van AgentschapNL, bent u dan bereid alsnog de minimumeis van 3 MW per turbine te verlagen?

Reactie:

De geluidmetingen zijn bedoeld om een indruk te krijgen van het achtergrondniveau in de huidige situatie. De meetlocaties en meetperioden worden in overleg met Tegenwind Veenkoloniën bepaald. De uitkomsten zijn beschikbaar. Over het publiceren van de uitkomsten zijn nog geen afspraken gemaakt. Er worden ter plekke geen windsnelheden gemeten. Het vermogen van een windturbine wordt bepaald door de initiatiefnemer van een windpark. In de Omgevingsvisie is vastgelegd dat het vermogen van een windmolen ten minste 3 MW dient te zijn.

Zienswijze:

Op bladzijde 9 wordt op basis van bijlage 4 aangegeven dat de gemiddelde windsnelheid op 120 m hoogte maximaal 9,0 m/s is. Op basis van de kaarten en formules opgenomen in 'De Windkaart van Nederland op 100 m hoogte' opgesteld door KEMA Nederland B.V. in opdracht van SenterNovem (nu AgentschapNL) is dit maximaal 8,5 m/s. Op welke wijze zijn de gegeven waarden bepaald en is dat juist gebeurd?

Aangaande pag. 14: Onder het kopje 'Geschiktheid voor windenergie' staat dat op basis van een kaart van AgentschapNL (was SenterNovem) in het zoekgebied de windsnelheden op 120 meter variëren tussen de 7,5 en 9,0 m/s. Bij veel gerealiseerde windparken is gebleken dat de windsnelheid op de locatie veel lager lag dan kon worden verwacht op basis van de windkaart van SenterNovem/AgentschapNL. Hierbij bleken afwijkingen voor te komen van 0,4 tot wel 1,2 m/s (lager) t.o.v. die van de windkaart van SenterNovem.

- a. Zijn er buiten de windkaart van SenterNovem nog andere bronnen geraadpleegd voor het bepalen van het verwachte windaanbod in het zoekgebied?
- b. Zo ja: welke? Zo nee, is de provincie alsnog voornemens dit te doen omdat dit cruciaal is voor zowel het opbrengstpotentieel (kWh-en) als de keuze van de best passende windturbinetypes?

Reactie:

De kaart met windsnelheden op 120 m boven maaiveld is bedoeld om een indruk te geven van de gemiddeld voorkomende windsnelheden op die hoogte. Voor het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe is de windsnelheid maar beperkt van betekenis. Wij hebben geen inzicht in de wijze waarop de informatie op de

aangehaalde kaarten is bepaald. Het is wel de moeite van het vermelden waard dat de windkaart van Nederland geldt voor 100 m hoogte, en de gemiddelde windsnelheid op 120 m hoogte hoger ligt.

Voor een preciezer beeld zijn metingen in het zoekgebied vereist. Dit wordt in het algemeen uitgevoerd door de initiatiefnemers van een windpark. Voor hen is een zo nauwkeurig mogelijke inschatting van de windsnelheid van belang voor het bepalen van de te verwachten elektriciteitsopbrengst. Daarom zijn de initiatiefnemers van het windpark De Drentse Monden voornemens een mast voor het meten van windsnelheden te plaatsen tussen Nieuw-Buinen en Eerste Exploërmond.

1.1.2 Waarom niet in de rest van Drenthe

Zienswijze:

Ook in de rest van de provincie moet gezocht worden naar locaties. Dat betekent de Provinciale Omgevingsvisie aanpassen.

Mogelijkheden zijn: Assen; Hoogeveen; Meppel; grote bedrijventerreinen; snelwegen; spoorwegen; langs de grens met Duitsland; op de Hondsrug; bij de Davidsplassen/ Dwingelderveld.

Windturbines passen beter in legere gebieden van Drenthe, bijvoorbeeld tussen Weerdinge en Roswinkel.

Reactie:

Provinciale staten hebben bij de vaststelling van de Omgevingsvisie in 2010 een zoekgebied voor windenergie aangewezen. Samen met de elf andere provincies heeft de provincie Drenthe afspraken met de rijksoverheid gemaakt om 280 MW aan windenergie te realiseren in Drenthe. Deze 280 MW wordt in het zoekgebied gerealiseerd. Na 2020, of bij een tussentijdse verhoging van de taakstelling, komen locaties buiten het zoekgebied aan bod. Overigens ligt het gebied tussen Weerdinge en Roswinkel in het provinciale zoekgebied.

Zienswijze:

Door lagere netaansluitingskosten is het zuidelijk deel van het provinciaal zoekgebied beter geschikt voor windenergie.

Reactie:

In de gebiedsvisie is verwoord dat het zuidelijk deel van het zoekgebied beter geschikt is voor grootschalige windparken dan het noordelijk deel.

Zienswijze:

De twee dissonanten in het landschap worden door de Drentse Mondenweg (N379) en de N374 (Borger-Stadskanaal) gevormd. Rondom beide provinciale wegen is nauwelijks bebouwing. Wat is de overweging geweest om niet te kiezen voor de gebieden langs beide genoemde provinciale wegen?

Reactie:

De Drentse Mondenweg en de N374 vallen grotendeels binnen het beschermingsgebied van LOFAR en beide wegen doorsnijden bebouwings-linten, waardoor een heldere opstelling niet mogelijk is. Daarnaast ligt de resterende ruimte langs de N374 op relatief korte afstand van de dichtst-bewoonde gebieden van Nieuw-Buinen en Stadskanaal.

Zienswijze:

De opmerking uit de gebiedsvisie (pag. 20) 'Het zoekgebied wordt gekarakteriseerd door grootschaligheid, functionaliteit en bedrijvigheid.' klopt niet voor Weijerswold. Hoewel dit voor het windpark in Duitsland wel geldt, klopt dit niet voor de situatie aan de Nederlandse kant van de grens. Wat zijn de argumenten voor het kiezen van Weijerswold boven andere locaties binnen de gemeente Coevorden?

Er is plek voor één turbine achter het Europark Coevorden richting de Haandrik. Ook nog tussen de Hulterweg Coevorden en het Europark voor twee turbines. Er wonen hier veel minder mensen die hinder kunnen ondervinden. Andere alternatieve locaties binnen de gemeente Coevorden: de Galgaten bij Dalen en de Broeklanden bij Sleen.

Reactie:

Aan de keuze voor de zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Europark ligt een 3D-studie ten grondslag. Hiermee is bekeken welke locaties het meest geschikt zijn voor de plaatsing van windturbines. Het klopt dat binnen de gemeente Coevorden ook andere locaties geschikt zijn bevonden. De keuze voor de zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Europark is mede ingegeven door de aanwezigheid van windparken net over de grens in Duitsland.

Zienswijze:

Het op voorhand toewerken naar één locatie geniet niet de voorkeur. De gemeente Emmen zou actief naar ruimere mogelijkheden 'moeten' zoeken qua aantal locaties binnen het grondgebied van de gemeente Emmen. Het plan-MER kan daarvoor een geschikt instrument zijn.

Reactie:

Emmen maakt voor de ontwikkeling van windenergie een zorgvuldige afweging. De gemeente heeft op basis van haar Energienota (raadsbesluit 26 april 2012) een taakstelling van 60 MW. Op basis van het milieueffectonderzoek vindt een afweging plaats tussen een zevental gebieden die zich lenen voor de realisatie van windenergie. Meest zwaarwegende criterium wordt gevormd door de mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling in relatie tot de ontwikkeling van windenergie. De uiteindelijke gebiedskeuze voor de regio waar windenergie gerealiseerd kan worden vindt plaats in de Structuurvisie windenergie Emmen.

1.1.3 Onderbouwing locatiekeuze ontbreekt

Zienswijze:

In de gebiedsvisie ontbreekt een goede onderbouwing van de locatiekeuze, zie ook de Omgevingsvisie. Dit werd ook geadviseerd door de commissie voor de Milieueffectrapportage.

De onderbouwing van de locatie Nieuw-Buinen Zuid wijkt af van de studie van ROM3D.

Reactie:

De locaties zijn gebaseerd op een koppeling met de aanwezige functies landbouw en/of bedrijfsterreinen en een zo groot mogelijke afstand tussen afzonderlijke windparken.

1.1.4 Wind op Zee

Zienswijze:

Windturbines kunnen beter op zee. Daar vangen ze meer wind. Bijvoorbeeld op de Waddenzee, samen met Duitsland. Onderhoud is eenvoudiger bij windturbines op zee.

Reactie:

Windturbines vangen op zee inderdaad meer wind en zullen daardoor ook meer elektriciteit opleveren dan een vergelijkbare windmolen in het Drentse zoekgebied voor windenergie. De kosten van het bouwen en onderhouden van windmolens op zee zijn echter hoger. Er staan overigens al windmolens op zee en er zullen nog meer worden bijgebouwd.

Zienswijze:

Aan de gebiedsvisie moet objectieve onderbouwing worden toegevoegd van de 6000 MW op land en waarom deze niet op zee geplaatst wordt.

Reactie:

De doelstelling van 6000 MW is een doel van de rijksoverheid en staat in de gebiedsvisie niet ter discussie.

1.1.5 Waarom niet in legere stukken van Nederland

Zienswijze:

Er zijn andere locaties in Nederland waar windturbines verder van woningen geplaatst kunnen worden.

De locatie in het veenkoloniale gebied ligt minder voor de hand dan midden in Drenthe, in de Veluwe bossen of in het Groene Hart, in verband met het grondeffect, hoger grondniveau en lagere zichtbaarheid (in bossen).

Waarom worden de nadelige gevolgen van de windturbines niet over heel Nederland verdeeld?

Nederlandse windturbineparken kunnen in minder dichtbevolkte landen als Noorwegen worden geplaatst. Hoger windaanbod en minder landschapsvervuiling.

Reactie:

De provincie Drenthe heeft, evenals de elf andere provincies, een afspraak gemaakt met de rijksoverheid over het realiseren van windmolens, verdeeld over de provincies. De uitwerking van deze afspraak vindt voor Drenthe plaats in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. De andere provincies zijn elk voor zich verantwoordelijk voor de uitwerking van hun afspraak. In Drenthe wordt slechts vier à vijf procent van het landelijk totaal geplaatst. Provinciale staten hebben in 2010 besloten in Drenthe alleen in het zoekgebied voor windenergie, zoals opgenomen in de provinciale Omgevingsvisie, windmolens toe te staan. Tot dat moment waren er alleen afspraken met de gemeenten Emmen en Coevorden over het realiseren van windenergie.

1.1.6 Overig

Zienswijze:

Is het mogelijk om windturbines op platte daken te plaatsen, bijvoorbeeld van flats?

Reactie:

Ja, dat kan. Het gaat dan wel om kleine windmolens met een relatief lage energie-opbrengst. De gemeenten bepalen waar deze kleine windmolens toelaatbaar zijn. Het toestaan van deze windmolens maakt geen deel uit van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. Het zoekgebied voor windenergie in de provinciale Omgevingsvisie is hierop niet van toepassing.

Zienswijze:

Waarom is het park bij de dorpskern van Tweede Exloërmond gepland. Dit is niet volgens de gemaakte afspraken.

Reactie:

Op grond van onze studies is dit één van de locaties die wij hebben aangewezen. Door dit gebied met een ster aan te geven laten wij ruimte, mede naar aanleiding van zienswijzen en de inbreng van initiatiefnemers, voor een nadere invulling.

Zienswijze:

In de gebiedsvisie (pag. 44, 45, 62, 63) is het gebied tussen Dalerveen en Dalen aangemerkt als zoekgebied, terwijl de gemeente de toezegging heeft gedaan dat hier geen windturbines komen.

Reactie:

Deze pagina's verwijzen niet naar de gebiedsvisie maar naar verbeeldingen van windparken uit het adviesrapport voor de gemeenten Emmen en Coevorden van de adviesbureaus ROM3D, H+N+S en Schöne. In deze studie zijn de ruimtelijke effecten van verschillende opstellingen van windturbines op verschillende locaties onderzocht. Dit advies is als bouwsteen gebruikt bij het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe. De onderzochte opstelling tussen Dalerveen en Dalen uit het adviesrapport is niet overgenomen in de gebiedsvisie als zoekgebied in de gemeente Coevorden.

I.2 Nut en noodzaak van windenergie

Insprekers:	Z002	Z003	Z005	Z006	Z008	Z013	Z015	
Z016	Z022	Z026	Z035	Z043	Z044	Z045	Z049	Z052
Z055	Z056	Z059	Z061	Z063	Z064	Z065	Z067	Z068
Z069	Z070	Z072	Z073	Z075	Z076	Z077	Z079	Z084
Z086	Z091	Z094	Z097	Z100	Z102	Z103	Z104	Z106
Z110	Z111	Z115	Z128	Z130	Z131	Z139	Z142	Z144
Z148	Z150	Z155	Z159	Z161	Z162	Z163	Z165	Z170
Z180	Z181	Z188	Z191	Z193	Z194	Z198	Z200	Z201
Z202	Z204	Z206	Z209	Z210	Z223			

I.2.1 Rendement van windenergie

Zienschijf:

Er is geen sprake van energiebesparing gezien het lage rendement van deze opwekkingsvorm.

Reactie:

Met een windmolen wordt niet bespaard op het energieverbruik, maar wordt energie opgewekt uit de duurzame bron wind.

Zienschijf:

In de gebiedsvisie mist de uitwerking van de optische en energetische interferentie tussen windpark Gasselterboerveen en windpark N33.

Reactie:

De afstand tussen de windparken Gasselterboerveen en N33 is dusdanig groot dat geen sprake zal zijn van energetische referentie. Beide windparken zullen ook visueel als twee afzonderlijke parken worden gezien. De visuele referentie vinden wij acceptabel.

Zienschijf:

Windturbines met een groot vermogen leveren meer op, maar zijn niet groter. Daarom hebben deze de voorkeur.

Reactie:

Er zijn verschillende combinaties mogelijk van ashoogte, rotordiameter en vermogen van een windturbine. Windturbines met een groot vermogen (in MW) leveren in

absolute zin meer elektriciteit (in kWh) op, maar in relatieve zin, in verhouding tot het vermogen, juist minder. De tabel in bijlage 7 van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe geeft daar een voorbeeld van. Uit het voorbeeld in de tabel valt ook op te maken dat een windturbine met een kleiner vermogen dezelfde hoogte kan hebben als een windturbine met een groter vermogen.

Zienschijf:

De geplaatste capaciteit (aantal molens x maximale capaciteit per molen) zal niet altijd overeenkomen met de te realiseren opbrengst.

- De hoeveelheid wind in de regio is minder dan de hoeveelheid wind die nodig is om de maximale capaciteit uit een molen te halen.
- Stilstand van molens door storingen en onderhoud of zelfs definitieve uitval van kapotte molens zal voor een mindere opbrengst zorgen.

Wat zal derhalve de maximale opbrengst zijn als hier rekening mee gehouden wordt?

Reactie:

In het voorbeeld in bijlage 7 van de Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe is rekening gehouden met de gemiddeld te verwachten windsnelheid in het zoekgebied en het te verwachten aantal draaiuren. De capaciteit van de windmolens zal inderdaad maar gedeeltelijk worden benut. Aanvullend merken wij op dat de energie-efficiëntie van een windmolen nog voortdurend wordt verbeterd.

I.2.2 Alternatieve technieken

Zienschijf:

In plaats van de vergelijking met een 7,5 MW turbine (die niet geschikt is voor deze locatie) kan beter een vergelijking worden gemaakt met andere vormen van duurzame energie (zoals bioraffinage, zonne-energie en windwakkels/windschalen). Importeren van goedkope duurzame stroom uit het buitenland is beter dan lokaal opwekken van windenergie.

Reactie:

Eén van de doelen van de gebiedsvisie is het opstellen van een kader voor en de onderbouwing van de realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW aan windenergie in het provinciaal zoekgebied. Het gaat daarom in de gebiedsvisie niet over andere vormen van duurzame energie. Daarvoor hebben gemeenten en provincie apart beleid ontwikkeld. Windwakkels en windschalen kunnen (helaas) nog geen substantiële bijdrage leveren aan de doelstelling. Nederland, met inbegrip van de twaalf provincies, waaronder de provincie Drenthe, nemen hun verantwoordelijk-

heid voor de realisatie van duurzame energie, met een eigen doelstelling voor de realisatie van wind-energie.

Zienswijze:

Zonne-energie kan worden opgeslagen, in tegenstelling tot windenergie.

Reactie:

Voorzover met behulp van zonne-energie elektriciteit wordt opgewekt is er geen verschil met windenergie.

Zienswijze:

Als alle inwoners van Drenthe een 1,5 kW turbine hebben, aangesloten op het lichtnet, wordt de doelstelling ruimschoots gehaald.

Windenergie op land is geen wenselijke optie. Het draagt niet bij aan het bewustzijn van de consument. Als het geld dat nu wordt gebruikt voor windenergie wordt aangewend voor bewustzijns campagnes dan verbruiken we zoveel minder energie dat windenergie op land mogelijk helemaal niet meer nodig is.

Reactie:

Het is om praktische en visuele redenen niet gewenst dat alle inwoners een eigen windturbine van 1,5 kW in beheer hebben. Wij delen uw mening dat energiebesparing voorop moet staan. Van de energievraag die resteert, willen wij 14% duurzaam opwekken. Overigens kunnen windmolens op het land bijdragen aan bewustzijn over energie en energiebesparing.

1.2.3 CO₂-reductie en brandstofbesparing

Zienswijze:

Is er onderzoek naar de werkelijke besparing op fossiele brandstof en reductie van broeikasgassen, rekening houdend met het lokale windregime en benodigde back-upcapaciteit?

Reactie:

Grootschalige inzet van windenergie kan leiden tot een lager rendement van met name het grootschalige elektriciteitsproductievermogen (kolen- en gasgestookte centrales).

Zienswijze:

Het verhaal dat gasturbines snel fluctuaties kunnen opvangen op het net is onzin, omdat het opstarten van een gascentrale 1-2 weken duurt.

Reactie:

Vanwege de variatie in de vraag naar elektriciteit en het vanwege het door zijn aard wisselende aanbod van duurzame energie, is het nodig dat er meer flexibiliteit ontstaat in het elektriciteitsnet. Daarvoor wordt ondermeer gebruik gemaakt van flexibele productiecapaciteit, smart-grids en opslagmogelijkheden. Wij verwachten dat op dit vlak nog veel innovatie mogelijk is.

Zienswijze:

De energietransitie is vooral een kwestie van mentaliteitsverandering. Daarnaast komt uitstoot van CO₂ voor een belangrijk deel van landbouw en veeteelt en kunstmestproductie.

Reactie:

Energietransitie is een complex proces waarbij mentaliteitsverandering een belangrijk aspect is. CO₂ (en andere broeikasgassen) ontstaan inderdaad niet alleen bij de productie van energie uit fossiele brandstoffen.

1.2.4 Economische haalbaarheid/verborgen kosten

Zienswijze:

Voorafgaand aan het definitief plaatsen van de eerste windturbine in de genoemde windparken zou de economische haalbaarheid van windturbines met de kennis van nu onafhankelijk onderzocht moeten worden. Daarbij kan gekeken worden naar de te verwachte opbrengst in de komende tien tot twintig jaar in vergelijking tot andere ontwikkelingen op het gebied van (duurzame) energieopwekking. Zijn deze windmolens rendabel en staan de aanlegkosten wel in verhouding tot de opbrengst van de windenergie winning?

Het noordelijk zoekgebied beschikt niet over een elektriciteitsnetwerk dat geschikt is voor windparken en op basis van de huidige subsidieregeling is een windpark niet rendabel. Zijn deze conclusies voor u geen aanleiding de aanwijzing van het zoekgebied te herzien?

Zo nee, waarom niet? Zo ja, wat zijn dan de uitgangspunten hiervoor?

Hoe groot zijn de investeringen die nodig zijn om grote windparken hier op het bestaande net aan te sluiten en wie dragen deze kosten?

Hoe groot kan een windpark in dit noordelijk zoekgebied zijn zonder aanvullende infrastructuurle investering?

Reactie:

De economische haalbaarheid is primair een zaak van de initiatiefnemers van een windpark. Wij hebben voldoende signalen dat het bouwen van een windpark in het zoekgebied voor windenergie kan leiden tot een economisch rendabele investering, ook in het noordelijk deel van het zoekgebied. De kosten van het aansluiten van een windpark op het bestaande elektriciteitsnetwerk zijn voor rekening van de initiatiefnemers. Wij hebben nu geen inzicht in de omvang van deze kosten. De locaties (sterren) die op de Visiekaart staan zijn normaliter zonder omvangrijke aanvullende infrastructuurle investeringen aan te sluiten.

Zienschijze:

Op pagina 15 wordt gesteld dat kleine parken beter elektrisch te ontsluiten zijn dan grote parken. Dit is echter in tegenspraak met de conclusie van onderzoeken van TenneT. Ook grotere parken zijn goed op het net inpasbaar waarbij op basis van beschikbare informatie geen conclusies kunnen worden getrokken over de kosten. Wel klopt het dat kleine parken op kortere afstand aangesloten kunnen worden op relatief kleinere hoogspanningsstations, maar de kosten van de aansluiting per megawatt is daarmee zeker niet automatisch lager.

Reactie:

Grotere windparken vergen grotere infrastructuurle investeringen dan kleinere. Deze investeringen kunnen bestaan uit langere kabels tot een verder weg gelegen transformatorstation. Bij de uitwerking van de plannen worden deze aspecten op verzoek van initiatiefnemers, nader onderzocht door Enexis en TenneT.

Zienschijze:

De levensduur van een windturbine is veel korter dan men ons wil doen geloven. De opbrengst neemt snel af wat een turbine nog duurder maakt en de opbrengst nog minder.

Reactie:

Deze opvatting komt niet overeen met de ervaringen die er op dit punt zijn in Nederland met oudere windturbines.

Zienschijze:

Om aan een jaarlijkse stijging van de elektriciteitsvraag van 2% te voldoen (250.000 kW) moeten er jaarlijks 833 windturbines worden bijgeplaatst. Dit komt mede doordat windturbines slechts max. 30% van de tijd draaien.

Reactie:

Het is niet de bedoeling om de stijging van de energievraag geheel op te vangen met windmolens.

Zienschijze:

De winning van neodymium voor de motor van de windturbine gebeurt onder erbarmelijke omstandigheden die schadelijk zijn voor ecologie en gezondheid. Inspreker stelt dat benodigde energie en materiaal en de uitstoot van machines bij de bouw van de windturbines het positieve milieueffect teniet doet.

Reactie:

Wij vinden dat bij de verdere uitwerking van de windparken de initiatiefnemers een onderzoek moeten instellen naar het energie- en grondstoffengebruik gedurende de gehele levenscyclus van een windturbine, 'van de wieg naar het graf', een zogenaamde Life Cycle Assessment (LCA). Een LCA is een methode om de totale milieubelasting van een product te bepalen gedurende de gehele levenscyclus: winning van de benodigde grondstoffen, productie, transport, gebruik en afvalverwerking. Windenergie is duurzaam vergeleken met de productie van elektriciteit met behulp van aardgas en kolen, omdat windenergie een hernieuwbare bron is zonder uitstoot van koolstofdioxide. Er zijn overigens windmolens waarin geen neodymium wordt gebruikt, zoals de windmolens van Enercon.

Aanvullen gebiedsvisie, pag. 18, toevoegen onderaan:
'Om inzicht te krijgen in de totale milieubelasting van een windturbine tijdens de gehele levenscyclus, vinden wij dat de initiatiefnemers een Life Cycle Assessment (LCA) moeten uitvoeren, als onderdeel van het project – Milieueffectrapport.'

1.2.5 Overig

Zienschijze:

Nederland heeft een overschot aan stroom, wat de noodzaak voor deze windparken ondermijnt.

Reactie:

Er is een overschot aan stroom die met fossiele energiebronnen is opgewekt, maar er is een tekort aan hernieuwbare energie. Zonder windparken wordt de doelstelling voor duurzame energie niet bereikt.

Zienswijze:

De redenen voor windenergie (opwarming van de aarde en eindigheid van de voorraden fossiele brandstoffen) houden wellicht geen stand, nu blijkt dat de aarde de laatste twintig jaar niet is opgewarmd (bron: Elsevier) en er nieuwe voorraden schaliegas worden ontdekt.

Reactie:

Er is wel degelijk sprake van voortschrijdende temperatuurstijging en klimaatverandering (zie ondermeer publicaties van het KNMI). Daarnaast speelt het belang van een betrouwbare levering van energie. Schaliegas biedt hiervoor geen oplossing, maar hooguit meer tijd om aan een oplossing te werken. De aanwezige hoeveelheid schaliegas lijkt overigens in Nederland relatief beperkt te zijn.

Zienswijze:

Waarop is de opmerking 'Het huidige energiesysteem loopt tegen zijn grenzen aan.' (pag. 6) gebaseerd?

Reactie:

In essentie gaat het over de emissie van broeikasgassen, leveringszekerheid en prijs. De beschikbaarheid van fossiele bronnen is eindig en daardoor zal fossiele energie in de loop der tijd schaarser worden. Ook worden we afhankelijker van invoer met stijgende kostprijzen doordat nationale bronnen opdrogen. Daarbij worden we ook afhankelijker van internationale verhoudingen. Op het gebied van duurzaamheid gaat het om de negatieve gevolgen van de relatief grote stijging van de uitstoot van koolstofdioxide door het toenemende gebruik van fossiele energie. Door de toename van het broeikas effect gaat de gemiddelde temperatuurstijging door zodat het klimaat verandert. Dit heeft wereldwijd grote gevolgen voor biodiversiteit, waterhuishouding, voedselvoorziening en armoede.

Zienswijze:

Het elektriciteitsverbruik in Nederland daalt. Deze trend (veroorzaakt door zuinige apparatuur en alternatieve opwekking) maakt nieuwe windturbines overbodig.

Reactie:

Door diverse maatregelen worden allerlei apparaten en installaties energiezuiniger. Bij huishoudens zien we bijvoorbeeld een trend met een lichte afname van het energiegebruik. Toch neemt in totaliteit het energiegebruik nog steeds toe.

I.3 Energiebeleid

Insprekers:	O1	O2	Z001	Z002	Z003	Z005	Z006
Z008	Z016	Z018	Z036	Z044	Z050	Z055	Z061
Z072	Z073	Z084	Z090	Z094	Z096	Z098	Z106
Z110	Z111	Z114	Z116	Z117	Z120	Z124	Z125
Z130	Z134	Z136	Z137	Z138	Z142	Z147	Z148
Z156	Z157	Z161	Z165	Z173	Z180	Z181	Z191
Z194	Z198	Z204	Z210	Z219	Z223		

I.3.1 Doelstelling MWh versus MW**Zienswijze:**

In de Gebiedsvisie moet de eis dat het geïnstalleerd vermogen van een windturbine tenminste 3 MW moet bedragen los worden gelaten. Actuele inzichten geven aan dat het beste rendement op minder windrijke locaties juist met kleinere generatoren (bv. 2,5 of 2,7 MW) gehaald kan worden. Dit is ook het standpunt van het IPO. Dit wordt steeds belangrijker omdat enerzijds de overheid stimuleert tegen een zo laag mogelijke kostprijs per kWh te produceren (SDE+) en er tevens financiële middelen worden gevraagd voor participatie van omwonenden. Het vermogen van een windturbine zegt niets over de geproduceerde energie per windturbine?

Reactie:

In de Omgevingsvisie is vastgelegd dat het vermogen van een windmolen ten minste 3 MW dient te zijn. Op pag. 18 van de Ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe wordt ook het belang van een zo groot mogelijke opbrengst aan elektriciteit, uitgaande van een vermogensdoelstelling, benadrukt.

1.3 Gemeentelijk beleid

Zienswijze:

De doelstelling per gemeente (30 MW voor Aa en Hunze, 60 MW voor Emmen) moet worden teruggedraaid. Op basis van bescherming voor de bewoners worden de minst belastende locaties binnen de aangewezen zoekgebieden aangewezen. Aangaande pag. 9 (Doelen): bij de Gemeente Aa & Hunze staat in de duurzaamheidsvisie dat de inzet van windenergie bij voorbaat beperkt is tot een opgesteld vermogen van maximaal 30 MW. Wat is de betekenis hiervan in relatie tot de nog op te stellen structuurvisie voor de gemeente Aa & Hunze?

Reactie:

Het ruimtelijk effect van windparken wordt bepaald door de gekozen locatie en het toegestane vermogen (in MW) of het toegestane aantal turbines. In de nog op te stellen Structuurvisie Buitengebied van de gemeente Aa en Hunze zal over de locatie en de maximale fysieke omvang van een windpark duidelijkheid worden gegeven. In de gemeentelijke Duurzaamheidsvisie is gekozen voor een scenario met de toepassing van 30 MW windenergie. Het betreft hier een indicatie van het aantal windmolens dat nodig is om de gemeentelijke doelstelling van 50% CO₂ reductie in 2025 te halen, naast de toepassing van andere vormen duurzame energie. Aa en Hunze maakt echter ook deel uit van het provinciaal zoekgebied voor windenergie en levert daarmee ook een bijdrage aan het realiseren van de provinciale doelstelling voor duurzame energie en in het bijzonder windenergie. Dit kan inhouden dat in Aa en Hunze meer vermogen of meer windmolens worden geplaatst dan nodig zou zijn voor het realiseren van de gemeentelijke doelstelling. In het Ontwerp structuurvisie Windenergie op land wijst de rijksoverheid het zoekgebied in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn aan als een gebied dat in beginsel geschikt is voor windparken met een vermogen van 100 MW of meer.

Zienswijze:

Aangaande pag. 26 (locatie Gasselsterboerveen), citaat uit 2e alinea: 'Dit betekent dat gedacht moet worden aan een cluster met meerdere lange of kortere lijnopstellingen, evenwijdig aan het Boerenbos en aan Gasselsterboerveenschemond.' Hoe zien de provincie en de gemeente Aa & Hunze de begrenzing van het plaatsingsgebied aan de noordzijde? Is dit globaal tot aan de Zwarte Weg of is een noordelijke lijn juist boven de Zwarte Weg ook nog denkbaar voor de provincie/gemeente?

Reactie:

Tijdens de openbare voorlichtingsavond in Gasselternijveen is door wethouder Wassink toegelicht dat het plaatsingsgebied in noordelijke richting globaal wordt

begrensd door de Zwarte Weg. Globaal wil echter ook zeggen dat omwille van een optimale opstelling, voor een goede ruimtelijke inpassing en ter beperking van hinder, ook het gebied ten noorden van de Zwarte weg bij deze locatie kan worden betrokken.

Zienswijze:

Op pag. 9 moet een ander deel van de structuurvisie van de gemeente Borger-Odoorn worden opgenomen in de gebiedsvisie, namelijk de alinea waarin wordt vermeld 'Het in geding zijnde gebied binnen de gemeente Borger-Odoorn kenmerkt zich door de grootschalige openheid, zoals ook specifiek is opgenomen in de gemeentelijke toekomstvisie. Dit wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd.'

Reactie:

Deze opmerking is juist. De letterlijke tekst op blz. 29 van de Structuurvisie is als volgt:

'Het in geding zijnde gebied binnen de gemeente Borger-Odoorn kenmerkt zich door de grootschalige openheid, zoals ook specifiek is opgenomen in de gemeentelijke Toekomstvisie. Dit wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd.'

De tekst op pagina 9 van de ontwerp-gebiedsvisie wordt hierop aangepast.

Zienswijze:

De gemeente Coevorden zet, door het zoekgebied 'Weijerswold' te noemen, haar inwoners op het verkeerde been. Dit levert maatschappelijke onduidelijkheid op die niet gewenst is. Feitelijk gaat het om een veel groter gebied. Het gebied op het kaartje behorende bij de gebiedsvisie betreft het gehele beekdalgebied van het Schoonebeekerdiep vanaf de woonwijk Klinkenvliet, de boerderijenzwermen Weijerswold, Vlieghuis en Padhuis tot aan de gemeentegrens van Emmen.

Reactie:

Het is geenszins de bedoeling geweest om inwoners op het verkeerde been te zetten. Het zoekgebied Weijerswold en omgeving is zowel in het ontwerp van de Structuurvisie Coevorden als van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe duidelijk op kaart aangegeven.

Zienswijze:

De gemeente Coevorden houdt zich niet aan de provinciale voorwaarden voor nieuwe windparken uit de gebiedsvisie:

- in de buurt van grootschalige agrarische activiteiten,
- bij industriegebieden en
- langs wegen,

omdat Weijerswold aan geen van deze voorwaarden voldoet.

Reactie:

Naast de genoemde criteria wordt ook de aansluiting bij bestaande windparken genoemd.

In dat kader is ook gekeken naar windparken net over de grens in Duitsland.

Zienswijze:

Waarom is er geen integrale visie van provincie en gemeente Emmen om windparken te laten aansluiten bij bestaande parken in Duitsland?

Aangaande pag. 10: bij de Gemeente Emmen staat dat in de Beleidsregel is gekozen voor de ontwikkeling van één grootschalige windmolenopstelling van maximaal 60 MW. Daarnaast staat er dat op basis van een MER locaties in beeld worden gebracht. Op basis van de MER en de kansen voor gebiedsontwikkeling, zal een voorkeurslocatie voor de ontwikkeling van een windmolenopstelling worden aangewezen. In het rapport van ROM3D van juni 2012 ('Windenergie Drenthe, in de gemeenten Emmen en Coevorden') zijn verschillende varianten/locaties onderzocht. Kan worden geconcludeerd dat, gegeven het feit dat Emmen voor één grootschalige opstelling gaat, de individuele varianten die een potentieel hebben van minder dan 60 MW (2b, 2c, 3c, 3d, 4b) afvallen als potentieel aan te wijzen locatie?

Reactie:

Nabij Roswinkel is er onvoldoende ruimte om 60 MW te realiseren aansluitend aan het windpark in Duitsland. Daarbij komt dat de opstellingen, ondermeer vanwege het verdrag van Meppen, sterk met elkaar zullen interfereren. Dit is vanuit landschappelijke overwegingen niet acceptabel.

De gemeente Emmen heeft een m.e.r. uit laten voeren. Op basis van de startnotitie m.e.r. is, mede op advies van de Commissie MER, uiteindelijk een zevental zoekgebieden in het milieueffectonderzoek betrokken. De rapportage van ROM3D heeft waardevolle informatie gebracht over mogelijkheden voor opstellingen. Het 'belemmeringenonderzoek' heeft uiteindelijk bepaald welke zeven gebieden (geen locaties of opstellingsvormen) in het MER zijn onderzocht.

Zienswijze:

Aangaande pag. 3 en pag. 4 ('Samenvatting'): 'De gemeente Emmen rondt het lopende traject af voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente.' De doelstelling van de gemeente Emmen is nu 60 MW in 2020. Wordt deze doelstelling verlaagd indien de andere drie gemeentes meer dan 220 MW (280 MW - 60 MW) in haar planvorming hebben opgenomen, respectievelijk verhoogd indien de andere drie gemeentes minder dan 220 MW hebben opgenomen in haar plannen?

60 MW voor Emmen moet niet als een maximum worden beschouwd; mede gezien de grootte van het zoekgebied in de structuurvisie van de provincie Drenthe/Provinciale Omgevingsvisie Drenthe.

Reactie:

Begin 2014 maken we samen de balans op en bekijken dan waar een eventueel resterende taakstelling het best gerealiseerd kan worden.

1.3.3 Provinciaal beleid

Zienswijze:

Waarom is het provinciaal bod 280 MW? Hoe is dit tot stand gekomen? De gebiedsvisie moet worden uitgebreid met de eisen die in het IPO-akkoord zijn afgesproken over draagvlak.

Is er een garantie dat er niet meer windenergie in het zoekgebied wordt gerealiseerd dan in de gebiedsvisie staat? Voor elke locatie moet de maximale capaciteit in de visie worden vastgelegd.

Reactie:

Het provinciaal bod is na overleg met de andere elf provincies over de verdeling van 6.000 MW windenergie op land tot stand gekomen. Met de gebiedsvisie wordt invulling gegeven aan de realisatie van de doelstelling van 280 MW. Voor windparken De Drentse Monden en Oostermoer is in juni 2011 een rijksprocedure gestart en kan de rijksoverheid als bevoegd gezag een inpassingsplan vaststellen met een hogere capaciteit dan de gebiedsvisie mogelijk maakt. De maximale capaciteit per locatie wordt pas in een latere fase duidelijk. Indien de verhoging van de rijksdoelstelling voor duurzame energie van 14% naar 16% leidt tot een hogere doelstelling voor windenergie in Drenthe, zal dit buiten het zoekgebied worden gerealiseerd.

Zienswijze:

Het is niet waarschijnlijk dat met de locaties die in de Ontwerp Gebiedsvisie worden aangewezen de minimaal vereiste 280 MW in 2020 wordt gehaald, mede omdat:

- de gebiedsvisie de ruimte binnen het eerder vastgestelde provinciale zoekgebied drastisch beperkt.
- er in de gebiedsvisie weinig aandacht is besteed aan de ruimtelijke impact van milieueffecten en overige belemmeringen voor windenergie zoals LOFAR, het verdrag van Hannover, laagvlieggebieden, veiligheidsaspecten, geluidsoverlast, etc.
- in de praktijk steeds blijkt dat er locaties zijn waar, om wat voor reden dan ook, minder windenergie gerealiseerd kan worden dan aanvankelijk gehoopt. Deze belemmeringen komen doorgaans pas aan het licht wanneer de procedures rond het vaststellen van de structuurvisies en de ingediende omgevingsvergunningen gaan spelen. Om uiteindelijk op 280 MW uit te komen is daarom, naast meer ruimte, ook veel meer extra zoekruimte noodzakelijk vanwege gebieden die mogelijk afvallen gedurende genoemde procedures; het gaat om grofweg 1/3e meer zoekruimte.
- er in de gebiedsvisie aanvullende ontwerprichtlijnen worden gepresenteerd die een beperkend effect hebben op het potentieel (beoogd cluster bij Aa en Hunze onvoldoende voor 30 MW, regelmatige clusters in Borger-Odoorn die meer geluid produceren waardoor het ruimtelijk potentieel afneemt, wens van Emmen om 60 MW in één park te realiseren, wat moeilijk is in dichtbevolkt gebied, wens om bij industrieterreinen etc. te plaatsen).
- de gebiedsvisie gemeenten niet belet restrictief om te gaan met de geschetste kaders, wat bij een structuurvisie minder het geval zou zijn.

Reactie:

Op basis van de ruimtelijke kaders, randvoorwaarden en procesafspraken wordt in de gebiedsvisie voldoende ruimte geboden om 280 MW te realiseren

Zienswijze:

De provincie moet rekening houden met het feit dat Drenthe een provincie is waar mensen rust zoeken. Het beleid van de provincie Drenthe ten aanzien van het veenkoloniale gebied is tegengesteld aan dat van de provincie Groningen. De gebiedsvisie laat niet duidelijk zien wat de concrete voordelen zijn voor het gebied en de bewoners.

Reactie:

Ook na de realisatie van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe zijn er nog steeds veel rustige plekken in Drenthe te vinden. De provincie Groningen heeft

in haar omgevingsplan een windpark aangewezen in het veenkoloniale gebied nabij Veendam. De economische effecten van windenergie zijn zo goed mogelijk beschreven in bijlage 5 van de gebiedsvisie.

Zienswijze:

De 280 MW in Drenthe mag niet als belemmering werken voor de realisatie van meer windenergie in het gebied.

Reactie:

Indien binnen de ruimtelijke kaders en randvoorwaarden in de gebiedsvisie door initiatiefnemers en betrokkenen in het gebied een efficiëntere invulling kan worden bereikt van de gekozen locaties, bijvoorbeeld door technische verbetering van windturbines, waardoor een groter vermogen kan worden geplaatst, kan de provinciale doelstelling van 280 MW worden overschreden.

Zienswijze:

Over het voorstel om ten noorden van de laagvliegroute op slechts drie locaties een clusteropstelling te realiseren het volgende:

- Dit doet geen recht aan de mogelijkheden die dit gebied voor windenergie biedt.
- Op deze wijze wordt de provinciale doelstelling niet gehaald.
- Concentratie in clusters zorgt op die locaties voor een maximale milieubelasting.
- In het plan-MER (onderdeel RCR) worden lijnopstellingen onderzocht op grotere afstand van lintbebouwing.

Reactie:

In de gebiedsvisie is het uitgangspunt om in het zoekgebied in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn drie windparken te realiseren in plaats van één groot windpark. Onderzoek naar de milieubelasting is onderdeel van de milieueffecten studie die in een later stadium wordt uitgevoerd. Voorzover in het kader van de rijkscoördinatieregeling het rijk een inpassingsplan vaststelt voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer, streven wij er naar dat daarin de uitwerking van de gebiedsvisie wordt opgenomen.

Zienswijze:

Het stimuleren van duurzame energie moet als dé doelstelling voor de integrale gebiedsontwikkeling worden genoemd.

Reactie:

Wij willen gebiedsontwikkeling graag samen met betrokkenen invullen. Daarom spreken wij op voorhand geen voorkeur uit voor een bepaalde invulling.

Zienswijze:

De varianten in de gebiedsvisie komen teveel overeen met het plan voor Windpark de Drentse Monden.

Reactie:

Deze mening delen wij niet.

Zienswijze:

Aangaande pag. 6 ('Inleiding'): opvallend is dat u geen enkele groei voorziet bij covergisting (161 GWh in 2010 evenals in 2020). Kunt u deze (niet-groei) prognose van covergisting toelichten?

Reactie:

De producten die bij covergisting worden gebruikt (bijvoorbeeld mais) zijn marktgebonden. Dit zal een verdere groei van covergisting volgens ons in de weg staan.

Zienswijze:

Aangaande pag. 3 en 4 ('Samenvatting'): u geeft aan dat begin 2014 de balans wordt opgemaakt. Op grond daarvan wordt het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden. Als de doelstelling van 280 MW op dat moment niet gerealiseerd lijkt te worden, wordt dan alleen binnen de vier genoemde gemeentes gekeken voor de benodigde aanvulling of ook naar andere locaties/gemeentes in de provincie?.

Reactie:

De doelstelling van 280 MW wordt in het zoekgebied gerealiseerd.

Zienswijze:

Het verzoek om de tekst 'Het benoemen van een zoekgebied betekent dat in Drenthe alleen daar windturbines kunnen worden gebouwd en dat gebieden buiten het zoekgebied worden gevrijwaard.' (pag. 19) te schrappen uit de gebiedsvisie. Dit, omdat er geen termijn wordt genoemd waarbinnen deze opmerking geldt en omdat gedeputeerde Munniksma tijdens een inspraakbijeenkomst heeft aangegeven dat extra gebied voor windturbines die als gevolg van de verhoogde duurzaamheidsdoelstelling in Drenthe moeten komen, buiten het aangewezen gebied zal worden gezocht.

Reactie:

De provincie Drenthe wil 280 MW aan windenergie realiseren in het zoekgebied, voor 2020. Indien de taakstelling van 280 MW tussentijds wordt verhoogd, zullen buiten het zoekgebied locaties worden aangewezen.

Wijziging ontwerp gebiedsvisie, pag. 19, linker kolom, vierde en vijfde regel: '(...) in Drenthe alleen daar de doelstelling van 280 MW aan windenergie wordt gerealiseerd. Het aanwijzen ...'

Zienswijze:

Is de provincie van plan om grootschalige industriële veehouderij in de regio in te voeren, net als in Duitsland?

Reactie:

In de provinciale omgevingsverordening (POV) is de nieuwe vestiging van intensieve veehouderijen in de provincie Drenthe niet toegestaan. De POV voorziet in vergroting van het bouwblok van een bestaande intensieve veehouderij tot maximaal 2 hectare mits dit samengaat met winst voor milieu/dierenwelzijn en een dergelijke ontwikkeling landschappelijk acceptabel wordt ingepast (POV blz. 16).

Zienswijze:

Betekent de opmerking over testturbines en testlocaties (pag. 37) dat er nog meer en/of grotere windturbines geplaatst mogen worden buiten de voorgestelde clusters?

Reactie:

Voor de plaatsing van windturbines kunnen alleen de aangewezen locaties worden benut. Dit geldt ook voor testturbines.

Zienswijze:

De belemmeringenkaart van het provinciaal zoekgebied moet worden herzien, waarbij de hele provincie in kaart wordt gebracht. Op deze manier kan er veel beter worden afgewogen met betrekking tot:

- afstand tot bewoonde bebouwing
- interferentie tussen turbine-opstellingen
- draagvlak onder omwonenden/belanghebbenden
- reeds bestaande (industriële) mogelijkheden
- reeds bestaande infrastructuur.

Reactie:

Het zoekgebied in de provinciale Omgevingsvisie is het vertrekpunt voor de gebiedsvisie.

Zienswijze:

De politieke keuze voor de hoeveelheid Megawatts per gemeente staat niet in verhouding tot met name de uitkomsten in de beide rapporten van ROM3D en H+N+S. In de rapporten van ROM3D en H+N+S blijkt dat met name de hoeveelheid bewoners die overlast van de voorgestelde windturbineparken krijgen in gemeente Emmen beduidend minder zijn dan in de gemeente Borger-Odoorn. Echter heeft de gemeente Emmen zich al gecommitteerd aan 60 MW en de gemeente Borger-Odoorn heeft hierin geen beperking.

Er moet nu onderkend worden dat aangewezen gebieden niet volstaan en het toetsmoment moet niet worden uitgesteld tot na de afronding van alle gemeentelijke structuurvisies. Haast is geboden bij het maken van een goed ruimtelijk beleid dat een langetermijnambitie voor duurzame energie voldoende faciliteert.

De nieuwe Gebiedsvisie windenergie geeft op geen enkele wijze vorm aan de huidige missie van de provincie Drenthe 'om haar kernkwaliteiten rust, ruimte, natuur, landschap, oorspronkelijkheid, kleinschaligheid, naoberschap, menselijke maat en veiligheid te koesteren.'

Reactie:

Windturbines hebben visuele impact op de beleving van bewoners in het gebied. Bij de plaatsing van windturbines moet worden voldaan aan de wettelijk geldende normen voor veiligheid, gezondheid en milieueffecten. Met de gebiedsvisie wordt op zorgvuldige wijze de plaatsing van 280 MW windenergie op de meest geschikte locaties gerealiseerd.

Zienswijze:

In het ROM3D/H+N+S-rapport wordt gesteld dat windmolens visueel niet passen bij hoogspanningsmasten. Terwijl deze locatie in het gehele zoekgebied de grootste afstand tot de woningen van burgers garandeert. Hierbij gaan visuele aspecten voor op sociaal financiële- en geluids- c.q. gezondheidsaspecten. Ook de korte afstand tussen twee windturbineparken in de gemeente Borger-Odoorn, wordt duidelijk door de ROM3D conclusies afgeraden.

Reactie:

De samenloop met de hoogspanningslijn Emmen – Ter Apel komt aan de orde in de 'Structuurvisie windenergie Emmen' en het bijbehorende MER. Het zoekgebied is in de provincie Drenthe concentratiegebied voor windenergie en het enige gebied waar meer dan kleinschalige windenergie mogelijk is. In de gebiedsvisie is op basis van de adviezen van ROM3D/H+N+S naar een zo groot mogelijke onderlinge afstand tussen locaties voor wind-parken gezocht.

1.3.4 Landelijk beleid

Zienswijze:

Is het IPO-akkoord helemaal rond?

Reactie:

Ja, het akkoord is op 22 januari 2013 afgesloten.

Zienswijze:

Duitsland heeft een overschot aan duurzame energie dat Nederland kan overkopen om de milieudoelstellingen te realiseren.

Reactie:

Dit ontslaat de provincie Drenthe niet van haar plicht om voor het jaar 2020 280 MW aan windenergie in het zoekgebied voor windenergie te realiseren.

Zienswijze:

Het is onbegrijpelijk dat de overheid zonder overleg een Crisis- en Herstelwet in het leven heeft geroepen.

Reactie:

Dit is een verantwoordelijkheid van de rijksoverheid.

Zienswijze:

Het is krom dat bewoners van rijksmonumentale boerderijen aan vele wetten en regels worden gehouden wat betreft aanpassingen aan de boerderijen, maar dat de gemeente in dit gebied windturbines kan plaatsen.

Reactie:

Ook de gemeenten houden zich aan de wetten en regels die samenhangen met het plaatsen van windmolens.

Zienswijze:

De Europese doelstelling (voor Nederland 14% duurzame energie) houdt te weinig rekening met de mogelijkheden van verschillende landen voor de productie van duurzame energie. Nederland is te vlak om waterkracht te benutten. Nederland moet in Europees verband met argumenten strijden voor een uitzonderingspositie.

Reactie:

Nederland heeft al een relatief lage doelstelling voor duurzame energie, in vergelijking met andere landen zoals Zweden. Nederland heeft vooral wind beschikbaar.

Zienswijze:

Als de overheid werkelijk de intentie heeft het woon- en leefklimaat van toekomstige generaties veilig te stellen in verband met klimaatverandering, dan past het niet om daarvoor het woon- en leefklimaat van de huidige generatie op te offeren middels de plaatsing van eerste generatie windturbines en eerste generatie vergisters.

Reactie:

Wij zijn niet voornemens het woon- en leefklimaat van de huidige generatie op te offeren.

1.3.5 Overig

Zienswijze:

Wat gebeurt er als Nederland niet aan de Europese verplichting voldoet of kan voldoen.

Reactie:

Er treedt dan een procedure in werking waarbij de opstellers van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe geen partij zijn.

Zienswijze:

(Inwoners van) de provincie Groningen moeten worden betrokken in het proces. Zij kunnen evengoed overlast ondervinden van het windturbinepark.

Reactie:

De inwoners van de provincie Groningen zijn geïnformeerd en zullen worden betrokken bij de uitvoering indien zij in de nabijheid van een windpark wonen. De provinciegrens is daarbij niet van betekenis.

Zienswijze:

De provincie moet stoppen met het project, omdat het de weg van Fyra en de Betuwelijn zal gaan.

Reactie:

Wij zien de relatie met aangehaalde projecten niet.

Zienswijze:

De gebiedsvisie mist een aantal essentiële garanties aangaande primaire levensbehoeften van burgers die zijn vastgelegd in o.a. de Grondwet maar ook in veel andere wetgeving. Deze voorwaarden worden door deze gebiedsvisie zoals nu omschreven niet gegarandeerd. Met name artikel 11, artikel 22, artikel 1, artikel 20, artikel 21.

Reactie:

De Grondwet is doorvertaald in diverse wetten en regels. In de gebiedsvisie en in de vervolgpcedures zijn dit randvoorwaarden.

I.4 Subsidie

Insprekers:	Z002	Z005	Z006	Z008	Z012	Z013	Z016	
Z030	Z045	Z046	Z069	Z077	Z084	Z090	Z098	Z099
Z100	Z109	Z110	Z114	Z117	Z125	Z148	Z155	Z159
Z165	Z170	Z173	Z180	Z188	Z189	Z191	Z193	Z198
Z199	Z200	Z209	Z219	Z223				

I.4.1 SDE+

Zienswijze:

Er is veel twijfel over de haalbaarheid en de effectiviteit van de SDE+-subsidiereregeling.

De teksten 'Toch is het windaanbod ook hier toereikend om, met behulp van subsidie, een financieel sluitend bedrijfsplan op te stellen voor een windpark'.(pag. 14) en '[Er] is een regio-passende SDE+-subsidiereregeling vereist, waarin rekening wordt gehouden met de verschillen in het windaanbod. Het ministerie van EL&I onderzoekt de mogelijkheden om op dit punt de SDE+ aan te passen.' (pag.14) stroken niet met elkaar.

Reactie:

Windmolens in het zoekgebied zijn rendabel te exploiteren. Toch vinden wij het gerechtvaardigd dat in de SDE+ meer rekening wordt gehouden met de verschillen in windaanbod. De SDE+ is inmiddels enigszins aangepast, zodat deels aan de bezwaren is tegemoetgekomen.

Zienswijze:

In de gebiedsvisie moet vermeld staan hoeveel de inwoners zelf via hun vaste opslag op hun energierekening meebetalen aan SDE+-subsidie, ongeacht hoeveel energie ze gebruiken en of ze groene of grijze stroom afnemen.

Reactie:

Wij zien geen toegevoegde waarde in deze suggestie.

Zienswijze:

Windenergie zou niet moeten dienen als een herverdelingsmechanisme van rijksbudgetten naar provinciale budgetten. Dit zou wel het geval zijn als verplichte

percentages ('10-20% afdracht', pag. 7) bij het bepalen van de hoogte van het subsidiebedrag meegenomen zouden worden.

Reactie:

Wij sluiten hier aan op de bestaande praktijk, waarin initiatiefnemers er mee kunnen instemmen dat een deel van de revenuen van een windpark ten goede komen aan de omgeving.

Zienswijze:

Het huidige subsidiebeleid zou windenergie bevorderen ten opzichte van zonne-energie.

Reactie:

Windenergie wordt niet bevoordeeld ten opzichte van zonne-energie. Het is juist andersom. De mogelijkheid van verrekening van zelf opgewekte zonneenergie met de energieleverancier is in feite een subsidie van ca 15 cent per kilowattuur (inkoopprijs particulier van ca 21 cent minus ca. 6 cent marktprijs). De subsidie voor windenergie bedraagt ca. 3 cent per kilowattuur. Het economische tij kan ook weer ten goede keren.

Zienswijze:

De uitspraak dat windturbines draaien op subsidie is niet financieel tegengesproken in de gebiedsvisie.

Reactie:

Voor het realiseren van windparken is op dit moment subsidie vereist.

I.4.2 Subsidie algemeen

Zienswijze:

De subsidie kan beter worden gebruikt voor het plaatsen van zonnepanelen in het gebied, isoleren van huizen of andere duurzame oplossingen.

Reactie:

Daarvoor bestaan andere subsidieregelingen. Overigens zij wij van mening dat, naast windenergie op land, ook andere vormen van duurzame energie, isolatiemaatregelen en dergelijke, moeten bijdragen aan een duurzame energiehuishouding.

Zienswijze:

Het is ethisch niet verantwoord om subsidies voor duurzame energie te verstrekken en tegelijkertijd te bezuinigen op natuur en zorg.

Reactie:

Dit is een politieke keuze op landelijk niveau.

Zienswijze:

Europese subsidies kunnen beter gebruikt worden voor burgerparticipatie, duurzame en schone energie en bijdragen aan een betrokken en saamhorige samenleving.

Reactie:

Er is bij windenergie geen sprake van Europese subsidie.

Zienswijze:

De subsidie op diverse vormen van duurzame energie moet worden afgeschaft:

- Bij zonnepanelen kan het geld besteed worden aan voorlichting van particulieren en bedrijven. Dit kan een werkproject zijn voor 55-plussers zonder baan. De terugverdientijd voor zonnepanelen ligt ook zonder subsidie tussen zeven en acht jaar.
- Bij windenergie omdat deze technologie niet levensvatbaar is. Het geld kan beter worden besteed aan wind op zee, tenminste totdat de volgende generatie windturbines op de markt zijn (geen geluidsoverlast, rendement 60%, terugverdientijd tien jaar).

Reactie:

De belangrijkste subsidieregeling, SDE+, en de verrekening van zonne-energie voor particulieren is een verantwoordelijkheid van de rijksoverheid.

2 Procedure en planologie

2.1 Communicatie

Insprekers:	Z002	Z003	Z005	Z006	Z008	Z019	Z021	
Z027	Z029	Z031	Z033	Z037	Z041	Z046	Z049	Z052
Z055	Z059	Z061	Z067	Z072	Z074	Z076	Z082	Z083
Z084	Z088	Z094	Z097	Z102	Z103	Z110	Z111	Z114
Z116	Z117	Z118	Z121	Z122	Z123	Z125	Z127	Z130
Z132	Z142	Z144	Z147	Z148	Z157	Z161	Z165	Z166
Z180	Z185	Z186	Z189	Z193	Z194	Z195	Z199	Z200
Z201	Z202	Z205	Z208	Z209	Z220			

2.1.1 Algemeen

Zienswijze:

Wanneer en hoe gaat de provincie de bevolking informeren aangaande gezondheidsaspecten, laagfrequent geluid, economische gevolgen en krimp.

Reactie:

Voor het onderdeel gezondheid en laagfrequent geluid verwijzen wij naar onze reactie onder 3.2 en 3.3.3. Resultaten van nieuwe studies zullen wij publiceren op de provinciale website. In Emmen zullen wij ook informatie verstrekken aan het Windteam en in Aa en Hunze en Borger-Odoorn zullen wij nieuwe informatie inbrengen in het overleg met Tegenwind Veenkoloniën.

Zienswijze:

Communicatie over de gebiedsvisie en de verantwoordelijkheden van rijk en provincie is in gebreke gebleven.

- Het zoekgebied is al op 2 juni 2010 aangewezen door provinciale staten.
- Er zijn gebieden waar geen uitnodigingen ontvangen zijn.
- De geheimhoudingsplicht van boeren hielp niet.

- Communicatie van initiatiefnemers is duidelijker dan van de provincie.
- De lokale bevolking is niet betrokken bij de keuze van een zoekgebied, en dus zeker niet bij eventuele voor- en nadelen van een windpark, noch betrokken geweest bij enige financiële deelneming die eventueel aangeboden zou worden. De bevolking is buitengesloten en per toeval te weten gekomen dat er een windpark in ontwikkeling is in dit gebied (Coevorden).
- Bewoners van het Noorderdiep (Tweede Exloërmond) hebben geen brief van gemeente/provincie ontvangen.
- De achterstand in kennis bij bewoners wordt niet verholpen door provincie en/of initiatiefnemers.

Reactie:

Windprojecten groter dan 100 MW vallen onder de bevoegdheid van de rijksoverheid binnen de rijkscoördinatierегeling. In het zoekgebied zijn bij het ministerie van Economische Zaken twee RCR-projectaanvragen ingediend: windparken Oostermoer en Drentse Monden. Voor deze projecten zijn in 2011 en 2012 de RCR-procedures gestart met een milieueffecten onderzoek. In de RCR-procedure neemt de minister uiteindelijk een besluit over een rijksinpassingsplan. Windparken die kleiner zijn dan 100 MW vallen onder de provinciale coördinatierегeling.

Tijdens het opstellen van de Gebiedsvisie windenergie Drenthe is op verschillende momenten gecommuniceerd. Bij de start van het project is de mening van de verschillende doelgroepen door een adviesbureau gepeild in de vorm van interviews. De rapportage is aan de geïnterviewden gestuurd en op de website van de provincie Drenthe geplaatst. Ook heeft de provincie Drenthe, in overleg met de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden, een onderzoek laten uitvoeren door Bureau KNN, naar de economische effecten van windenergie en de mogelijkheden van participatie door de inwoners. Dit verslag is ook op de website van de provincie geplaatst.

Om inzicht te krijgen in de ruimtelijke effecten van verschillende windmolenopstellingen in het gebied hebben de bureaus ROM3D en H+N+S tweemaal een verkenning uitgevoerd. Deze driedimensionale beelden zijn toegelicht op twee informatieavonden in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. De rapporten van de verkenning in Aa en Hunze/Borger-Odoorn en Emmen/Coevorden zijn op de website geplaatst.

Wij betreuren het dat sommigen geen uitnodiging hebben ontvangen voor een informatieavond.

Zienswijze:

In het gebied Weijerswold zijn alleen de grondeigenaren door de projectontwikkelaars benaderd, en niet de overige omwonenden.

De gemeente Coevorden communiceert onvoldoende met haar bewoners. Zo wordt de Krant van Coevorden niet in het gebied rond Weijerswold verspreid, waardoor de ontwerp structuurvisie van voorjaar 2012 niet aangekomen is. Ook valt het onderwerp windenergie weg in de totale structuurvisie. Het lijkt er daarom op of de gemeente Coevorden de windturbines onopgemerkt door de burgers wil realiseren.

Reactie:

De communicatie rond de Structuurvisie Coevorden heeft plaatsgevonden via de reguliere kanalen, te weten Coevorden Huis aan Huis/Krant van Coevorden en de gemeentelijke website. Het onderdeel windenergie is inderdaad een onderdeel van de structuurvisie. Het is geenszins de bedoeling geweest om dit thema op welke wijze dan ook te verbloemen.

Tijdens de in 2011 gehouden informatieavonden over het voorontwerp van de Structuurvisie Coevorden is het thema windenergie nadrukkelijk aan de orde gekomen.

Zienswijze:

Onderzoek naar effecten van windturbines op gezondheid van omwonenden wordt achtergehouden.

De provincie verzint zelf antwoorden als het antwoord niet bekend is.

Reactie:

Samen met betrokkenen uit het zoekgebied zijn wij in gesprek met het RIVM over gezondheid en geluid vanwege windmolens, en met name over de effecten van laagfrequent geluid.

Zienswijze:

Er is te weinig positieve publiciteit geweest rond windenergie.

Reactie:

Wij richten ons in de communicatie primair op de randvoorwaarden voor het realiseren van windparken in het zoekgebied. Daarbij besteden wij aandacht aan positieve en aan negatieve effecten.

2.1.2 Eerdere correspondentie

Zienswijze:

Er is geen antwoord gekomen op zienswijzen betreffend windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

Reactie:

Waarschijnlijk wordt hier bedoeld op de zienswijzen op de 'concept-Notitie reikwijdte en detail'. Deze zienswijzen worden beantwoord door de rijksoverheid.

Zienswijze:

Een eerdere brief van Platform Storm over de bouwstenen is niet beantwoord.

Reactie:

Wij zullen deze brief beantwoorden, nadat ons duidelijk is welke brief wordt bedoeld, omdat ons geen brief bekend is met als onderwerp 'bouwstenen'.

2.1.3 Informatieavonden

Zienswijze:

Windenergie is niet ter sprake gekomen bij informatiebijeenkomsten over de omgevingsvisie uit 2010. Hierdoor voelen bewoners van het gebied zich weggezet als er niet toe doend. Ook kan op vragen over gevolgen van de plaatsing geen antwoord worden gegeven.

Reactie:

Het noordelijk deel van het zoekgebied voor windenergie is na de terinzagelegging van de ontwerp-Omgevingsvisie opgenomen in de stukken voor de vaststelling.

Zienschijze:

De informatieavonden in januari waren ontoereikend, omdat er op veel vragen geen antwoord gevonden kon worden.

Reactie:

De informatieavonden waren bedoeld om de keuzes uit de ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe toe te lichten. Op informatieve vragen is zoveel mogelijk antwoord gegeven of na afloop voor beantwoording voorgelegd aan deskundigen.

Zienschijze:

De informatieavond in Dalen (31 januari 2013) ging niet over de gebiedsvisie, hoewel dit wel was aangekondigd. Ook waren er geen collegeleden die vragen konden beantwoorden.

Reactie:

De informatieavond op 31 januari 2013 had betrekking op het ontwerp van de Structuurvisie Coevorden, het voorontwerp van het bestemmingsplan Buitengebied Coevorden en het onderliggende Milieu-effectrapport. Als onderdeel van de Structuurvisie Coevorden is ook het thema windenergie aan de orde gekomen. Als uitvloeisel van deze avond is een aparte informatieavond over windenergie georganiseerd op 13 februari 2013. Beide informatieavonden werden voorgezeten door wethouder Wiltng.

Zienschijze:

Abonnees van de gemeentemail van Coevorden zijn niet op de hoogte zijn gebracht van de voorlichtingsavond over de Structuurvisie van 30 januari jl.

Reactie:

De informatiebijeenkomsten zijn meerdere keren aangekondigd in de gemeentelijke informatiepagina en via de website. In de digitale nieuwsbrief van 28 januari 2013 is deze ook vermeld. De gemeente Coevorden onderkent dat ook in de nieuwsbrief van 21 januari 2013 de informatiebijeenkomst aangekondigd had moeten worden, maar dit is per abuis niet gebeurd.

Zienschijze:

Er was geen ruimte voor discussie tijdens de informatieavonden.

Reactie:

Deze opmerking begrijpen wij niet. Tijdens de informatieavonden konden aanwezigen hun mening over de plannen naar voren brengen en vragen stellen. Er was wel degelijk ruimte om in discussie te gaan met gemeente en provincie.

2.1.4 Communicatie in het verdere verloop van het proces

Zienschijze:

Hoe gaat de communicatie verder in de rest van het proces? Hoe pakt de provincie dit aan?

Diverse insprekers, zowel particulier als privaat, vragen, mede door hun unieke positie als eigenaar van duizenden woningen in het gebied, om nadrukkelijk betrokken te worden bij het verdere besluitvorming- en planvormingsproces.

Reactie:

De gebiedsvisie is een gezamenlijke visie van het college van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe en de colleges van burgemeesters en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger-Odoorn legt de gebiedsvisie eerst voor aan de gemeenteraad. De betrokken partijen zullen de randvoorwaarden en locaties uit de gebiedsvisie voor 1 januari 2014 vastleggen in de provinciale Omgevingsvisie, provinciale Omgevingsverordening en gemeentelijke structuurvisies. Wijziging van de Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en gemeentelijke structuurvisies zal op de daarvoor gebruikelijke wijze worden aangekondigd en gepubliceerd. In hoofdstuk 6 van de gebiedsvisie wordt beschreven hoe wij betrokkenen bij de uitvoering willen betrekken.

2.2 Aanpassingen aan de Gebiedsvisie

Insprekers:	Z002	Z003	Z005	Z006	Z008	Z013	Z016	
Z017	Z018	Z020	Z028	Z037	Z043	Z045	Z046	Z048
Z052	Z053	Z055	Z061	Z082	Z083	Z084	Z089	Z091
Z106	Z110	Z111	Z118	Z128	Z130	Z134	Z136	Z138
Z142	Z151	Z156	Z157	Z159	Z160	Z162	Z163	Z165
Z171	Z178	Z179	Z180	Z204	Z207			

2.2.1 Kaartmateriaal

Zienswijze:

'De Belemmeringenkaart' (bijlage 6) is niet in overeenstemming met bijlage 1. Zo ontbreekt bijvoorbeeld de navigatietolerantie van de laagvliegroute.

Reactie:

De hinderstrook op kaart 8 A in de provinciale Omgevingsvisie vormt geen belemmering voor de plaatsing van windturbines. Derhalve is deze hinderstrook op de belemmeringskaart (bijlage 6) in de gebiedsvisie niet weergegeven. De navigatietolerantiezone is wel aangeduid.

Zienswijze:

Het digitaal beschikbaar gestelde bestand van de gebiedsvisie heeft een dermate lage resolutie dat de hierin opgenomen kaarten niet in detail te beoordelen zijn. De legenda is onleesbaar.

Reactie:

Het is helaas niet mogelijk de resolutie van de kaarten te verbeteren.

Zienswijze:

De gebiedsvisie hanteert een incorrecte aanname: het cartografische materiaal is verouderd: er zijn veel huizen die niet op de kaarten staan, maar waar wel mensen wonen.

Als de exacte turbinelocaties bekend zouden zijn kan er gerichter naar de problematiek worden gekeken en constructief worden gekeken naar structurele oplossingen.

Reactie:

Onduidelijk is welke kaart hiermee wordt bedoeld. Op de belemmeringenkaart is alleen de aaneengesloten bebouwing voorzien van een zonering. In een later stadium wordt op een hoger detailniveau gekeken naar de verspreid liggende woonbebouwing.

Zienswijze:

De afbakening van parken op de visiekaart moet concreter dan middels sterren. Zonering van bewoonde gebieden moet opnieuw in kaart worden gebracht. De ster 'Gasselterboerveen' staat getekend ten noorden van Gasselternijveenschemond, terwijl de locatie ten noorden van Gasselternijveen is. Inspreker meent dat zijn woning niet is opgenomen in de belemmeringenkaart. (Z053)

Reactie:

De gebiedsvisie geeft op hoofdlijnen aan welke gebieden geschikt zijn voor het realiseren van windparken. De exacte begrenzing van de locaties wordt pas in een later stadium vastgesteld in een bestemmingsplan. Hiervoor is aanvullende informatie nodig over de milieueffecten op parkniveau en bijvoorbeeld het type windmolen en aanwezige, verspreide bebouwing. In dit stadium volstaan de ruimtelijke voorwaarden in de gebiedsvisie, in combinatie met de ruimtelijke inrichtingsprincipes en de duiding van de locaties met sterren in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn.

Zienswijze:

Waarom zijn bij de bouwsteenonderzoeken in Emmen en Coevorden andere geluidscontouren gehanteerd dan in het Mondengebied?

Reactie:

In het onderzoek van ROM3D/H+N+S/Schöne voor het zoekgebied Emmen en Coevorden is, in overeenstemming met het onderzoek in Aa en Hunze en Borger-Odoorn, een contour van 500 m tot aangesloten bebouwing aangehouden. Dit komt overeen met de aangehouden afstand in het onderzoek voor de gebieden Aa en Hunze en Borger-Odoorn.

Zienswijze:

Aangaande de visiekaart op pag. 28 de volgende opmerkingen:

- De LOFAR cirkel ontbreekt.
- De laagvliegroute ontbreekt.
- De suggestie van één ster is misleidend, omdat er clusters gerealiseerd worden.

- Er is al een richtlijn voor aantallen turbines (13 Gasselterboerveen, 15 Nieuw-Buinen-Zuid, 12 Tweede Exloërmond-Zuid); deze kan in de visiekaart helpen de grootte van het gebied aan te geven.
- De ster van Tweede Exloërmond-Zuid staat in de LOFAR cirkel.
- De rode lijn die het zoekgebied windenergie omkadert is alleen aan de westzijde van het zoekgebied zichtbaar.

Reactie:

De belemmeringen zijn op de visiekaart niet weergegeven. In bijlage 6 worden op de belemmeringenkaart de belangrijkste harde belemmeringen aangegeven. Met betrekking tot de aangehouden afstand tussen windturbines en woonbebouwing merken wij op dat op de belemmeringenkaart 500 m aangehouden is. Afhankelijk van de ashoogte, rotordiameter en het vermogen verschilt per type windturbine de minimaal aan te houden afstand tot woonbebouwing. Het aantal en het type windturbines dat op een locatie kan worden gerealiseerd is op dit moment niet duidelijk. Hiervoor is het noodzakelijk om eerst aanvullend milieueffectenonderzoek uit te voeren. Daarbij streven wij waar mogelijk naar grotere afstanden tot woningen dan vereist zijn op grond van de wettelijke milieunormen.

De ster van Tweede Exloërmond Zuid staat buiten de LOFAR beschermingszone en wordt verschoven zodat de ster ook buiten de laagvliegzone staat. De lijn die het zoekgebied afbakent wordt zowel op de Visiekaart als op de Belemmeringenkaart rondom aangegeven.

Wijziging gebiedsvisie:

Visiekaart:

- de ster nabij Tweede Exloërmond in noordelijke richting verschuiven, zodat deze buiten de LOFAR-beschermingszone en buiten de laagvliegzone valt;
- de begrenzing van het zoekgebied rondom aangeven.

Belemmeringenkaart:

- de begrenzing van het zoekgebied rondom aangeven.

2.2.2 Rapportage ROM3D, H+N+S, Schone

Zienswijze:

De rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne wordt als bouwsteen aangeduid, maar de uitgangspunten ten aanzien van de windturbines komen niet overeen met deze ontwerpgebiedsvisie.

In de rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne worden slechts negen van de tien 'cameraposities' weergegeven.

De rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne geeft geen juist beeld van de Cluster 3x variant door het ontbreken van adequate 'cameraposities'. Slechts positie 1 geeft een beeld over De Mondenweg.

Er wordt gesteld dat de uiteindelijk gekozen locaties opgenomen zijn in het computermodel van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne. De rapportage van dit bureau geeft echter geen volledig beeld van de gekozen locaties.

Op blz. 21 en 22 zijn een viertal animaties opgenomen die op verschillende afstanden van de windturbines zijn gemaakt en daardoor geen onderlinge band hebben c.q. vergelijking mogelijk maken. Inspreker: animaties op gelijke afstanden vervaardigen en opnemen in gebiedsvisie.

Reactie:

De adviezen van ROM3D en H+N+S zijn gebruikt om de gevolgen van verschillende opstellingen te onderzoeken. Dit zijn geen bindende adviezen. Daarom wijkt de gebiedsvisie op onderdelen af van de uitgebrachte adviezen. De uiteindelijke keuzes in de gebiedsvisie zijn naderhand in het computermodel opgenomen en daarom niet in de oorspronkelijke adviezen te vinden. De rapporten bieden echter voldoende inzicht in de gevolgen van de gekozen locaties. De animaties in de gebiedsvisie zijn illustratief om de uitgangspunten van de visie te verbeelden.

Wijziging:

Bij de afbeeldingen op blz. 21, 23, 24 en 25 in de gebiedsvisie vermelden dat de gepresenteerde afbeeldingen ontleend zijn aan het driedimensionaal computermodel en bedoeld zijn als illustratieve toelichting op de uitgangspunten van de gebiedsvisie.

2.2.3 Laagvliegroute

Zienswijze:

Locatie Tweede Exloërmond is misleidend weergegeven op het kaartje met zoekgebieden, en ligt midden in de laagvliegroute.

De aangegeven tekst over de laagvliegroute in het hoofdstuk 'Visie' is misleidend daar het vrijgedeelte wat niet begrensd wordt niet door de laagvliegroute, inclusief de navigatietolerantie, in de nabijheid van Tweede Exloërmond ligt en niet in de open ruimte tussen Tweede Exloërmond en Valthermond.

Reactie:

Het ministerie van Defensie heeft ook een kaart gepubliceerd met een andere, iets noordelijker ligging van de laagvliegzone. Recent heeft het ministerie ons verzekerd dat de weergave van de laagvliegzone in de bijlagen 1 en 6 de enige juiste is. Afwijkende kaarten van het ministerie zullen hierop worden aangepast. Zie voor meer informatie ook de provinciale website. De betreffende ster wordt iets verplaatst in de richting van Tweede Exloërmond.

Wijziging:

Aanpassing Visiekaart: ster nabij Tweede Exloërmond iets verplaatsen naar Tweede Exloërmond.

2.2.4 Suggesties voor tekstuele aanpassingen

Zienswijze:

Verwijderen de zin 'Daarbij is niet (...) onder welke voorwaarden (...) (pag. 7) omdat het gezien lopende onderzoeken niet zeker is dat er geplaatst kan worden.

Reactie:

De vraag of er windturbines in het gebied worden gerealiseerd is met 'ja' te beantwoorden. De onderzoeken richten zich op de locaties (waar) en opstellingsvarianten (hoe) waarin windturbines worden geplaatst. Wij kennen geen lopende onderzoeken die het plaatsen van windmolens ter discussie stellen.

Zienswijze:

Toevoegen aan de laatste zin van de paragraaf over Aa en Hunze op pag. 9 dat de 30 MW uit een verouderd rapport komt en geen harde grens is.

Reactie:

Zie onze reactie onder 1.3.2.

Zienswijze:

Toevoegen aan de berekening in de tabel op pag. 6 hoe aan de 616 MW wordt gekomen.

Een onderbouwing van de stelling dat met de gebiedsvisie de omschreven doelen worden gerealiseerd ontbreekt. (blz. 8) Inspreker: Onderbouwing van deze stelling op alle punten toevoegen.

Reactie:

Bij de berekening van het aandeel windenergie in de duurzame energiemix voor Drenthe is uitgegaan van een standaardwindmolen van 3 MW. Aangenomen is dat deze op jaarbasis (8.760 uur) gedurende 25% van de tijd energie levert. Dat betekent dat één windmolen gemiddeld per jaar 6,6 miljoen kWh produceert. Uitgaande van 280 MW ofwel 93 molens van 3 MW komt dit neer op 616 GWh (Bron: 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe', jan. 2012, pagina 6). Voor een onderbouwing van het aandeel van de andere bronnen van duurzame energie in de energiemix voor Drenthe, wordt verwezen naar de 'Energiestrategie Drenthe: op weg naar een duurzame Drentse energiehuishouding' en het ECN rapport 'Energiebalansen Provincie Drenthe'.

De tabel in bijlage 7 leert dat er ook windmolens mogelijk zijn met een vermogen van 3 MW die aanmerkelijk meer elektriciteit produceren. Dan gaat het over een type met een hogere ashoogte, langere wieken en meer draaiuren. Als dit type uiteindelijk wordt gekozen, zal het zoekgebied voor windenergie dus meer elektriciteit gaan opleveren dan nu in de Drentse energiemix is geraamd. Al met al houdt dat in dat het aandeel duurzame energie in Drenthe groter wordt.

2.3 Planologie en proces

Insprekers:	Z002	Z005	Z006	Z008	Z016	Z036	Z048
Z055	Z057	Z064	Z077	Z084	Z088	Z089	Z091
Z096	Z100	Z106	Z110	Z111	Z113	Z114	Z117
Z121	Z123	Z124	Z125	Z127	Z128	Z130	Z134
Z136	Z139	Z141	Z142	Z144	Z147	Z151	Z152
Z153	Z158	Z159	Z160	Z161	Z164	Z166	Z172
Z180	Z182	Z190	Z198	Z204			Z181

2.3.1 Algemeen

Zienswijze:

De gebiedsvisie moet duidelijkheid geven of er sprake is van drie windparken of van één windpark bestaande uit drie clusters, evenals aangeven wat de criteria voor een windpark zijn.

Reactie:

Ruimtelijk is sprake van drie windparken in het zoekgebied van de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn en drie zoekgebieden in het gebied van de gemeenten Emmen en Coevorden. In sommige gevallen kan in juridisch, technisch en organisatorisch opzicht sprake zijn van één windpark.

Zienswijze:

De gebiedsvisie beperkt zich tot een ruimtelijke visie. Sociale, gezondheids-, economische en milieuaspecten worden niet (op basis van gedegen onderzoek) behandeld.

Reactie:

In de gebiedsvisie worden de harde belemmeringen (bijlage 6) voor het hele zoekgebied weergegeven. In de uitvoeringsfase (zie hoofdstuk 6 van de gebiedsvisie) worden de milieueffecten en belemmeringen op een gedetailleerder niveau (parkniveau) in beeld gebracht.

Zienswijze:

Hoe verhoudt deze gebiedsvisie zich tot de aanliggende provincie Groningen en de visie in Duitsland op het gebied van windenergie.

Reactie:

De bestaande en geplande windparken in Duitsland en in de buurprovincies zijn meegenomen in de visuele beoordeling.

Zienswijze:

Er moet een contra-expertise worden uitgevoerd door een onafhankelijke instantie, op basis van door bewoners van het gebied aangedragen argumenten, inclusief retentiegebied, rijksmonumenten, cultuurhistorisch erfgoed.

Het lijkt wel of tijdens de besluitvorming het welzijn van de mensen, MKB en flora/fauna niet of nauwelijks meetelt.

Reactie:

De Gebiedsvisie windenergie Drenthe is tot stand gekomen op basis van een onderzoek waarin alle belangen in het gebied zijn betrokken. Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen hebben wij de gebiedsvisie inhoudelijk nog eens tegen het licht gehouden en waar nodig aangepast. De afwegingen en de motivering voor de gemaakte keuzes zijn in de gebiedsvisie zo transparant mogelijk verwoord. Tijdens het proces van afweging hebben wij gebruik gemaakt van de beschikbare interne en externe expertise op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling. Om die reden achten wij een contra-expertise niet noodzakelijk.

Zienswijze:

De provincie moet haar bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen indien de locatie Drentse Monden gehandhaafd wordt, gezien de provinciale inbreng in het proces. Om invulling te geven aan de samenwerking met de gemeente Stadskanaal dient deze in samenspraak met de agrariërs in het gebied ontwikkelde locatie, die ruimtelijk is gelegen nabij één van de mogelijke clusters, te worden meegenomen in het proces. Een en ander past binnen de bereidheid van de gemeente Stadskanaal die graag een actieve rol wenst te vervullen in het huidige proces.

Reactie:

Provinciegrenzen en/of gemeentegrenzen vormen geen belemmering bij de uitwerking van (financiële) participatie in windparken. Wij zijn niet op de hoogte van een locatie voor een windpark in de gemeente Stadskanaal.

Zienswijze:

Het is verwarrend dat er vier procedures tegelijk lopen waarover zienswijzen kunnen worden ingediend:

- gebiedsvisie Drenthe
- structuurvisie Coevorden

- MER behorende bij structuurvisie Coevorden
- ontwerp bestemmingsplan buitengebied.

Reactie:

Er lopen op dit moment verschillende procedures rondom windenergie in Drenthe. De gebiedsvisie is bedoeld als kader voor de ontwikkeling van gemeentelijk beleid voor windenergie. In de gemeenten Emmen en Coevorden is de ontwikkeling van beleid voor windenergie verder dan in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn. De processen van Emmen en Coevorden hebben grotendeels parallel gelopen aan de ontwikkeling van de gebiedsvisie. In de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn loopt de gebiedsvisie parallel aan de rijkcoördinatie-regeling. De gebiedsvisie is in deze gemeenten bedoeld om de planvorming in de rijkcoördinatie-regeling te beïnvloeden.

Zienswijze:

Welke randvoorwaarden zijn er nog in ontwikkeling voor Emmen? Welke randvoorwaarden zijn al bekend voor Emmen (zie pag. 10 van de gebiedsvisie)

Reactie:

De randvoorwaarden voor het realiseren van windparken in de gemeente Emmen zijn nader uitgewerkt in de 'Structuurvisie windenergie Emmen', die vanaf 25 april 2013 gedurende acht weken ter inzage heeft gelegen. Deze randvoorwaarden hebben vooral te maken met ruimtelijke ordeningsvoorwaarden en kwalitatieve uitgangspunten. Zo acht de gemeente het wenselijk dat een beeldkwaliteitsplan zal worden ontwikkeld voor de windmolenopstelling. Daarnaast acht de gemeente een life cycle assessment van belang voor de toe te passen windmolens.

2.3.2 Status Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Zienswijze:

De suggestie dat besluiten worden genomen op basis van de gebiedsvisie is onjuist: de gebiedsvisie is geen formeel planfiguur in het kader van de Wet ruimtelijke ordening. Uitwerking van de plannen kan in Emmen en Coevorden plaatsvinden zoals geschetst in de gebiedsvisie. In De Drentse Monden en Oostermoer loopt daarentegen een RCR. Binnen deze RCR wordt het bestemmingsplan niet vastgesteld door de gemeenteraad, maar stellen de ministers van Economische Zaken en Infrastructuur & Milieu een Rijksinpassingsplan (RIP) vast. Omdat de gebiedsvisie geen wettelijke juridische status heeft moet duidelijk vermeld worden waar gedupeerden van deze gebiedsvisie (bewoners nabij de windturbines) hun rechten kunnen halen.

Het is niet duidelijk hoe een politiek en bestuurlijk document als het kader voor de onderbouwing van de realisatie van het provinciale aanbod van 280 MW en als kader voor de op te stellen gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen kan dienen.

De gebiedsvisie is een samenraapsel van teksten die zijn overgenomen uit bronnen die de windenergie een warm hart toedragen.

Reactie:

De Gebiedsvisie windenergie Drenthe is een document van de provincie en de vier betrokken gemeenten. Het geeft richting aan de (formele) besluiten die door deze vijf overheden over windenergie worden genomen. De rijksoverheid is gebonden aan de afspraak die met de provincie is gemaakt over de realisatie van 280 MW in Drenthe.

De toegang tot de rechter staat open in de procedures voor de verdere uitvoering en uitwerking, zoals bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen. Deze passage wordt aan de tekst van de gebiedsvisie toegevoegd.

Wijziging:

Tekst gebiedsvisie, pag. 11, toevoegen aan tweede alinea:

'De toegang tot de rechter staat open in de procedures voor de verdere uitvoering en uitwerking, zoals bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen.'

2.3.3 RCR

Zienswijze:

Het argument dat, indien de provincie en gemeente dit plan niet aannemen, het rijk met een groter initiatief komt, is niet steekhoudend.

Reactie:

De rijksoverheid heeft de procedure voor het toepassen van de Rijkcoördinatie-regeling gestart en wil deze ook afronden. Op dit moment worden in het kader van een studie voor het Milieueffectrapport verschillende alternatieven onderzocht. Deze alternatieven gaan over veel meer windmolens dan mogelijk zijn in de locaties die in de gebiedsvisie zijn opgenomen. Eén alternatief, met het kleinste aantal windmolens, is een uitwerking van de sterren in de gebiedsvisie en is opgenomen na een toezegging van de minister van EL&I. Bedoeld alternatief is dus rechtstreeks ontleend aan de gebiedsvisie. Daarom zal alleen een vastgestelde gebiedsvisie, als regionale visie, van invloed kunnen zijn op de uitkomsten van de RCR.

Zienswijze:

Hoe groot is de kans dat het RCR initiatief doorgaat boven de provinciale plannen?

Reactie:

Hierover is op dit moment geen uitspraak mogelijk. De ministers van EZ en I&M nemen hierover een besluit.

Zienswijze:

De provincie en gemeenten hebben geen machtsmiddelen om het rijk te beletten de RCR-initiatieven doorgang te verlenen.

Reactie:

Wij hebben hiertoe geen wettelijke middelen, maar wel de afspraak tussen het IPO en de rijksoverheid over de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe en toezegging (Ontwerp-structuurvisie Windenergie op land) dat '.....het rijk, in overleg met de betrokken provincie en gemeenten, uitvoering geeft aan twee initiatieven die onder de Rijkscoördinatie (RCR) vallen.'

Zienswijze:

Met de provinciale houding 'als we geen provinciale gebiedsvisie ontwikkelen zal de landelijke overheid de coördinatieregeling gaan toepassen en komen er nog veel meer windturbines' heeft de provincie bij voorbaat verloren, omdat de 280 MW die Drenthe biedt onvoldoende is om de landelijke doelstelling te halen, waardoor de RCR alsnog ingezet zal worden.

Reactie:

De provincie Drenthe heeft, samen met de andere provincies in het kader van het IPO, afspraken met de rijksoverheid gemaakt over de realisatie van 280 MW. De andere elf provincies hebben vergelijkbare afspraken gemaakt, waarbij de som van alle provincies uitkomt op 6000 MW (= de landelijke doelstelling)¹.

Zienswijze:

Hoe verhouden de procedures voor RCR-parken en deze gebiedsvisie zich met elkaar?

Reactie:

De procedure voor de gebiedsvisie wordt rond de zomer van 2013 afgerond. De eerstvolgende stap in de RCR is de publicatie van een ontwerp-inpassingsplan met MER in januari 2014.

Zienswijze:

Aangaande pag. 3 en pag. 4 ('Samenvatting')

'De provincie Drenthe en de gemeenten Aa & Hunze en Borger-Odoorn willen dat de drie aangegeven locaties worden vastgelegd in de RCR voor de windparken Drentse Monden en Oostermoer.'

- a. Wat doet de provincie en betrokken gemeente indien de initiatiefnemers binnen de kaders van de wet- en regelgeving (ruimte, milieu en RCR) ook windturbines plannen buiten de gebieden zoals genoemd in deze Gebiedsvisie?
- b. De twee initiatiefnemers 'Windpark De Drentse Monden' en 'Windpark Oostermoer' hebben zich beide, onafhankelijk van elkaar, gemeld als RCR-initiatief bij het ministerie van Economische Zaken. Daarnaast is er, mede op verzoek van tegenstanders en het betrokken bevoegde gezag, voor gekozen om een gezamenlijke milieueffectrapportage uit te voeren. Is het juridisch mogelijk dat de beide initiatieven alsnog worden samengevoegd tot één RCR-project bij het ministerie van EZ?
- c. De ruimte die vanuit de gebiedsvisie wordt aangegeven binnen de gemeente AA & Hunze voorziet redelijkerwijs niet in de ruimte voor de plaatsing van 100 MW of meer. Als initiatiefnemers zich conformeren aan de gebiedsvisie resulteert dit dan wat u betreft ook in de situatie dat het niet meer voldoet aan de voorwaarden voor toepassing van de RCR?

Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de lopende RCR voor windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

Reactie:

Dat initiatiefnemers windmolens plannen buiten de locaties die in de gebiedsvisie zijn opgenomen is een wens van hen. Relevant is welke ruimte de ministers van EZ en I&M hen bieden in het inpassingsplan in het kader van de RCR. Het besluit van de ministers is voor ons een gegeven. Tegen dat besluit kunnen gemeenten en provincies ook geen beroep instellen bij een rechter. Het samenvoegen van initiatieven in het kader van de RCR is een beslispunt van de rijksoverheid. Indien een project kleiner is dan 100 MW, valt het niet meer onder de RCR.

¹ Formeel is van de 6000 MW nog 285 MW niet verdeeld over de provincies. Dit restant wordt nog verdeeld over enkele met name genoemde provincies, waarvan Drenthe geen deel uitmaakt.

Zienswijze:

Er wordt gesteld 'De provincie Drenthe en de gemeenten willen dat in de rijks-coördinatieregeling alleen de locaties in deze gebiedsvisie worden vastgelegd.'
Op welke wijze denken zij dit te doen? De locaties zijn slechts circa 48 MW groot en vallen derhalve niet onder de RCR.

Reactie:

Het is een mogelijkheid om de drie clusters als één project te zien.

Zienswijze:

De overheid is niet bereid de bezwaren tegen het verpesten van woon- en leefklimaat serieus te nemen en schuift die zelfs bij voorbaat terzijde door mechanismen te hanteren die elk bezwaar op voorhand onmogelijk maakt (Rijkscoördinatieregeling, Crisis- en herstelwet en het zodanig oprekken van normen dat objectieve metingen van overlast onmogelijk worden).

Reactie:

Aan bedoelde wetten ligt een politieke keuze ten grondslag. Voor burgers staat de weg naar de rechter open.

Zienswijze:

De wens van de provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn om in de RCR alleen de locaties uit de gebiedsvisie vast te leggen, zoals verwoord op pag. 29 van de gebiedsvisie, is onjuist: de visie wordt als één van de alternatieven in het plan-MER van het rijk beschouwd op basis waarvan het bevoegd gezag tot vaststelling van een Rijksinpassingsplan komt.

Reactie:

Dat de gebiedsvisie als een van de alternatieven wordt meegenomen in de m.e.r. doet niets af aan de uitdrukkelijke wens van provincie en betrokken gemeenten om alleen de locaties uit de gebiedsvisie vast te leggen.

2.3.4 Crisis- en Herstelwet

Zienswijze:

De Crisis- en herstelwet is niet van toepassing op het gebied, omdat:

- Het project op geen enkele wijze eenmalig of langdurig een bijdrage levert aan de lokale of landelijke economie
- De realisatie en exploitatie van windparken verlieslatend is

- Het project de realisatie de onlangs afgeronde Herinrichting van de Veenkoloniën (1 mld. euro) teniet doet.
- Het project de realisatie de lokale economie schade toebrengt door krimp te versterken.

Reactie:

Hierover oordeelt de rijksoverheid.

Zienswijze:

Aanpassen tekst 'voor windparken met (...) voor de omgevingsvergunning' (pag. 11) in: 'Voor windparken met een kleiner vermogen dan 100 MW en groter dan 5 MW is de provincie bevoegd gezag. Zie Crisis- en herstelwet. Onder de 5 MW is de gemeente bevoegd gezag.'

Reactie:

Projecten tussen de 5 en 100 MW vallen onder de provinciale coördinatieregeling. Daaronder is de gemeente het bevoegd gezag. Indien de gemeente meewerkt, stelt zij het bestemmingsplan vast. Als de gemeente niet meewerkt stelt de provincie een provinciaal inpassingsplan vast. De provincie verleent de omgevingsvergunning. Op verzoek van gedeputeerde staten kan de minister van EZ een ontheffing verlenen van de provinciale coördinatieplicht. De gemeente is dan bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning. De tekst wordt op dit punt gecorrigeerd.

Wijziging:

Tekst aanpassen, pag. 11, eerste alinea:

' Op windparken met een vermogen van 5 tot 100 MW is de provinciale coördinatieregeling van toepassing. Indien de gemeente meewerkt, stelt zij het bestemmingsplan vast. Anders neemt de provincie de bevoegdheid voor het ruimtelijk besluit over in de vorm van een (provinciaal) inpassingsplan. De provincie coördineert de procedures en verleent de omgevingsvergunning. Op verzoek van gedeputeerde staten kan de minister van EZ een ontheffing verlenen van de provinciale coördinatieplicht. De gemeente is dan bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning. Voor projecten kleiner dan 5 MW is de gemeente bevoegd gezag.'

2.3.5 MER

Zienswijze:

De bestaande turbines over de Duitse grens moeten worden meegenomen in de m.e.r.-procedure.

De adviezen van de Commissie voor de Milieueffectrapportage en eerder uitgebrachte zienswijzen zijn niet voldoende meegenomen in de ontwerp gebiedsvisie. M.e.r.-procedures zijn een wassen neus en zijn alleen bedoeld om ten minste de schijn van inspraak op te houden. Ze houden sowieso geen rekening met de effecten op de mens en de effecten op de lokale economie.

Reactie:

Er is geen MER gekoppeld aan de gebiedsvisie.

Zienswijze:

De betrokken overheden zouden ook de verdere procedure voor de plan-MER samen ter hand moeten nemen. Er moet een einde komen aan het gegeven dat de overheid twee verschillende ruimtelijke planprocedures in het gebied door elkaar laat lopen. Bovendien zou het rijk de regio daadwerkelijk het voortouw moeten geven bij de verdere ontwikkeling en uitwerking van de windplannen.

Reactie:

Ook wij vinden het gewenst dat er één gedeelde visie en procedure is voor het zoekgebied voor windenergie.

Zienswijze:

Er moet ruimte blijven om af te wijken van de ruimtelijke uitgangspunten uit de gebiedsvisie wanneer, bijvoorbeeld op grond van de MER, blijkt dat daarvoor goede argumenten zijn. Zo is het bijvoorbeeld nog de vraag of de plaatsing van windmolens in de LOFAR-zone geheel moet worden uitgesloten. Mocht plaatsing van windmolens in (een deel van) deze zone wel mogelijk zijn dan zal dat van grote invloed zijn op het ontwerp van de windmolenlocaties in de gemeente Borger-Odoorn.

Reactie:

Indien er goede argumenten zijn, kan in een concrete situatie worden afgeweken van de uitgangspunten in de gebiedsvisie.

2.3.6 Proces tot nu toe

Zienswijze:

Zouden Provinciale Staten anders gehandeld hebben wanneer de uitspraak van de geschillencommissie MOA van 1 mei 2012 ten aanzien van het rapport 'Opinie onderzoek windenergie' van de firma Newcom (juli 2008) bekend was geweest tijdens de besluitvorming over windenergie?

Gemeenten en provincies staan onder druk van initiatiefnemers en hebben daarom drie clusters aangewezen.

Enkele jaren geleden speelde in dit gebied de vraag of er langs de Tweederde weg boerderijen zouden mogen komen. In een openbare bijeenkomst werd toentertijd door wethouder Bruintjes gesteld dat dit zeker niet zou leiden tot het feit dat er vervolgens windmolens bij geplaatst konden worden. Nu is de argumentatie dat juist de bouw van deze boerderijen geldt als argument voor de gekozen locatie. Het bestemmingsplan 'Perspectiefplan boeren Nieuw-Buinen' maakt geen gewag van windturbines, terwijl er tijdens het vaststellen al wel windplannen waren, en er nu erg gemakkelijk aansluiting is gevonden bij een zogenaamd 'agrocluster.' Ook voor andere bestemmingsplannen geldt iets dergelijks.

Reactie:

Wij kunnen niet namens Provinciale Staten spreken. Ten tijde van de ontwikkeling van het plan tot uitplaatsing van boeren aan de TweeDerdeweg Zuid, was geen sprake van mogelijkheden voor de plaatsing van windmolens in het gebied. Pas in 2010 is de discussie over windenergie in het gebied ontstaan.

Ten tijde van de genoemde openbare bijeenkomst lag het collegebesluit van 2003 voor, inhoudende dat het college van B & W geen windmolens wil toestaan binnen het grondgebied van Borger-Odoorn.

Het college heeft nadien, alles overwegende, besloten om als tegenhanger voor het grootschalige windmolenplan bij de rijksoverheid mee te werken aan het opstellen van een gebiedsvisie. Daarmee kan invloed worden uitgeoefend op de plannen in de rijkscoördinatieregeling.

Zienswijze:

De aanpak van de provincie veroorzaakt verwarring en vergroot onzekerheid. Het lijkt erop dat de provincie een wit voetje wil halen bij de landelijke politiek ten koste van haar eigen burgers. Beter zou zijn als de provincie samen met burgers werkt aan alternatieven, zoals andere duurzame bronnen. Omdat zonne-energie bijvoorbeeld direct geplaatst kan worden, en windprojecten een aantal jaren moeten opstarten, waar tijdens geen duurzame energie geproduceerd wordt.

Reactie:

Eén van de doelen van de gebiedsvisie is het opstellen van een kader voor en de onderbouwing van de realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW aan windenergie in het provinciaal zoekgebied. Het gaat daarom in de gebiedsvisie niet over andere vormen van duurzame energie. Daarvoor hebben gemeenten en provincie apart beleid ontwikkeld. Windwakkels en windschalen kunnen nog geen substantiële bijdrage leveren aan de doelstelling.

Zienswijze:

Waarom zijn er drie varianten, als er toch al gekozen is voor clusteropstellingen.

Reactie:

In gebiedsvisie is in het zoekgebied gekozen voor drie locaties en het aanwijzen van drie zoekgebieden voor de ontwikkeling van windmolens. Er worden in de gebiedsvisie geen varianten gegeven.

Zienswijze:

Aangaande de tekst op pag. 14 over het ontwikkelen van één gezamenlijk plan het volgende: wanneer 'samenwerking van initiatiefnemers' niet mogelijk blijkt te zijn mag dit geen 'showstopper' zijn. Het moet mogelijk zijn om meerdere initiatieven voor windenergie in een deelgebied te realiseren. De ruimtelijke kwaliteit kunt u borgen in de planologische processen.

Reactie:

Het ontwikkelen van meerdere plannen voor windparken naast elkaar vinden wij onwenselijk. Wij vinden het van belang dat de overheden gezamenlijk met inwoners en initiatiefnemers aan één plan werken waarin alle belangen zorgvuldig worden gewogen.

Zienswijze:

In de gebiedsvisie wordt niet uitgelegd waarom locaties die eerder als mogelijk zoekgebied voor grootschalige windenergie zijn genoemd nu niet in de afweging worden meegenomen.

Reactie:

De gebiedsvisie is een verfijning van het zoekgebied. De behoefte om het zoekgebied te verfijnen is ontstaan om de provinciale doelstelling van 280 MW beter in balans te brengen met de planologische ruimte voor windenergie en het realiseren van voordelen voor het gebied. Daarbij is in de gemeenten Emmen en Coevorden aangesloten bij lopende processen.

Zienswijze:

De suggestie van samenwerking met en goedkeuring door actiegroep Tegenwind Veenkoloniën moet uit de gebiedsvisie wordt verwijderd, omdat er niets is gedaan met opmerkingen van vertegenwoordigers van de actiegroep. Ook is de concept gebiedsvisie voor publicatie niet aan de actiegroep getoond.

Reactie:

In de gebiedsvisie wordt geen suggestie van samenwerking gewekt. Er wordt melding gemaakt van reguliere overleggen met de actiegroep Tegenwind Veenkoloniën.

Zienswijze:

Op pag. 8 wordt de SWOL genoemd, maar over enige relatie met of invloed op de gebiedsvisie wordt niet gesproken.

Toevoegen aan de paragraaf 'De gebiedsvisie is (...) Emmen en Coevorden.' (pag. 7) dat de keus van het zoekgebied niet door de gemeente is genomen, laat staan dat zij zijn betrokken bij het proces.

In de Gebiedsvisie windenergie Drenthe moet volledig Drenthe worden behandeld. Geen apart traject voor enkele gemeenten.

Reactie:

De gebiedsvisie is in opdracht van de colleges van gemeenten en provincie opgesteld en is een verfijning van het provinciaal zoekgebied. Bij het opstellen van de gebiedsvisie is rekening gehouden met de lopende trajecten in de afzonderlijke gemeenten.

Zienswijze:

De provincie moet zich breder informeren over het onderwerp, (internet, gesprekken met mensen/experts, slachtoffers van de windindustrie), mede omdat het zoveel partijen aangaat.

Reactie:

Provincie en gemeenten hebben zich bij het opstellen van de gebiedsvisie laten adviseren door externe partijen en deskundigen.

Zienswijze:

Eerst moeten de parken Oostermoer en Drentse Monden worden gerealiseerd. Na realisering is pas goed aan te geven wat de gevolgen zijn en of andere initiatieven noodzakelijk en inpasbaar zijn.

Reactie:

In de vervolgstappen wordt duidelijk hoeveel vermogen er precies op de locaties kan worden geplaatst, inclusief de windparken Oostermoer en De Drentse Monden. Daarom is in de gebiedsvisie voorzien in de realisatie van 280 MW in twee fasen.

Zienswijze:

De provincie moet geen nieuwe initiatieven in de gebiedsvisie opnemen en in het bijzonder in het gebied tussen Oud Annerveen en Gasselternijveen, waar nu al op korte afstand twee windmolenparken worden ontwikkeld.

Reactie:

Deze zienswijze is voor kennisgeving aangenomen.

Zienswijze:

De zoeklocatie Drentse Monden zat bij terinzagelegging niet in de Omgevingsvisie 2010, maar deze is bij de vaststelling toegevoegd, waardoor geen inspraak mogelijk was over deze locatie.

Bij het vaststellen van het provinciaal omgevingsbeleid in 2010 is de keuze voor Borger-Odoorn als zoekgebied niet ter inspraak aan de bevolking voorgelegd. Tevens is de aanwijzing van het rijk van het veenkoloniale deel van de gemeente Borger-Odoorn geen onderdeel van de inspraak geweest. Hierdoor zijn omwonenden geconfronteerd met het voldongen feit dat een groot deel van de 280 MW in het veenkoloniale gebied van de Gemeente Borger-Odoorn wordt geplaatst. De inspraakmogelijkheid die er is op de ontwerp Gebiedsvisie gaat uit van het feit dat onze gemeente in het zoekgebied ligt.

De omgevingsvisie van 2010 repte nog over 60 MW, en dat door de toename naar 280 MW het zoekgebied opnieuw moet worden bekeken, inclusief andere gebieden in Drenthe.

Reactie:

Provinciale Staten hebben in juni 2010 na de terinzagelegging van de ontwerp Omgevingsvisie besloten een zoekgebied voor windenergie aan te wijzen. De Omgevingsvisie kent geen vermogensdoelstelling.

2.3.7 Het verdere proces

Zienswijze:

De planning voor gemeentelijke structuurvisies in de gebiedsvisie is te krap: uit de procedures die geschetst worden in de gebiedsvisie kan volgen dat er locaties of

delen daarvan afvallen. In dat geval zou de doelstelling van de provincie Drenthe als onderdeel van het IPO-bod in gevaar kunnen komen. Tegelijk zouden dan andere of nieuwe locaties nodig kunnen zijn. Op dat moment is er te weinig tijd om tijdig alsnog te kunnen voldoen aan de doelstelling qua MW en tijd.

Reactie:

In de afspraken tussen IPO en het rijk over windenergie is overeen gekomen dat de afspraken vóór 31 december 2013 planologisch worden vastgelegd. Indien er locaties afvallen, worden voor medio 2014 alternatieve locaties vastgelegd.

Zienswijze:

In het gebied Flevoland, alwaar insprekers ook zijn betrokken bij de (her-)structurering van windenergie, is op dit moment een positief en interessant proces gestart aangaande de gebiedsorganisatie van alle inwoners van het plangebied Oostelijk en Zuidelijk Flevoland. Insprekers zijn graag bereid hierover met u van gedachten te wisselen en informatie te verstrekken.

Reactie:

Wij gaan graag met u in gesprek over het benutten van de positieve ervaringen uit gebiedsprocessen elders.

Zienswijze:

Voorwaarde voor vergunningverlening moet zijn een goede samenwerking en overleg van initiatiefnemers met omwonenden en andere belanghebbenden in het gebied, zoals natuurverenigingen.

Reactie:

Voor de realisatie van een windpark moet een bestemmingsplan of inpassingsplan (bestemmingsplan door rijk of provincie) worden gemaakt. Alle voor de realisatie van dat plan benodigde besluiten worden in een procedure voorbereid op grond van de wet ruimtelijke ordening. Daaronder valt ook de omgevingsvergunning.

Het bestemmingsplan c.q. inpassingsplan bepaalt de kaders waarbinnen een omgevingsvergunning moet worden verstrekt. De provincie en de gemeenten zullen bij de voorbereiding van het bestemmingsplan c.q. inpassingsplan de samenwerking opzoeken met initiatiefnemers, omwonenden en andere belanghebbenden. In deze fase zullen in gezamenlijk overleg met alle partijen ook de randvoorwaarden worden bepaald voor compenserende maatregelen en participatiemogelijkheden. Ook maken wij graag gebruik van de ervaringen in de gemeente Emmen met het Windteam.

2.4 Overig

Insprekers:	Z005	Z006	Z022	Z032	Z034	Z038	Z044
Z052	Z064	Z065	Z071	Z082	Z083	Z084	Z096
Z106	Z110	Z122	Z123	Z127	Z128	Z132	Z139
Z151	Z162	Z165	Z180	Z199	Z204	Z205	Z210

Zienswijze:

Volksvertegenwoordigers moeten de belangen behartigen van tegenstanders van windenergie (13.000 inwoners van het gebied).

Er moet een nieuwe enquête worden gehouden onder inwoners van het onderhavige gebied (inclusief Stadskanaal, Musselkanaal, Weerdingen en Exloo) naar het draagvlak voor windenergie.

Reactie:

Volksvertegenwoordigers houden rekening met alle belangen en wegen deze vervolgens tegen elkaar af. Wij gaan geen enquêtes organiseren.

Zienswijze:

Mevrouw T. Klip op 17 januari 2013: 'De omwonende burgers hebben zeker inspraak bij eventuele plaatsing van windmolens in hun leefomgeving.'

De bestuurders zijn niet goed ingevoerd in de materie, en de gebiedsvisie is niet concreet genoeg. Hierdoor zullen de burgers zich afkeren van de politiek. Steekhoudende argumenten tegen de komst van windturbines worden weggemasseerd.

De komst van windturbines zorgt ervoor dat het gebied ook voor andere onwenselijke activiteiten gezoneerd wordt (afvalverwerking, megastallen etc.).

Omwonenden willen inspraak in de locatie van de windturbines.

Het is raar dat in het gebied, omdat het tot energiewinningsgebied is omgedoopt, zomaar van alles geplaatst kan worden zonder overleg met de bewoners/bevolking.

Reactie:

Het is belangrijk dat omwonenden worden betrokken bij het realisatieproces van windparken. Voor een goed ontwerp van een windpark speelt de beleving van bewoners een belangrijke rol. In de gebiedsvisie stellen wij daarom dat bewoners betrokken moeten worden in het proces om tot invulling van de locaties te komen.

Zienswijze:

Er zijn enkele gemeenten in Drenthe geweest die hebben aangegeven windmolens te willen plaatsen. Deze gemeenten kregen deze mogelijkheid niet bij de vaststelling van het provinciaal omgevingsbeleid.

Reactie:

De doelstelling van 280 MW aan windenergie wordt gerealiseerd in het provinciaal zoekgebied.

Een eventuele hogere doelstelling zal buiten het zoekgebied worden ingevuld.

Zienswijze:

De provincie moet rekening houden met de windparkontwikkeling in Musselkanaal ten zuidoosten van Vleddermond in het gebied tussen het Tweede Boerendiep en het A.G. Wildervanckkanaal.

Reactie:

Uitgangspunt voor windparken in de provincie Groningen is het Provinciaal Omgevingsplan van de provincie Groningen. Hierin is in de directe nabijheid van het Drents zoekgebied alleen ruimte voor een windpark langs de N33 bij Veendam.

Zienswijze:

Welke voordelen (zoals genoemd in 'Doelen') wegen op tegen alle nadelen.

Reactie:

Zie hiervoor bijlage 5 van de gebiedsvisie; 'Economische effecten windenergie'.

Zienswijze:

Hoe zit het met de extra woonwijk die in Tweede Exloërmond gepland was, en de daarbijhorende vergroting van natuurgebied Exloërkijl.

Reactie:

In Tweede Exloërmond is een bestaande uitbreidingswijk aanwezig. Deze kent een fasering in bebouwing en grenst aan het genoemde natuurgebied. Van een extra woonwijk in Tweede Exloërmond is geen sprake.

Zienswijze:

De weerstand onder particulieren en bedrijven tegen 'groen en duurzaam' neemt toe, mede door vermeende onbetrouwbaarheid en inconsistentie van de overheid.

Reactie:

Deze zienswijze is voor kennisgeving aangenomen.

Zienswijze:

De rol van GGD Drenthe is niet duidelijk; deze partij wordt niet als onafhankelijk gezien.

Reactie:

De GGD is een deskundige instantie en wordt door ons ingeschakeld bij vragen over gezondheidseffecten.

3 Milieueffecten

3.1 Algemeen

Insprekers:	Z005	Z006	Z013	Z014	Z015	Z018	Z021	
Z023	Z026	Z028	Z030	Z032	Z033	Z034	Z035	Z036
Z039	Z040	Z043	Z047	Z048	Z049	Z055	Z057	Z059
Z061	Z064	Z067	Z070	Z071	Z073	Z075	Z077	Z081
Z083	Z084	Z086	Z089	Z090	Z091	Z098	Z099	Z102
Z103	Z104	Z106	Z107	Z109	Z111	Z113	Z115	Z118
Z126	Z128	Z130	Z132	Z139	Z141	Z142	Z143	Z144
Z147	Z148	Z150	Z151	Z152	Z155	Z156	Z157	Z158
Z159	Z160	Z161	Z162	Z163	Z164	Z168	Z172	Z174
Z175	Z177	Z181	Z183	Z187	Z188	Z190	Z191	Z192
Z194	Z195	Z201	Z204	Z210	Z220	Z223		

Zienswijze:

Als er hiaten in kennis zijn op het gebied van milieueffecten betekent dit niet dat er mag worden gerealiseerd, maar dat er eerst gedegen onderzoek moet worden gedaan naar risico's van hoorbaar en laagfrequent geluid en infrageluid, veroorzaakt door grote windturbines. Als dit niet gebeurt komt het over of de omwonenden als proefkonijnen worden gebruikt.

Welke rapporten zijn in het kader van de gebiedsvisie en de beantwoording van zienswijzen gebruikt? Wat wordt er gedaan met de jarenlange ervaring met windturbines in het buitenland?

De tot nu toe uitgebrachte milieueffectrapporten bij andere windparken geven aangaande gezondheid geen uitsluitsel omdat deze veel gekopieerd worden van elkaar en onderzoeken gebruiken die jaren oud zijn en dus verouderd. Daarbij is er veel theoretisch bepaald en niet proefondervindelijk gemeten. Ook zijn er nog onderzoeken door o.a. RIVM in gang gezet. Omdat daar de uitkomst nog niet van is bepaald kan de gebiedsvisie pas definitief worden als alle belangrijke onderzoeken zijn afgerond, zodat hiernaar verwezen kan worden in de gebiedsvisie.

Welke wetenschappelijke onderbouwing heeft het onderzoek van RIVM en waarom maakt het geen onderdeel uit van de gebiedsvisie?

Reactie:

De normen die landelijk gelden zijn met studies onderbouwd en door de landelijke wetgever vastgesteld. De landelijke normen zijn ons vertrekpunt, waar mogelijk zullen wij bij de uitwerking van de locaties grotere afstanden tot gevoelige bebouwing aanhouden dan hetgeen minimaal volgens de wet nodig is op grond van de norm. De belangrijkste rapporten die tijdens het opstellen van de gebiedsvisie zijn gebruikt, zijn genoemd in hoofdstuk 1, 'Inleiding'. Voor het samenvatten en beantwoorden hebben wij ondermeer gebruik gemaakt van de kennis van Bosch en van Rijn, HaskoningDHV en AgentschapNL. Wij hebben niet in het bijzonder gebruik gemaakt van ervaringen met windmolens in het buitenland. Over de onderzoeken die het RIVM instelt naar de effecten van geluid, waaronder laagfrequent geluid, zijn wij in gesprek met het RIVM. Daarbij worden ook inwoners van het zoekgebied betrokken.

3.1.1 Minimale afstand tot woningen

Zienswijze:

Waar in de gebiedsvisie een afstand van 500 meter wordt aangehouden, zou dit minimaal 1.500 meter moeten zijn². Dit onder andere met oog op de risico's van geluidsoverlast en gezondheidsklachten als gevolg van laagfrequent geluid dat windturbines voortbrengen. Het zou de provincie sieren als zij het lot van de bewoners die zij vertegenwoordigt zou aantrekken, door zich niet te verschuilen achter de landelijke norm van 500 meter. Mocht dit tot gevolg hebben dat er in de Veenkoloniën minder mogelijkheden zijn voor de plaatsing van windturbines, dan is

² Zo blijkt uit gezondheidsstudies uit o.m. Canada, Verenigde Staten, Nieuw-Zeeland en Australië.

er elders in de provincie voldoende gelegenheid om de afgesproken 280 MW aan windenergie te behalen.

De afstand van 1.500 m wordt ook in andere landen (Denemarken, Duitsland) gehanteerd.

Aangaande de randvoorwaarde wettelijke eisen (pag. 17) het volgende: ten onrechte worden hier de wettelijke normen voor geluid, slagschaduw en veiligheid vertaald naar een minimaal aan te houden afstand van 500 meter tussen een windturbine en een woning of een andere hindergevoelige bestemming. Het is belangrijk te vermelden dat die gehanteerde afstand niet meer is dan een vuistregel. Uiteindelijk zullen de milieuonderzoeken op basis van de wettelijke normen maatgevend zijn voor de te hanteren afstanden. Dat kan leiden tot afstanden groter of juist kleiner dan 500 meter, afhankelijk van de opstellingsvarianten en windturbintypes.

Naast de wettelijke bepaling zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd naar de gezondheidseffecten van windturbines op de woonomgeving. Deze dienen ook een onderdeel te zijn van te hanteren randvoorwaarden voor de onderhavige windparken. De afstand tussen bebouwing en windturbines dient dan ook bepaald te worden op basis van de gezondheidsrisico's en niet op een geluidscontour, dus 1.500 meter afstand.

De Nederlandse geluidsnorm is de slechtste van Europa als het gaat om de bescherming van inwoners.

Reactie:

Eén van de doelen van de gebiedsvisie is het uitwerken en verfijnen van het provinciale zoekgebied voor windenergie. Daarvoor zijn ondermeer de belangrijkste belemmeringen voor het plaatsen van windmolens geïnventariseerd en weergegeven op de Belemmeringenkaart provinciaal zoekgebied die in bijlage 6 van de gebiedsvisie is opgenomen.

Op deze kaart is rond aaneengesloten woonbebouwing een minimale afstand van 500 meter aangehouden. Voor een eerste selectie van gebieden is het aanhouden van een dergelijke afstand toereikend. In een latere fase, wanneer bekend is welk type windmolens in een windpark wordt geplaatst, zijn de wettelijke normen voor geluid, slagschaduw en veiligheid bepalend voor de minimaal aan te houden afstand tot de windmolens. Deze afstand kan afwijken van 500 meter. De wettelijke normen zijn daarbij het uitgangspunt, waar mogelijk zullen wij een grotere afstand aanhouden.

De ons meest recent bekende vergelijking tussen minimale afstanden in Nederland en aangrenzende landen stamt uit 2010: 'Normen voor windenergie over geluid, slagschaduw en externe veiligheid in België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië

en Denemarken'. Daaruit komt naar voren dat in Denemarken vanwege veiligheid en geluidhinder een norm geldt van 4 x de ashoogte. Dit leidt in de praktijk, bij een ashoogte van 90 tot 125 meter tot een minimale afstand van 360 tot 500 meter. In Duitsland geldt geen vaste norm voor veiligheid. Voor geluidhinder geldt een norm van 45 dB(A), wat in de praktijk overeenkomt met een afstand van 400 tot 500 meter. Hierbij maakt het rapport de kanttekening dat de Duitse deelstaten daarnaast ook aanbevelingen en richtlijnen geven over de te hanteren afstanden. Deze variëren van 400 tot 1.000 meter. Zo beveelt Brandenburg een afstand van 1.000 meter aan, maar geeft tevens aan dat bij verspreide woonbebouwing kleinere afstanden gerechtvaardigd zijn. De Nederlandse normen leiden volgens het aangehaalde rapport in de praktijk tot een minimale afstand van 150 meter vanwege veiligheid en 360 meter vanwege geluidhinder. De stelling dat in Denemarken en Duitsland afstanden van 1.500 meter worden gehanteerd, wordt in het aangehaalde rapport dus niet ondersteund.

Aanvullend merken wij op dat in Denemarken vanaf 1 januari 2012 ook een norm geldt voor laagfrequent geluid, zijnde 20 dB voor het spectrum tussen de 20 en 100 Hertz. Daarmee is Denemarken het eerste land met een norm voor laagfrequent geluid.

Wijziging tekst gebiedsvisie, pagina 17, aan 'Wettelijke eisen' toevoegen: 'Dan is ook duidelijk welk type windmolen (ashoogte, wieklengte en vermogen) door initiatiefnemers wordt geplaatst. Waar mogelijk zullen wij grotere afstanden aanhouden tot geluidgevoelige bebouwing dan vereist is op grond van de milieunormen.'

Zienswijze:

Windpark Nieuw-Buinen ligt te dicht bij de dorpskern.

Reactie:

De dorpskern van Nieuw-Buinen ligt ten noorden van het lint Buinerveen- – Nieuw-Buinen. Mede daardoor is het nabijgelegen windpark ten zuiden van Nieuw-Buinen gepland en niet ten noorden in het open gebied richting Drouwenermond. De locatie Nieuw-Buinen – Zuid biedt voldoende mogelijkheden voor een windpark. De precieze afstanden tussen het windpark en de bebouwing worden in een later stadium bepaald.

Zienswijze:

Is het bewezen dat nieuwere windturbines minder overlast veroorzaken waardoor de afstand kan worden verkleind. En worden turbines weggehaald als dit later toch niet zo blijkt te zijn?

Reactie:

Innovatie leidt inderdaad tot stillere en efficiëntere windmolens. Als een windmolen niet voldoet aan de eisen die in de omgevingsvergunning worden gesteld, wordt de windturbine geheel of gedeeltelijk stilgelegd.

Zienswijze:

De invloedssfeer van windturbines is groter dan de geluidstechnische afstandscriteria.

Reactie:

Dit is juist. Windmolens zijn op veel grotere afstanden zichtbaar dan de afstand die vereist is op grond van de wettelijke norm om geluidsoverlast te voorkomen.

Zienswijze:

Heeft een initiatiefnemer/participant van windpark Oostermoer recht op een beschermende zonering wanneer zijn woning zich in de nabijheid van een ander windpark bevindt?

Reactie:

Windmolens zijn een bedrijfsmatige activiteit, waarbij de woning van de eigenaar van de grond waarop de windmolen wordt geplaatst, als een bedrijfswoning wordt gezien. Hiervoor hanteren wij minder strenge milieunormen. Wanneer het gaat over de milieueffecten van een ander windpark, gelden wel de 'normale' milieuregels. Vanwege de grote afstanden tussen de windparken zal dit hier niet aan de orde zijn. Iemand die financieel participeert in een windpark behoudt zijn volledig recht op bescherming door de geldende milieunormen.

3.1.2 Overig

Zienswijze:

Er moet onderzocht worden of Nederland met het verhogen van de 'geluidsoverlastdrempel' zich schuldig maakt aan het 'Verdrag tegen Marteling' door middel van geluid en zich schuldig maakt aan misdaden tegen de mensheid dan wel de menselijkheid.

Reactie:

Dit nemen wij voor kennisgeving aan.

Zienswijze:

De kap van bomen langs het Zuiderdiep heeft bewoners bescherming ontnomen tegen uitzicht op windturbines en geluids- en slagschaduw hinder.

Reactie:

In de uitvoeringsfase zullen wij bezien in hoeverre aanvullende beplanting nabij de woningen gewenst is.

Zienswijze:

Bouw en onderhoud zullen leiden tot overlast. Materieel zal langs woningen rijden, wat zorgt voor gevaarlijke verkeerssituaties en geluids- en lichthinder.

Reactie:

De gemeenten zullen, na overleg met de bevolking, te zijner tijd afspraken maken met de aannemers die de windmolens en de bijbehorende infrastructuur aanleggen. Daarbij denken wij ondermeer aan speciale routes voor werkverkeer.

3.2 Gezondheid

Insprekers:	Z002	Z004	Z007	Z008	Z009	Z011	Z014	
Z015	Z016	Z018	Z019	Z021	Z022	Z024	Z026	Z027
Z028	Z029	Z031	Z033	Z037	Z039	Z041	Z046	Z047
Z048	Z049	Z050	Z052	Z055	Z058	Z059	Z061	Z062
Z064	Z065	Z067	Z069	Z070	Z071	Z072	Z074	Z075
Z076	Z077	Z078	Z084	Z087	Z089	Z097	Z098	Z099
Z102	Z103	Z108	Z109	Z110	Z111	Z116	Z121	Z122
Z123	Z126	Z128	Z129	Z130	Z131	Z137	Z139	Z141
Z152	Z154	Z155	Z156	Z157	Z158	Z161	Z163	Z164
Z165	Z166	Z168	Z172	Z174	Z176	Z177	Z184	Z185
Z187	Z188	Z192	Z194	Z201	Z204	Z205	Z208	Z218
Z223								

Zienswijze:

Er moet uitvoerig onderzoek gedaan worden naar gezondheidsklachten van omwonenden van windparken voordat de bouw van de eerste windturbine begint.

Niet het landschap maar de gezondheid van omwonenden moet leidend zijn.

Waarom gebeurt dat niet in de gebiedsvisie?

Wat gaat de provincie doen als mensen ziek worden van windturbines en hun huis niet verkocht krijgen?

Windturbines veroorzaken het windturbinesyndroom bij omwonenden.

Het (elektro)magnetisch veld en de straling van windturbines kan effect hebben op omwonenden.

De overheid zet willens en wetens de gezondheid van omwonenden op het spel.

Welke middelen hebben overheden om mensen te beschermen tegen windturbines als schadelijke effecten blijken voor te komen, na realisatie van het windpark.

Wat doet hoorbaar geluid van een windturbine met de gezondheid van de omwonenden?

Wat doet windturbine laag frequent geluid met de gezondheid van de omwonenden?

Wat doet slagschaduw met de gezondheid van omwonenden?

Wat doen draaiende windturbines met de verkeersveiligheid?

Wat hebben windturbines voor invloed op hoog sensitieve mensen, zoals mensen met ADHD, autisme, syndroom van Down en psychische aandoeningen?

Wat doen windturbines met huisdieren en hobbydieren. Bijv. signalen als dat van paarden in Ter Apel die last hebben van Duitse windturbines?

Wat wordt gedaan aan de gezondheidsproblemen die omwonenden nu al hebben als gevolg van de plannen (stress, etc.)?

Zijn de hoogspanningslijnen die moeten worden geplaatst als gevolg van de windparken gevaarlijk voor de gezondheid?

Kinderen kunnen leerproblemen ondervinden door nachtelijke geluidshinder en slagschaduw en (laagfrequent) geluid tijdens schooltijd.

Waar en hoe gaat de provincie de bevolking informeren aangaande gezondheidsaspecten van windturbines?

Reactie:

Uit de ingediende zienswijzen blijkt dat er veel ongerustheid bestaat over de mogelijke effecten van de plaatsing van windturbines op de gezondheid van de omwonenden.

Dat een activiteit effect kan hebben op de gezondheid, is vaker het geval. Dit speelt in beginsel bij elk groot initiatief dat in een gebied ontplooid wordt. In Nederland zijn milieunormen ontwikkeld en vastgesteld en zijn voor het ontplooiën van grootschalige activiteiten vergunningen vereist. Het geldt ook voor de aanleg en het gebruik van wegen, industriële bedrijven en voor veel andere zaken. Dit geldt ook voor het plaatsen van windturbines. In aansluiting op de Europese regelgeving zijn op rijksniveau normen ontwikkeld, waarbij die voor geluid speciale aandacht vragen. Een aantal mensen zal hinder ondervinden. Bij de vaststelling van normen is een afweging gemaakt tussen de voordelen van de windturbines en de nadelen. Provincie en gemeenten zijn gehouden aan de landelijke normstelling. Waar mogelijk zullen wij grotere afstanden aanhouden dan nodig zijn op grond van de landelijke normen.

Er is regelmatig contact met de GGD-Drenthe over de gezondheidsaspecten van de plaatsing van windmolens. Ook heeft de provincie Drenthe er bij de verantwoordelijke minister op aangedrongen nader onderzoek in te stellen naar de effecten van laagfrequent geluid en zo nodig daarvoor een norm vast te stellen.

Wijziging Gebiedsvisie pag. 26 onder 'De locaties en de opstellingen' 2e alinea: '(...) gewenste locaties. Voor ons staat voorop dat minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan en waar mogelijk een grotere afstand wordt aangehouden tot geluidgevoelige bebouwing dan op grond van de wet is vereist. Ook vinden wij het belangrijk dat de verschillende windparken (...)'

3.3 Geluid

Inspreekers:	Z002	Z003	Z004	Z008	Z011	Z014	Z015	
Z016	Z019	Z021	Z022	Z023	Z024	Z026	Z027	Z028
Z029	Z030	Z031	Z033	Z034	Z035	Z036	Z037	Z041
Z042	Z046	Z047	Z048	Z049	Z051	Z052	Z053	Z055
Z056	Z057	Z058	Z059	Z061	Z062	Z065	Z067	Z069
Z070	Z072	Z076	Z083	Z086	Z087	Z091	Z094	Z097
Z098	Z099	Z100	Z101	Z102	Z103	Z104	Z109	Z110
Z111	Z114	Z116	Z117	Z118	Z121	Z122	Z123	Z125
Z128	Z129	Z130	Z134	Z135	Z136	Z137	Z138	Z141
Z142	Z144	Z147	Z148	Z150	Z153	Z154	Z155	Z156
Z157	Z158	Z159	Z160	Z162	Z163	Z165	Z166	Z168
Z170	Z171	Z174	Z175	Z176	Z177	Z178	Z179	Z180
Z181	Z183	Z185	Z186	Z187	Z188	Z189	Z193	Z194
Z197	Z199	Z201	Z202	Z203	Z204	Z206	Z208	Z210
Z218	Z221	Z223						

3.3.1 Algemeen

Zienswijze:

De windturbines gaan zorgen voor geluidsoverlast.

Reactie:

Geluidsoverlast is een subjectieve beleving. Indien aan de wet- en regelgeving wordt voldaan, zal overlast tot een minimum worden beperkt.

Zienswijze:

Het 'Van den Berg-effect' zorgt 's nachts voor veel geluidsoverlast.

Reactie:

Dit effect is bekend. Daarom houden wij rekening met het effect van windschering³ en het nachtelijk windmaximum bij de beoordeling van windturbinegeluid. Dit kan er

³ Windschering is de verzamelterm voor zeer lokale, plotselinge veranderingen in de wind. Dat kan de windsnelheid of de windrichting zijn of beide tegelijk. De wind heeft bijvoorbeeld op 100 m hoogte een snelheid van 20 knopen (40 km per uur) uit het zuiden en op 200 m een snelheid van 50 knopen uit het noorden

toe leiden dat maatregelen getroffen moeten worden om aan de norm te voldoen. Dat kan in de ontwerpfase door een grotere afstand tot woningen aan te houden, te kiezen voor een stiller type turbine, de turbine tijdens een stabiele atmosfeer te laten werken op een stillere mode of door een windpark uit te voeren met minder turbines. Kortom: dit kan pas later worden ingevuld.

Zienswijze:

Turbines met een groter vermogen (bv. 7,5 MW) produceren in totaal minder brongeluid en hebben minder grond nodig.

Wat is er bekend over de effecten van ultrasone geluiden op slechthorende mensen?

Geluidshinder kan leiden tot slaapproblemen.

Het geluid van de wieken zal het ruisen van de wind overstemmen, waardoor het gebied een belangrijke karakteristiek verliest.

Aan de gebiedsvisie moet worden toegevoegd hoe het 'streven naar een zo laag mogelijke geluidsbelasting vanwege windturbines nabij woningen' (pag. 15) wordt ingevuld.

Mag het brongeluid 106 dB (A) zijn?

Reactie:

Het bronvermogen varieert in de praktijk van 98 tot 106 dB(A), uitgaande van een 3 MW windmolen, en is mede afhankelijk van de windsnelheid. Er geldt geen wettelijke eis voor het bronvermogen van een windturbine, wel voor de door een windmolen veroorzaakte geluidbelasting nabij een woning. Dit betekent dat bij een groter bronvermogen een grotere afstand tot woningen moet worden aangehouden. Wij beschikken niet over informatie over de effecten van ultrasoon geluid op slechthorende mensen. Bij de invulling van de locaties voor windparken streven wij naar grotere afstanden tussen woningen en windmolens dan vereist is vanuit de wettelijke milieunormen. Daarmee realiseren wij bij woningen een lagere geluidbelasting dan minimaal is vereist.

Zienswijze:

In de gebiedsvisie mist informatie over geluidsmetingen (nulmeting):

- Hoe wordt de periode van kalibratie van geluidsapparatuur (20 dec.-14 feb.), waarin niet is gemeten, verwerkt in het jaargemiddelde?
- Wat zijn begin- pauze- en eind-momenten van de geplande geluidsmetingen?
- Wat zijn de locaties van de geplande geluidsmetingen?
- Wordt er een nulmeting uitgevoerd voor wat betreft laagfrequent geluid?
- Hoe wordt de verzamelde informatie gebruikt?

Reactie:

Dat de gebiedsvisie geen informatie geeft over de geluidmetingen die in het gebied gedaan worden, klopt. Deze metingen zijn bedoeld om informatie te verzamelen over het achtergrondniveau. De insteek is om zo lang mogelijk het achtergrondgeluid (L95) te meten. Hieruit analyseren we de bandbreedte van het heersende achtergrondniveau in deze omgeving en geen absolute waarde. Dit betekent dat wij extremen in eerste instantie niet meenemen in onze beoordeling. De meetlocaties en meetperioden worden in overleg met Tegenwind Veenkoloniën bepaald. De uitkomsten zijn beschikbaar. Over het publiceren van de uitkomsten zijn nog geen afspraken gemaakt.

Zienswijze:

In de gebiedsvisie moeten de volgende voorwaarden worden opgenomen:

Bij de bouw boren in plaats van heien, in verband met geluidsoverlast.

- Gebruik maken van getande wiken.
- Gebruik maken van nieuwe windenergie-technologie zonder wiken.
- Geluidsoverlast van turbines neemt toe in de tijd door slijtage van bewegende onderdelen.

Reactie:

Als het moment van vergunningverlening is aangebroken, wordt ook gekeken naar het type windturbine dat geplaatst zal worden en worden afspraken gemaakt om de hinder voor de bevolking tijdens de bouw te beperken. De best beschikbare technieken worden voorgeschreven.

Zienswijze:

Bij wie kunnen gedupeerden terecht voor schade aan gedeelde inkomsten door laagfrequent geluid?

Er is veel discussie over het werkelijke effect van de windturbines op de leefbaarheid en mogelijke negatieve effecten op de gezondheid van bewoners. Geluidsoverlast is wat mensen ervaren.

In het akoestisch onderzoek moet ook rekening worden gehouden met amplitude gemoduleerde frequenties: gesuperponeerde geluidsgolven. Bij toekomstige uitbreiding van het gebied moet de MER de AMF als totaal geluidsoverlast aanmerken en beneden de geluidsoverlastdrempel houden.

De geluidsdemping door de bodem (grondeffect) is in het veenkoloniale gebied klein, door de hoogte van de windturbines en de leegheid van het landschap. Aan de gebiedsvisie moet een grondeffectkaart (demping in dB) van Nederland, in vakken van 10x10 km, worden toegevoegd. Hierop wordt aangegeven hoe sterk

het grondeffect van dat gebied is voor windturbines op een hoogte van 50, 100, 150, 200 en 250 m.

Bij het vergroten van een windmolen neemt de wielengte lineair toe. Door deze dubbele wielengte neemt de tipsnelheid niet lineair maar logaritmisch toe. De geluidsoverlast van een tweemaal zo grote windmolen is dus niet tweemaal zo groot, maar is twee maal twee maal tweemaal zo groot. Het geluidsoverlastgebied is dus nog groter. Hiermee moet in de gebiedsvisie rekening worden gehouden.

Reactie

Het uitgangspunt is dat de veroorzaker betaalt. Voor het bepalen van de geluidsbelasting worden voorgeschreven rekenmodellen gehanteerd. Geluidsdemping door de bodem is een factor die in het akoestisch onderzoek wordt meegenomen. Dat geldt ook voor het mogelijk verschil in geluidproductie van verschillende typen windturbines. Elk windpark, c.q. elke vergunningaanvraag voor een windpark, moet tenminste rekening houden met de geldende landelijke normen.

Zienswijze:

Overheid en geluidsadviseurs hebben de geluidsproductie en daarmee de overlast van windturbines grondig onderschat.

Het isoleren tegen geluidshinder is, in tegenstelling tot bij Schiphol, niet mogelijk tegen windturbines, door de lage frequentie van het geluid.

Wanneer en hoe gaat de provincie omwonenden informeren over (laagfrequent) geluid?

Reactie:

Samen met mensen uit het zoekgebied zijn wij in gesprek met het RIVM over onderzoek naar de gezondheidseffecten van windmolens, waaronder de effecten van laagfrequent geluid. De uitkomsten daarvan zijn tijdens het schrijven van deze nota nog niet bekend. De geldende normen gelden voor alle typen windmolens.

3.3.2 Norm

Zienswijze:

Omdat de norm een jaargemiddelde is, is deze niet te handhaven.

Reactie:

De verantwoordelijke minister heeft in de Nota van toelichting bij de AMvB over windturbines aanwijzingen gegeven voor de handhaving.

Zienswijze:

De voor het landelijk gebied geldende normen zullen fors worden overschreden. De huidige norm voor geluid 's nachts is 35 dB (geen gemiddelde). Het gebruik van de term 'streven' in de paragraaf over windturbines en gezondheid (pag. 15) is te vrijblijvend.

De norm voor hoorbaar geluid houdt geen rekening met (het ontbreken van) omgevingsgeluid. Hiervoor moet de provincie maatwerk toepassen in dit stille gebied.

Geluidshinder van zeer grote windturbines kan slecht worden getoetst, omdat er nog zo weinig van dergelijke turbines in Nederland geplaatst zijn (één in de Wieringermeer).

De geluidsnorm betreft alleen hoorbaar geluid; voor laagfrequent geluid is geen norm, omdat deze niet kan worden gemeten via een A-weging.

De geluidsnorm die voor 2011 geldig was moet worden nageleefd in het woongebied.

Gaat de geluidsnorm ook op voor grote turbines zoals die gepland zijn?

Er is alle aanleiding om te onderzoeken of de Nederlandse geluidsnorm voldoende rekening houdt met het pulserende karakter van windturbinegeluid, mede omdat bijvoorbeeld door Denemarken de absolute norm op de gevel van huizen voor geluid van windturbines niet alleen is verlaagd maar ook aanzienlijk lager ligt dan in Nederland terwijl bovendien in Denemarken voor de geluidshinder ook nog een norm voor binnenshuis is geïntroduceerd. Er zijn in technisch opzicht nog meer verschillen zoals ten aanzien van specifieke aandacht voor het geluidspatroon e.d. Er is dan ook alle aanleiding om eerst nader onderzoek te doen naar de redenen voor de verschillen tussen Nederland en Denemarken, bezien vanuit bescherming tegen hinder en gezondheidsrisico's. Neem geen onomkeerbare besluiten alvorens recht is gedaan aan de gezondheidsrisico's van mens en ook dier.

Reactie:

Voor grote windturbines gelden dezelfde normen als voor kleinere. Het bronvermogen is bekend, aan de hand daarvan kan het geluid bij de woningen berekend worden. De minister heeft in antwoord op kamervragen aangegeven dat er na 2011 geen soepeler normen gelden voor geluid dan daarvoor. Onder 3.1.1 gaan wij in op de verschillen in milieunormen met andere landen, waaronder Denemarken. Verder merken wij op dat op dit moment nog niet duidelijk is welke windmolens hier worden geplaatst en hoe hoog ze worden.

3.3.3 Laagfrequent geluid

Zienswijze:

Onderzoek toont aan dat laagfrequent geluid het binnenoor verstoort. Dit moet worden meegenomen in de besluitvorming over turbine locaties.

Er moet meer onderzoek worden gedaan naar laagfrequent geluid voordat er sprake kan zijn van nieuwe normen en mogelijke plaatsing van turbines.

Grotere turbines produceren meer laagfrequent geluid. Hiermee moet rekening worden gehouden bij de turbinekeuze.

Windparken van deze schaal (aantallen en afmetingen) zijn niet eerder zo dicht bij bevolking geplaatst. Dit resulteert in een hoge mate van laagfrequent geluid.

Oud onderzoek van 2006 aangaande veiligheids- en gezondheidsnormen zal vernieuwd worden heeft de provincie op 13 augustus 2012 medegedeeld. Wat is er uit dat onderzoek gekomen en welk beleid heeft u daar op neergezet? Oude normen gelden niet voor de geplande, veel grotere, turbines.

Mevr. Klip heeft tijdens de informatieavond in Gasselternijveen (jan. 2013) toegezegd dat het RIVM niet alleen moet kijken naar bestaande studies over laagfrequent geluid, maar ook naar daadwerkelijke metingen. Dit moet ook gebeuren.

De stelling 'om die reden gelden wettelijke (...)' in het hoofdstuk 'Analyse' heeft geen betrekking op alle klachten, vooral het laag frequente geluid.

Neem kennis van het onderzoek van Marianne Alves Pereira over laagfrequent geluid.

Reactie:

Gedeputeerde mevr. T. Klip-Martin heeft in Gasselternijveen toegezegd dat zij gaat uitzoeken welk onderzoek het RIVM uitvoert naar gezondheidseffecten van windmolens.

Samen met mensen uit het zoekgebied zijn wij in gesprek met het RIVM over onderzoek naar de gezondheidseffecten van windmolens, waaronder de effecten van laagfrequent geluid. De uitkomsten daarvan zijn tijdens het schrijven van deze nota nog niet bekend. De geldende normen gelden voor alle typen windmolens. Dit kan inhouden dat grote windmolens op grotere afstand van woningen worden geplaatst dan kleinere.

3.4 Slagschaduw

Inspreekers:	Z004	Z005	Z006	Z011	Z015	Z018	Z023	
Z035	Z037	Z040	Z045	Z046	Z049	Z058	Z059	Z062
Z069	Z072	Z086	Z087	Z089	Z091	Z094	Z097	Z098
Z099	Z104	Z109	Z129	Z130	Z134	Z135	Z136	Z138
Z147	Z150	Z154	Z155	Z158	Z162	Z168	Z170	Z171
Z174	Z175	Z178	Z179	Z180	Z188	Z189	Z193	Z194
Z197	Z201	Z202	Z203	Z206	Z214	Z218	Z219	Z221
Z222	Z223							

Zienswijze:

De windturbines gaan zorgen voor slagschaduwhinder.

De grotere rotatiesnelheid van 3 MW turbines zorgt voor meer overlast, slagschaduw en visuele hinder dan grotere turbines.

Slagschaduw zal zorgen voor lagere opbrengst van zonnepanelen.

Er worden twee types windturbines weergegeven, elk met een verschillende rotordiameter. Voor het bepalen van de afstand tot de woningen van derden wordt een afstand gerekend van 12x de rotordiameter. Voor een op te richten windpark met woningen van derden binnen een straal van 12 maal de rotordiameter vanaf de inrichting is een onderzoek naar slagschaduw volgens het Besluit Algemene Regels voor Inrichtingen Milieubeheer (Barim) verplicht, (bron: Pondera services). Kunt u aangeven waarom er hier geen rekening wordt gehouden met de tiphoogte van de windmolens? De slagschaduw reikt bij molen type 1 verder dan bij type 2.

Slagschaduwhinder van zeer grote windturbines kan slecht worden getoetst, omdat er nog zo weinig van dergelijke turbines in Nederland geplaatst zijn (één in de Wieringermeer).

Reactie:

Nederland kent in vergelijking met het buitenland een strenge norm voor slagschaduw. Omwonenden mogen niet meer dan 5 uur en 40 minuten per jaar hinder ondervinden van slagschaduw, maar ook niet meer dan 20 minuten per dag. In Duitsland gaat het om acht uur per jaar. Bij de vergunningaanvraag wordt dit nader onderzocht. Zonodig wordt de windturbine stilgezet als dit aantal uren en minuten overschreden wordt. Slagschaduw wordt modelmatig berekend en is dus niet afhankelijk van daadwerkelijk aanwezige windmolens van een bepaald type.

3.5 Ecologie

Inspreekers:	Z002	Z004	Z008	Z009	Z015	Z016	Z019	
Z022	Z025	Z029	Z032	Z033	Z034	Z035	Z036	Z037
Z038	Z039	Z041	Z046	Z047	Z049	Z051	Z052	Z056
Z058	Z059	Z061	Z063	Z064	Z065	Z069	Z070	Z071
Z072	Z075	Z077	Z081	Z086	Z089	Z090	Z091	Z097
Z098	Z102	Z103	Z104	Z105	Z110	Z114	Z117	Z121
Z125	Z130	Z131	Z135	Z137	Z139	Z144	Z147	Z148
Z149	Z154	Z158	Z161	Z162	Z163	Z170	Z174	Z175
Z176	Z177	Z181	Z183	Z185	Z188	Z194	Z197	Z200
Z201	Z202	Z203	Z206	Z208	Z209	Z218	Z223	

3.5.1 Natuurbeleid

Zienswijze:

Wordt er natuurcompensatie toegepast?

De provincie moet een toetsing door de flora- en faunawet (laten) uitvoeren.

Worden beschermde diersoorten daadwerkelijk beschermd?

De komst van windparken zal gedane investeringen in natuurgebieden teniet doen.

Er is in de gebiedsvisie niet aangetoond dat de realisatie van het plan geen:

- wezenlijke invloed zal hebben op (populaties) beschermde planten- en dierensoorten;
- schade zal toebrengen aan voorkomende planten en dieren zelf;
- aantasting zal veroorzaken van aanwezige voortplantings-, vaste rust- en verblijfplaatsen.

De gebiedsvisie loopt in de tekst onder de kop 'Geschiktheid voor windenergie' vooruit op de uitkomsten van het MER, waarin compensatie van natuur nodig kan zijn en er windturbines kunnen wegvallen.

Voor het gebied Gieterveen is op geen enkele manier rekening gehouden met natuurwaarden van het gebied.

Waarom is er direct naast een EHS-gebied (boerenbos Gasselsterboerveenschemond) een windpark gepland?

De transitie van agrarisch naar industrieel landschap zal een nadelig effect hebben op flora en fauna.

Slagschaduw heeft een negatief effect op flora en fauna van omwonenden.

Waarom wordt natuur beter beschermd dan omwonenden?

Reactie:

Veel vragen en opmerkingen kunnen op dit moment nog niet concreet beantwoord worden. Aanwezige natuurwaarden, eventuele trekbewegingen, het voorkomen van specifieke soorten, maar ook recreatieve aspecten zijn per deelgebied verschillend en vaak niet vergelijkbaar. Op het moment dat er definitievere keuzes worden gemaakt komen deze onderdelen in beeld. De onderzoeken in het kader van een MER zullen op al deze aspecten ingaan. De weging van belangen kan dan plaatsvinden. Dit kan leiden tot mitigatie- en compensatiemaatregelen.

3.5.2 Vogels en vleermuizen

De recent ontdekte vlinder in het bos van Tweede Exloërmond zal uitsterven door de komst van windturbines.

De windparken zullen veel vogelslachtoffers veroorzaken.

Trekroutes van vogels, zoals ganzen, zullen worden verstoord.

Uilen en andere dieren die op hun gehoor jagen zullen worden gehinderd door (het geluid van) de windturbines, waardoor ze zullen wegtrekken uit het gebied.

Door het verdwijnen van roofvogels uit het gebied zal ongedierteoverlast toenemen.

De windparken zullen veel vleermuisslachtoffers veroorzaken.

Het is vreemd dat er in weidevogelgebied geen woningen mogen worden gebouwd, maar wel windturbines.

Reactie:

Zoals hiervoor onder 3.5.1 is vermeld, worden deze aspecten behandeld in de onderzoeken die behoren bij de milieueffectrapportage. In het zoekgebied voor windenergie komen geen weidevogelgebieden voor.

3.5.3 Overig

Zienswijze:

Het gebied kan beter een beschermd vogelgebied worden dan een windturbinepark.

Het gebied Katshaar is aangemerkt als Natuurgebied, bestemd voor behoud en versterken van de daar voorkomende dan wel daaraan eigen natuurlijke en landschappelijke kenmerken. Hoe combineert dit met windturbines?

Reactie:

Voor de Structuurvisie Coevorden is een Milieueffectrapport opgesteld, dat ondermeer ingaat op de plaatsing van windturbines. Hierbij is ook gekeken naar de aanwezige natuurwaarden. Op dit punt worden geen belemmeringen gezien. Zie ook de reactie onder 3.5.1.

Zienswijze:

De komst van windparken zorgt ervoor dat het bos van Tweede Exloërmond zijn recreatieve functie verliest.

Het bosgebied aan de rand van het cluster bij Tweede Exloërmond wordt intensief gebruikt door alle bewoners. Er wordt gewandeld met honden en kinderen, gevist, gezwommen, etc. Dit gebied wordt dagelijks eigenlijk net zo intensief gebruikt als een stadspark. Gelden er dan niet andere normen voor tot de afstand van plaatsing? Moet hier ook niet die 500 meter op losgelaten worden? Is het niet gevaarlijk? Verder is het dus een natuurgebied in beheer van Landschapsbeheer Drenthe dus het is niet zo maar een productiebosje. Er zitten reeën, vossen, eekhoorns, marters en vele soorten vogels. Er staan bijzondere planten en er komen bijzondere vlinders voor. Wat vindt Landschapsbeheer Drenthe hiervan dat er zoveel windturbines vlakbij komen?

Reactie:

Bosgebieden zijn geen geluidsgevoelige bebouwing waarvoor een minimale afstand tot windturbines moet worden aangehouden.

Zienswijze:

De gebiedsvisie weidt niet uit over eventuele nachtelijke verlichting van de windturbines, die een negatief effect op flora en fauna kan hebben.

Reactie:

Regels voor het luchtvaartverkeer kunnen het noodzakelijk maken dat op de gondel van de windmolens verlichting aangebracht wordt. Wanneer blijkt dat dit in het gebied aan de orde is, wordt dit meegenomen in de m.e.r.-studie.

3.6 Veiligheid

Insprekers:	Z003	Z016	Z052	Z055	Z086	Z097	Z098	
Z099	Z108	Z109	Z110	Z111	Z126	Z153	Z157	Z159
Z160	Z162	Z163	Z170	Z176	Z177	Z194	Z195	Z199
Z218	Z223							

Zienswijze:

Is de veiligheid voldoende gegarandeerd van agrariërs die binnen 400 m van de turbines hun werk doen? En van passanten op doorgaande wegen binnen deze zone?

Als het beleid voor de veiligheid van de windturbines nog in ontwikkeling is (pag. 16) hoe kunnen dan al goede locaties voor windturbines worden aangegeven?

Er moet zekerheid komen omtrent gevaren door ijsafzetting.

Windturbines gaan dezelfde kant op als asbest en hoogspanningslijnen. Het is belangrijk dat de overheid bij windenergie niet dezelfde fouten maakt als daarbij. Er is nader onderzoek nodig naar radarverstoring i.v.m. vliegveld Eelde vanwege baanverlenging van het vliegveld.

Hoe zit het met aardbevingsbestendigheid van windturbines; zeker in dit gebied? Geldt voor turbines van 3 MW en meer dezelfde risicozonering als bij kleinere turbines? Het handboek risicozonering stamt uit 2005 en gaat dus wellicht uit van verouderde gegevens.

Waarom zijn de normen op het gebied van veiligheid in landelijk gebied soepeler dan in de rest van Nederland?

Er moet een onderzoek komen naar de veiligheid van de hogedrukgasleidingen in het gebied in relatie tot door windturbines veroorzaakte trillingen.

Alle woningen in de regio moeten een veiligheidszone krijgen. Hierdoor is er minder ruimte voor windturbines in Aa en Hunze.

Ligt het zoekgebied van Tweede-Exloërmond-Zuid niet te dicht bij LOFAR?

Omdat kuilvoerplaten meegeteld moeten worden als bebouwing (op basis van een uitspraak van een adviseur van stedenbouwkundig adviesbureau Witpaard), moet ook hierom een veiligheidszone worden toegekend.

Wat is het effect van veengrond op de stabiliteit van windturbines?

De zuurgasleiding van Gasselternijveenschemond naar Torenwijk staat niet op de belemmeringenkaart. Is deze wel meegenomen in de diverse onderzoeken?

Zijn er verhoogde risico's voor ongevallen wanneer windturbines geplaatst worden in een gebied waar olie- en gaswinning aanwezig zijn en pijpleidingen lopen?

Reactie:

Het Nederlandse beleid voor veiligheid is er niet op gericht alle risico's uit te sluiten - dat zou ook niet kunnen -, maar om risico's inzichtelijk te maken. Het is aan de bestuurders om daarover een afweging te maken. Daarbij moeten zij zich uiteraard wel houden aan de wettelijke grenzen. De normen voor veiligheid in het dichtbevolkte Nederland horen tot de strengste in Europa. Nadelen voor de natuur worden op een andere manier beoordeeld.

Windturbines worden beoordeeld naar de uitgangspunten voor externe veiligheid. Daarbij gaat het om het risico dat mensen overlijden ten gevolge van een falen van de turbines. Kuilvoerplaten tellen daarbij niet mee. Het handboek risicozonering windturbines uit 2005 geeft geen absolute afstanden, maar levert een methode om een veilige afstand tussen windturbines en bebouwing te bepalen. Bij een nieuwe versie zal aan deze methode weinig veranderen, al zullen de opgenomen tabellen rekening houden met nieuwe, grote windturbines.

De normen voor veiligheid zijn overal in Nederland van toepassing. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen wie een object met risico's, bijvoorbeeld een windturbine, maar ook een biovergister of een tankstation, als bedrijf exploiteert en wie dat niet doet. Daarbij gaat het dus niet over landelijk gebied of niet, maar of iemand bij zijn eigen bedrijf woont of niet. De tekst in de gebiedsvisie wordt op dit punt aangepast.

In het Besluit externe veiligheid buisleidingen (2012) zijn aanwijzingen gegeven hoe om te gaan met initiatieven in de buurt van buisleidingen. Daar horen windturbines ook bij. Volgens dat besluit is het niet acceptabel als het risico vanwege de buisleidingen op zichzelf vergroot wordt. Inderdaad staan niet alle buisleidingen op de belemmeringenkaart.

Als in de fase van het aanvragen van de vergunning de precieze locatie van een windturbine bekend is, wordt exact naar dit soort zaken gekeken. In die fase wordt, zoals bij ieder te bouwen object, ook gekeken naar speciale lokale omstandigheden, zoals het benodigde fundament en bijvoorbeeld de aardbevingsbestendigheid. Dat er sprake kan zijn van ijsafzetting op de rotorbladen van windturbines is bekend. In dat geval zal een turbine in onbalans raken en stilgezet worden. Ook kunnen de rotorbladen van binnenuit worden verwarmd.

Wijziging pagina 16 ontwerp gebiedsvisie. In de derde alinea, zesde regel, schrappen:

'In het landelijk gebied wordt een soepeler norm gehanteerd: een kans van één op de honderduizend'.

4 Landschap

Insprekers:	Z002	Z003	Z004	Z008	Z009	Z011	Z013	
Z014	Z015	Z016	Z018	Z019	Z021	Z022	Z023	Z024
Z025	Z029	Z030	Z033	Z034	Z035	Z036	Z038	Z039
Z040	Z041	Z042	Z049	Z051	Z052	Z055	Z056	Z057
Z059	Z061	Z063	Z064	Z065	Z069	Z070	Z072	Z074
Z075	Z076	Z078	Z081	Z086	Z087	Z088	Z089	Z090
Z091	Z092	Z093	Z094	Z098	Z100	Z101	Z102	Z103
Z104	Z105	Z110	Z111	Z114	Z117	Z120	Z121	Z122
Z123	Z125	Z128	Z129	Z130	Z131	Z132	Z134	Z135
Z136	Z138	Z141	Z142	Z143	Z144	Z145	Z146	Z147
Z148	Z149	Z150	Z152	Z153	Z155	Z156	Z157	Z159
Z160	Z163	Z164	Z166	Z168	Z169	Z170	Z171	Z172
Z177	Z181	Z183	Z185	Z187	Z188	Z189	Z193	Z194
Z195	Z196	Z197	Z199	Z200	Z201	Z202	Z204	Z205
Z206	Z208	Z209	Z214	Z217	Z218	Z219	Z220	Z221
Z223								

4.1 Locatiespecifieke opmerkingen

4.1.1 Coevorden

Zienswijze:

De locaties in Coevorden zijn meegenomen in een m.e.r. Mede op grond daarvan vindt de gemeente Coevorden de locaties in haar gemeente aanvaardbaar.

Reactie:

Met de komst van windturbines verandert het landschap. Dat zal niemand ontkennen.

Zienswijze:

De maat en de schaal van het gebied lenen zich niet voor windmolens van 200 m hoog. Het gebied is te klein waardoor de molens te dicht op de bebouwing gezet moeten worden.

Reactie:

Ongeacht de aard van het landschap wordt de afstand tussen een windturbine en nabijgelegen bebouwing nooit kleiner dan wettelijk toegestaan. Het is nog niet bekend of er windmolens van 200 m worden geplaatst.

Zienswijze:

De provincie moet rekening houden met het esgehuchtenlandschap.

Reactie:

Het esgehuchtenlandschap is een landschapstype dat zich kenmerkt door kleinschaligheid en relatief fijnmazige beplantingsstructuur. Met de ruimtelijke 3D-studie is duidelijk geworden dat bestaande karakteristieke landschapsstructuren weinig tot geen houvast bieden voor het plaatsen van windmolens in een op de landschapsstructuur gebaseerd patroon. Wel speelt de aanwezigheid van beplanting een rol in het beperken van de dominantie van turbines op het landschapsbeeld.

Zienswijze:

Waarom wordt een Belvederegebied in Coevorden opgeofferd als energiegebied? (zie: Welstands-nota, Erfgoednota, Ontwerpstructuurvisie).

Er is voor het windpark in Coevorden geen sprake van 'aansluiten op verwachte functies', omdat het windpark in Duitsland kleiner is.

Reactie:

Wij vinden dat het aanwijzen van een gebied voor windmolens aansluit op de Belvedere-gedachte om een nieuw energie, c.q. cultuurlandschap in te richten. Het aansluiten bij aanverwante functies heeft niet zozeer betrekking op de omvang van

de bestaande windparken, maar op de aanwezigheid ervan. Door aan te sluiten bij de Duitse windturbines en dus bewust te clusteren bij aanwezige turbines, willen wij voorkomen dat de horizon van dit zoekgebied volledig in beslag wordt genomen door turbines.

Zienswijze:

De vergelijking met de NAM-oliewinning gaat niet op, omdat de windturbines veel groter zijn dan de oliewinningsinstallaties.

De aanwezigheid van oliewinning in het gebied is eerder reden om het te ontzien dan om het aan te wijzen als windlocaties.

Reactie:

De hoogte van een windmolen is inderdaad veel groter dan de NAM-installaties, de onderlinge afstand is echter ook groter. De vergelijking heeft betrekking op het winnen van energie, enerzijds door olie anderzijds door wind. Het zuidoosten van Drenthe is bekend met energiewinning. Vanuit het ontwerp-principe 'aansluiten bij verwante functies' vinden wij dit gebied geschikt. Ook is het reëel te verwachten dat het oliewingebied uitgebreid wordt naar het oosten in de gemeente Emmen: dit is aangewezen in de Omgevingsvisie en de NAM heeft daarvoor een concessie.

Zienswijze:

Coevorden wijkt af van de reeds in gang gezette ontwikkelingen die de gemeente Emmen en het waterschap Velt en Vecht voorstaan. Deze ontwikkelingen zijn gericht op herstel van het beekdalgebied. Vanuit regionaal/provinciaal perspectief betekent de nieuwe ontwikkelrichting van Coevorden versnippering van landschappelijk sterke eenheden.

Reactie:

Herstel van het beekdal hoeft niet op gespannen voet te staan met het plaatsen van windmolens.

Zienswijze:

Overduidelijk zullen de 'turbines' door hun enorme maat de historisch belangrijke schaal van de Randveenontginningen en Weijerswold volledig overvleugelen. In Weijerswold waar u aansluiting suggereert op de turbines in Duitsland, is dat nu al duidelijk, zoals het massale verzet van de bevolking van dit gebied aantoonde. Nog meer toevoegen maakt dit alleen maar erger. Opgemerkt wordt hierbij dat Weijerswold in een door de gemeente Coevorden als Cultuurhistorisch zeer waardevol aangemerkt gebied ligt. (Erfgoednota, gebied 4,b|2.41). Ook naar deze

nota ontbreekt een verwijzing, laat staan een analyse van de betekenis van de waardering voor nieuwe ontwikkelingen.

Omwonenden zullen worden ingeklemd tussen de windturbines van Europark, Emlichheim (D) en Weijerswold.

De recreatieve functie van het landschap rond Coevorden gaat verloren door de komst van windturbines.

Het gebied van Dalerveen Den Hool is ongeschikt voor windturbines, door landschapsvervuiling, recreatie, etc.

Een lijnopstelling is in Coevorden de enige mogelijke opstelling door de aanwezige woonbebouwing en het verdrag van Meppen. Hierdoor zal Weijerswold worden omsloten.

Turbines rond Weijerswold mogen niet hoger zijn dan de nabijgelegen turbines op Duits grondgebied.

Reactie:

Juist gezien vanuit het 'overvleugelende' karakter van deze turbines vanwege hun omvang, is het aansluiten bij de bestaande turbines op Duits grondgebied landschappelijk gewenst. Daarmee wordt het horizonbeslag beperkt. De gemeente heeft in haar Structuurvisie Coevorden twee zoekgebieden aangewezen voor de plaatsing van windturbines.

Beide zoekgebieden zijn onderzocht in het milieueffectrapport van de gemeente Coevorden. Hierbij is gekeken naar energie en broeikasgassen, geluidsbelasting, externe veiligheid, slagschaduw en licht, landschap, cultuurhistorie en archeologie, bodem en water, ecologie en radar en vliegvelden. De conclusie van het Milieueffectrapport op dit punt is dat er binnen de zoekgebieden mogelijkheden zijn voor de plaatsing van windturbines. Vervolgonderzoek zal moeten uitwijzen welke locaties binnen de zoekgebieden daadwerkelijk geschikt zijn.

Zienswijze:

Het is onbegrijpelijk dat voor schans De Katshaar en de karakteristieke omgeving geen aparte status is gemaakt in het gebied.

Reactie:

Wij zien daar op dit moment onvoldoende redenen voor.

4.1.2 Veenkoloniën

Zienswijze:

Het open landschap is geen geschikt gebied voor grootschalige windenergie. Er is sprake van horizonvervuiling.

Voor de locatie Tweede Exloërmond ontbreekt zoals wel bij de overige locaties aangegeven, een motivatie voor de keuze van de opstellingsvorm.

Reactie:

Een belangrijk ruimtelijk uitgangspunt in de gebiedsvisie is de windparken te koppelen aan een type landgebruik met een verwante uitstraling: groot, innovatief, industrieel en modern. Het ruimtelijke beeld van de Veenkoloniën is ruimtelijk, grootschalig en het overgrote deel van de fysieke ruimte is gericht op agrarische productie. De ruimtelijke rechtlijnige structuur maakt de Veenkoloniën geschikt voor het realiseren van windparken.

In het proces van de gebiedsvisie worden de begrippen dominantie en horizonbeslag gehanteerd, in plaats van horizonvervuiling. Horizonvervuiling is een niet objectief te hanteren begrip. Wij ontkennen niet dat windturbines de horizon veranderen. Het 3D-onderzoek wijst uit dat open landschappen kwetsbaarder zijn dan besloten landschappen. De ruimtelijke structuur van deze open veenkoloniale landschappen is echter vanwege de open orthogonale structuur geschikt voor het realiseren van heldere opstellingen. Een zorgvuldige plaatsingsstrategie, met afstand tussen windparken, is daarbij belangrijk, zodat afzonderlijke opstellingen kunnen worden ervaren.

In de gebiedsvisie willen wij de mogelijkheid open houden dat clusters ook kunnen bestaan uit enkele of dubbele lijnen. Dit biedt ook meer mogelijkheden om ruimere afstanden tot woonbebouwing aan te houden.

De tekst van de gebiedsvisie is hierop op enkele plaatsen aangepast.

Zienswijze:

Gezien de bevolkingsdichtheid nabij windpark Nieuw-Buinen Zuid moet dit windpark komen te vervallen. Ook omdat de gebiedsvisie zelf al aangeeft dat de afstand tussen dit windpark en locatie Tweede Exloërmond-Zuid 3 km is en dat dit relatief een kleine afstand is.

De afstand van windpark Nieuw-Buinen Zuid tot windpark Gasselterboerveen is 7 km. Hier zal sprake zijn van interferentie.

Inwoners van Eerste en Tweede Exloërmond worden ingesloten tussen twee windparken. Dit moet duidelijk in de gebiedsvisie staan.

Er zal zeker visuele interferentie optreden tussen de windparken Tweede Exloërmond-Zuid en Nieuw-Buinen Zuid. Het woord 'kan' in de zin 'Deze relatief kleine afstand, in combinatie met het open landschap, kan er toe leiden dat er visuele interferentie optreedt.' (pag. 27) moet daarom verwijderd worden.

Wat is 'voldoende afstand' tussen windparken? (pag. 23) Dit moet worden toegevoegd in de gebiedsvisie. Vanuit landschap sec: 10 km.

Reactie:

De onderlinge afstanden tussen de windparken Nieuw-Buinen Zuid en Gasselterboerveenschemond zijn onder andere vanwege de aanwezigheid van het Boerenbos (Bos van Kruit) verenigbaar.

De onderlinge afstand tussen windparken Nieuw-Buinen Zuid en Tweede Exloërmond-Zuid is kleiner. Met een gerichte plaatsingsstrategie van windturbines en een integraal landschapsplan met beplanting als onderdeel van de gehele ontwikkeling, kan interferentie, afhankelijk van het standpunt van waarneming, zo veel mogelijk beperkt dan wel voorkomen worden.

Zienswijze:

Hoe kan de provincie/gemeente Borger-Odoorn vasthouden dat de kernwaarde 'grootschalige openheid' wordt behouden (pag. 9) als men er ongeveer twaalf windturbines per cluster neerzet?

Reactie:

Door de windparken op voldoende afstand van elkaar te plaatsen wordt het horizonbeslag en de gevolgen voor de beleving van de openheid beperkt.

Zienswijze:

Enkele citaten uit het rapport 'Gemeente Borger-Odoorn. Woonplan 2010-2014. Vitale gemeente met karakteristieke kernen', van 17 januari 2011, die niet stroken met de gebiedsvisie:

- 'De grote kwaliteit van het Veen is het open landschap met haar weidse vergezichten en haar karakteristieke lintbebouwing. Dit open landschap moet behouden blijven maar biedt ook kansen voor schaalvergroting in de landbouw. Ook de karakteristieke lintdorpen moeten hun huidige structuur, zoals boerderijen en woningen die elk aan een zijde van de dorpen staan, behouden. Ontwikkelingen in het Veengebied dienen plaats te vinden binnen het huidige karakteristieke landschapsbeeld' (pag. 23).

- ‘Ruimtelijke kwaliteit is ook zichtbaar in de structuur en kwaliteit van het groen. In de Beleidsvisie ‘Onze Groene Ruimte’ heeft de gemeente de volgende hoofddoelstellingen geformuleerd:
 - behouden van de karakteristieke opbouw van de dorpen;
 - aandacht voor de cultuurhistorische aspecten voor behoud en versterking van karakteristieke elementen (grosfeg gaat het om elementen en structuren die voor 1950 al aanwezig waren, zoals lanen, brinken, houtwallen, etc.);
 - streven naar zoveel mogelijk gebruiken van inheemse beplanting en waar mogelijk versterken.’

Reactie:

Voor de gemeente Borger-Odoorn is in de gebiedsvisie gekozen voor de ontwikkeling van windparken op twee locaties. De keuze voor deze locaties is verenigbaar met de doelstelling om de karakteristieke opbouw van de lintbebouwing te behouden.

Zienswijze:

De windturbines zullen ook te zien zijn vanuit de beschermde dorpsgezichten van Annerveensche- en Eexterveenschekanaal.

Het aanwijzen van de Oude Veenkoloniën als zoekgebied wordt als onbegrijpelijk gezien door landschapsarchitect Harry Berg, historisch geograaf Hans Elerie en Rijksadviseur van het landschap Ytje Feddes.

Reactie:

Het aangewezen zoekgebied voor windenergie bestaat uit de Drentse Veenkoloniën, waaronder naast de Drentse Monden en de randveenontginning van de Hunze ook de Oude Veenkoloniën vallen. Het zoekgebied is in 2010 door provinciale staten vastgelegd in de provinciale Omgevingsvisie.

Zienswijze:

In de Veenkoloniën is de lineaire structuur van de Monden, de leegte en groot-schaligheid het belangrijkste cultuurhistorische gegeven. Zie het door u opgestelde Cultuurhistorisch Kompas, 8.3.5. De aangevoerde motivatie en ontwerpuitgangspunten voor clustering geven op zijn zachtst gezegd onvoldoende onderbouwing.

Reactie:

De argumentatie voor clusters vindt zijn oorsprong in het ruimtelijk 3D-model. Uit het model blijkt dat vanwege de maat en de schaal van de turbines, lange lijnopstellingen in alle open ruimtes, voor het gebied van de Monden ongeschikt zijn. Dit leidt namelijk tot een grote mate van horizonbeslag en veroorzaakt veel interferentie.

Tegelijkertijd zorgen lange lijnopstellingen langs, voor het gebied karakteristieke lijnvormige structuren, voor schaalverwarring. Voorbeeld: een karakteristieke waterloop die in de context van de ontginningsgeschiedenis groots en indrukwekkend is, degradeert tot een enkel slootje als er windmolens langs worden geplaatst.

Zienswijze:

Aan weerszijden van de Mondenweg moeten gelijke aantallen turbines komen om symmetrie te behouden.

Reactie:

Dit voorstel is onhaalbaar vanwege de LOFAR-zonering. Bovendien wijst de modelstudie met behulp van het 3D-model uit dat een lijn langs de Mondenweg een groot horizonbeslag veroorzaakt.

Zienswijze:

De drie-eenheid in het landschap (zand, veen, Hunzelaagte) wordt doorbroken.

Reactie:

Wij delen deze opvatting niet.

4.2 Rapportage ROM3D, H+N+S, Schöne

Zienswijze:

Het advies van ROM3D en H+N+S heeft een ander uitgangspunt (150 m tiphoogte) dan de gebiedsvisie (200 m tiphoogte).

Reactie:

Afhankelijk van locatiespecifieke (wind-)omstandigheden en de windturbinefabrikant kunnen verschillende typen windmolens worden geplaatst. De ashoogte, rotordiameter en het vermogen zijn daarbij variabel. In bijlage 7 van de gebiedsvisie wordt een vergelijking tussen twee verschillende windturbines gegeven om het verschil tussen vermogen (MW), energieopbrengst en investeringskosten inzichtelijk te maken. De uiteindelijke keuze voor een specifiek type windturbine, ashoogte, rotordiameter en vermogen is afhankelijk van de windopbrengst en de investeringskosten. De keuze wordt uiteindelijk bepaald door de initiatiefnemer.

Zienswijze:

In het rapport van Schöne waarin staat dat windturbines van 100 m of hoger 'schaalverwarring' veroorzaken, waardoor snel een chaotisch beeld ontstaat. Windturbines hebben een groot ruimtebeslag.

Reactie:

Exact om deze reden is een plaatsingsstrategie en de zorgvuldige uitvoering ervan belangrijk. Tevens wordt om deze reden aansluiting gezocht bij verwante functies.

Zienswijze:

Om geen visuele interferentie te krijgen dient de afstand tussen de windparken minimaal 10 km conform de rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne. Dit uitgangspunt is niet gehanteerd bij de bepaling van de locaties c.q. niet inzichtelijk gemaakt.

De afstand tot locatie Nieuw-Buinen Zuid bedraagt 3 km terwijl in de rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne is aangegeven dat deze afstand minimaal 10 km dient te zijn. Er wordt niet aangegeven waarom er in dit geval afgeweken zou moeten worden van de eis/conclusie.

Reactie:

De onderlinge afstand tussen de windparken Nieuw-Buinen Zuid en Tweede Exloërmond-Zuid is inderdaad kleiner dan 10 km. Met een gerichte plaatsingsstrategie van windturbines en een integraal landschapsplan met beplanting als onderdeel van de gehele ontwikkeling, kan interferentie, afhankelijk van het standpunt van waarneming, beperkt dan wel voorkomen worden.

Zienswijze:

De rapportage van Adviesbureau ROM3D, H+N+S en Schöne geeft eerst aan dat cluster bestaan uit 3 x 4 windturbines, terwijl er later uit wordt gegaan van clusters van 4 x 4.

Reactie:

In de Gebiedsvisie windenergie Drenthe worden locaties aangeduid. In de rapportage van ROM3D, H+N+S en Schöne zijn verschillende varianten van clusters onderzocht. De invulling van de locaties uit de gebiedsvisie met exacte aantallen windturbines is onderdeel van de nadere uitwerking en wordt vastgelegd in een bestemmingsplan c.q. inpassingsplan.

4.3 Visualisaties

Zienswijze:

Aangaande de visualisaties het volgende:

- Toevoegen van de locatie van de visualisaties op pag. 21/22, evenals de afstand van de waarnemer tot de windturbines en bebouwing.
- Toevoegen van een visualisatie aan de gebiedsvisie van een windpark bij het 'agropark'.
- Toevoegen van een visualisatie op 500 m van bebouwing.
- Toevoegen van een visualisatie vanaf de weg kijken naar een cluster.
- Toevoegen van visualisaties vanuit Eerste Exloërmond vanaf de voorkant en vanaf de achterkant van een woning.
- Toevoegen van een visualisatie van windturbines tegen een donkere lucht.
- Toevoegen van een afbeelding waarop de onderlinge verhoudingen van mens, woning en windturbine zichtbaar is.

De tweede foto op pag. 22 geeft een vertekend beeld.

De visualisaties geven een verkeerd beeld, omdat niet gevisualiseerd is vanuit woningen op 500 m afstand van windturbines.

Aangaande de afbeeldingen van turbineopstellingen op pag. 24 en 25 het volgende:

- Toevoegen van afbeeldingen op ooghoogte van de opstellingsvarianten.
- Wijzigen van de afbeelding van windturbines in een clusteropstelling, omdat de windturbines te klein, te dicht bij elkaar en te ver bij bebouwing vandaan staan in verhouding tot de plannen. (afbeeldingen verhouden zich tot de visie, niet tot de plannen van de initiatiefnemers die in de lucht hangen)
- Wijzigen van de onderzochte opstellingen zodat elke opstellingsvorm wordt weergegeven met eenzelfde aantal turbines. Invalshoek is het laadvermogen van het landschap te onderzoeken door middel van verschillende opstellingen. Niet om opstellingen van gelijke omvang te vergelijken.

Reactie:

De visualisaties in de Gebiedsvisie zijn bedoeld om de drie uitgangspunten voor de visie toe te lichten. Slechts een deel van de in het onderzoek gebruikte computerbeelden is in de rapporten opgenomen.

Zienswijze:

Juist omdat het hier om zeer verscheiden landschapstypen gaat met elk een belangrijke cultuurhistorische waarde dienen de in de visie genoemde 'logische locaties' aan te sluiten op te noemen waarden, of daar op zijn minst gemotiveerd van af te wijken. De visualisaties geven geen aangrijpingspunt. Niet in te zien is bijvoorbeeld, hoe een clusteropstelling aansluit bij de historische waarden van het veenkoloniale

landschap, waarin de haaks op het Stadskanaal staande, oneindig lange monden allesbepalend zijn. Ook is niet duidelijk hoe en waarom realisatie in landbouwgebieden de verbinding met de landbouw als producerende sector begrijpbaar maakt (pag. 20).

Reactie:

Uit de modellenstudie blijkt, en zo is dit ook in de visie verwoord, dat de bestaande ruimtelijke structuur geen houvast biedt voor heldere zelfstandige opstellingen.

Windturbines zijn een geheel eigen laag in het landschap. Een opstelling van windturbines laten aansluiten op een historische lijn, zorgt juist voor schaalverwarring. Dit is anders wanneer grote watervlakten of water-land grenzen te accentueren zijn. Deze zijn echter niet in het zoekgebied aanwezig.

Door opstellingen te kiezen die afwijken van de kenmerkende structuur van het gebied, wordt schaalverwarring en vertroebeling van de bestaande karakteristieke historische structuur voorkomen.

Vanuit de gedachte dat het oogsten van wind geassocieerd kan worden met een agrarische activiteit wordt verbinding gezocht met de landbouw.

4.4 Overig

Zienswijze:

Wat is de motivatie waarom windturbines geen afbreuk doen aan de kernkwaliteiten van Drenthe, zoals verwoord in de Omgevingsvisie (rust & ruimte, naberschap, veiligheid, kleinschaligheid, menselijke maat)?

Reactie:

Windmolens hebben impact op de omgeving. Deze impact wordt beperkt door binnen het zoekgebied alleen op bepaalde plekken geconcentreerd windturbines te realiseren.

Zienswijze:

Hoe kunnen de volgende stellingen met elkaar worden verenigd?

- ‘Het provinciaal beleid voor het landschap als leefomgeving, heeft als doel de verschillen in landschapskarakteristieken zichtbaar en beleefbaar te houden.’ (pag. 23)
- ‘Het panorama is weids. Deze kenmerken zijn, vanuit de ontwerpuitgangspunten geredeneerd, reden op deze plek een windpark te realiseren.’ (pag. 27)

Reactie:

Door te kiezen voor een beperkt aantal clusteropstellingen, in plaats van lijnopstellingen verspreid over het hele gebied, voorkomen wij dat de landschappelijke karakteristieke openheid door windmolens wordt opgeslokt. Deze keuze heeft juist vanuit het provinciaal doel voor het landschap de voorkeur. Overigens zullen wij, mede gelet op de zienswijzen, minder strak uitgaan van een geclusterde invulling en meer tot lijnopstellingen overgaan. Hierdoor kan in het algemeen een grotere afstand tot aaneengesloten bebouwing gerealiseerd worden. Het gevolg hiervan is wel dat vanuit meer woningen windmolens (weliswaar op een grotere afstand) waarneembaar zullen zijn.

Zienswijze:

In de gebiedsvisie ontbreekt een cultuurhistorische paragraaf geheel. Zelfs verwijzing naar het Cultuurhistorisch Kompas - Hoofdstructuur en beleidsvisie ontbreekt. Dit is voor een provincie die de Cultuurhistorie hoog in het vaandel heeft teleurstellend. Bovendien voldoet het ontwerp hierdoor niet aan de wettelijke eisen, die aan een ruimtelijk plan gesteld worden (in het Besluit ruimtelijke ordening is de verplichting vastgelegd om in de ruimtelijke ordening ‘rekening te houden met aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te

verwachten monumenten.' Om aan deze verplichting te voldoen is cultuurhistorisch onderzoek en een daaraan verbonden waardestelling noodzakelijk.) De Ruimtelijke analyse in uw stuk is wat dat betreft onvoldoende. Vooral omdat een waardestelling met daaraan verbonden conclusies voor het al dan niet, en zo ja, op welke manier, vormgeven van windenergieparken er niet in voorkomt.

Reactie:

Drenthe is rijk aan cultuurhistorie. De provinciale cultuurhistorisch waardevolle elementen in het zoekgebied betreffen de bebouwing langs de ontginningsassen. De benadering vanuit het cultuurhistorisch kompas is te eng om locaties voor windopstellingen te definiëren. Vanuit het beleidsveld landschap is de ruimtelijke samenhang tussen de ontginningslinten en het achterliggende wijkengebied belangrijk. De landschappelijke samenhang vanuit cultuurhistorisch perspectief is meegenomen bij het bepalen van de locaties. Daarom wordt in de gebiedsvisie gekozen voor windturbines in een beperkte hoeveelheid clusteropstellingen. Daarmee voorkomen wij, bekeken vanuit een ontginningslint, het horizonbeslag. Ook kan zo een nieuw energie- en cultuurlandschap ontstaan. Overigens is de gebiedsvisie geen formeel wettelijk plan waarop het Besluit ruimtelijke ordening van toepassing is, in tegenstelling tot bijvoorbeeld een structuurvisie of een bestemmingsplan.

Zienswijze:

De gebiedsvisie moet rekening houden met het initiatief bij Veendam-Menterwolde, mede omdat de Gronings-Drentse Veenkoloniën een cultuurhistorisch landschappelijke eenheid vormen.

Reactie:

De ontwikkeling van windpark N33 is betrokken in de ruimtelijke studie van ROM3D, H+N+S voor Aa en Hunze en Borger-Odoorn.

Zienswijze:

De ruimtelijke verkenning moet worden overgedaan met een vast aantal MW in diverse opstellingen.

Reactie:

In de verkenning is gekozen voor de insteek om op basis van gebiedspecifieke kenmerken plaatsingsconcepten voor windturbines te ontwikkelen en geschikte locaties te onderzoeken. ROM3D en H+N+S hebben verschillende plaatsingsconcepten onderling vergeleken voor de thema's landschap, leefomgeving en de herkenbaarheid van opstellingen. De omvang en de hoeveelheid MW zijn afhankelijk van de opstelling.

Zienswijze:

Windturbines zijn industriële machines die bij industriegebieden moeten worden geplaatst.

Reactie:

Dit is één van de ontwerpuitgangspunten in de gebiedsvisie. De realisatie van 280 MW is echter teveel om alleen aan industriegebieden te kunnen koppelen. Daarom zijn er meer ontwerpuitgangspunten, zoals clustering.

Zienswijze:

De gebiedsvisie moet een onderbouwing bevatten waarom het ruimtelijke aspect ondergeschikt is aan economische aspecten bij de keuze tussen een windturbine van 3 en 7,5 MW (pag. 18).

Reactie:

Het toe te passen vermogen is niet afdwingbaar. Wanneer uit het businessmodel van de initiatiefnemer blijkt dat een turbine van 7.5 MW niet haalbaar is, dan wordt gekozen voor een kleiner model. Kleinere modellen draaien sneller en kunnen dichter op elkaar worden geplaatst. Grotere molens staan op een grotere onderlinge afstand van elkaar en draaien langzamer. Ze zijn daarom rustiger voor het oog. De beleving van windmolens blijft voor ons belangrijk.

Zienswijze:

De stelling dat het landschap als hoofdfunctie landbouw heeft is onjuist. Dat het belang van een kleine groep landbouwers ten koste van de overige inwoners de toon zet is onacceptabel.

Reactie:

In de provinciale Omgevingsvisie heeft dit gebied als hoofdfunctie landbouw.

Zienswijze:

De stelling uit de gebiedsvisie dat de windturbines opgaan in het landschap is onwaar.

Reactie:

Deze opmerking staat niet in de ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe.

Zienswijze:

Toevoegen aan de opmerking 'Toch zijn windturbines in Drenthe, vergeleken met veel andere provincies, nog een vrij onbekend fenomeen.' (pag. 6) dat in Duitsland veel windturbines nabij de Drentse grens staan die goed zichtbaar zijn.

Reactie:

Klopt, het plaatsen van windturbines is echter, op de windturbines op het Europark na, nog tamelijk onbekend in Drenthe.

4.4.1 Koppeling wind en landschap

Zienswijze:

Toevoegen aan de paragraaf over de koppeling tussen het huidige landschap en de toekomstige windparken (pag. 20) hoe de koppeling is tussen het huidige horizontale landschap en een toekomstig verticaal landschap.

De tekst 'Daarom worden windparken visueel gekoppeld aan een type landgebruik met een verwante uitstraling. Windturbines zijn groot en innovatief. De uitstraling is industrieel en modern. Het aansluiten van windparken bij locaties die industrieel zijn ingericht, is vanuit ruimtelijk perspectief daarom logisch.' (pag. 20) is niet terug te vinden in de keuze voor de windenergielocaties.

Reactie:

Het zoekgebied Europark sluit aan bij dit ontwerpprincipie.

Zienswijze:

De woordkeus 'Geen windlandschap, maar wel een landschap met wind.' (pag. 26) is ongelukkig, omdat het landschap verandert in een industrieel bedrijventerrein.

Reactie:

De komst van windturbines doet het landschapsbeeld veranderen, dit wordt niet ontkend. De stelling 'Geen windlandschap, maar een landschap met wind', wordt hier nader uitgelegd.

In een 'landschap met wind' worden alleen op zorgvuldig bepaalde locaties windparken gerealiseerd. Dit leidt tot een landschap waar op enkele plekken windenergie geproduceerd wordt, maar geen sprake is van een 'industrieel bedrijventerrein'.

Een 'windlandschap' is een landschap waar overal windturbines geplaatst kunnen worden: als het ware één groot windpark. In een 'windlandschap' staat het economisch belang voorop. In een 'landschap met wind' speelt het ruimtelijk aspect, als ordeningsprincipie, een grotere rol.

Zienswijze:

Op pag. 20 wordt gesteld 'De realisatie van windparken in landbouwgebieden maakt de verbinding met de landbouw als producerende sector begrijpbaar.' Voor wie? De stelling 'Door de productie van windenergie te combineren met de agrarische sector ontstaat een nieuw productielandschap.' (pag. 20) is suggestief en misleidend. Graag een materiële en financiële onderbouwing van deze stelling. Ik zie geen mogelijkheid die onderbouwing te leveren.

Reactie:

In de gebiedsvisie wordt gesteld dat de maatschappelijke acceptatie van deze groot-schalige ingreep groter wordt wanneer de verschijning, de locatie en de opstelling van windturbines begrijpelijk zijn en het past bij de draagkracht van het landschap. De combinatie van vormgeving, functionaliteit, constructie en materiaalgebruik enerzijds en plaatsing anderzijds, moet logisch en verklaarbaar zijn. Daarmee wordt gestreefd naar heldere opstellingen op logische locaties

De landbouw in de Veenkoloniën is een teeltgerichte agrarische activiteit. Het is gericht op het telen van gewassen en het oogsten ervan. Wind wordt gezien als een nieuw oogstbaar gewas en kan daarmee een nieuwe neventak worden voor de landbouw.

4.4.2 Opstellingsvormen

Zienswijze:

Lijnopstellingen hebben de voorkeur. Deze geven een rustiger beeld en bieden de kans om op voldoende afstand tot woningen te blijven.

Zowel lijnen als clusters zijn vanaf de grond doorgaans niet als zodanig te herkennen.

Waarom hebben clusters de voorkeur boven lijnen?

Reactie:

Lange lijnopstellingen hebben een groot horizonbeslag tot gevolg en kunnen lintdorpen aan weerszijden insluiten.

Clusters beperken de mate van horizonbeslag. Afhankelijk van de afstand en het standpunt van een waarnemer is bij een cluster een ordening als zodanig wel waarneembaar. Naarmate het horizonbeslag groter wordt en de open ruimte meer gevuld wordt met windturbines, wordt de herkenbaarheid van de opstelling, en daarmee de beleving, negatiever. Overigens zullen wij, mede gelet op de zienswijzen, minder strak uitgaan van een geclusterde invulling en meer tot lijnopstellingen

overgaan. Hierdoor kan in het algemeen een grotere afstand tot aaneengesloten bebouwing gerealiseerd worden. Het gevolg hiervan is wel dat vanuit meer woningen windmolens (weliswaar op een grotere afstand) waarneembaar zullen zijn.

Zienswijze:

Windparken moeten parallel aan hoogspanningslijnen worden geplaatst om verstoring te voorkomen.

Reactie:

Hiervan nemen wij kennis.

4.4.3 Algemeen

Zienswijze:

Aanleg van toegangswegen tot windturbines zal leiden tot versnippering van landerijen.

Reactie:

De aanleg van toegangswegen wordt meegenomen in het ontwerp van een windpark.

Zienswijze:

Landschapsvervuiling wordt versterkt door de rode verlichting van de windturbines in Duitsland.

Reactie:

Regels voor het luchtvaartverkeer kunnen het noodzakelijk maken dat op de gondel van de windmolens verlichting aangebracht wordt. Wanneer blijkt dat dit in het gebied aan de orde is, wordt dit meegenomen in de m.e.r.-studie

Zienswijze:

De stelling dat grotere turbines slankere masten lijken te hebben is onwaar. De stelling dat grotere turbines een rustiger beeld geven is onwaar.

Reactie:

Een hogere ashoogte maakt dat de mast van een windturbine optisch slanker lijkt. Een grotere rotordiameter heeft een lagere draaisnelheid en dit levert een rustiger beeld op.

Zienswijze:

De keuze voor windparken in dit gebied dient niet de duurzame zorg voor onze aarde -het algemeen belang- want vernietigt een zeldzaam stil, donker en schoon gebied, maar dient uitsluitend het winst oogmerk van de initiatiefnemers.

Reactie:

Er wordt ook duurzame energie geproduceerd.

Zienswijze:

De stelling 'De maatschappelijke acceptatie van deze grootschalige ingreep wordt groter wanneer de verschijning, de locatie en de opstelling van windturbines begrijpelijk zijn (...)' (pag. 19) is onwaar.

Reactie:

Voor kennisgeving aangenomen.

Zienswijze:

Wat gaat de gemeente/provincie doen met de conclusie dat afscherpende beplanting alleen effectief is nabij een waarnemer en niet nabij een windturbine?

Reactie:

Een proces faciliteren waarin de waarnemers en initiatiefnemers gezamenlijk werken aan het ontwerp van een windpark, inclusief de mogelijkheid en wenselijkheid van beplanting nabij omwonenden.

Zienswijze:

Als het agrocluster inderdaad wordt vormgegeven, zoals op pagina 27 wordt gesuggereerd, dan dient het agroplan als bijlage toegevoegd te worden aan de gebiedsvisie. Ook dient er duidelijkheid te komen of hier sprake zal zijn van windturbines met daaronder mestvergisters en megastallen.

Reactie:

De plannen voor een agrocluster zijn opgenomen in de provinciale Omgevingsvisie 2010 en uitgewerkt in een bestemmingsplan. Binnen de pilot Boeren (Tweederdeweg Zuid) bestaan daarvoor mogelijkheden. Een nadere concrete uitwerking moet echter nog plaatsvinden.

Zienswijze:

Wat kan verstaan worden onder de 'uitstraling van een agrarisch bedrijventerrein'? (pag. 27)

Reactie:

Agrarische bedrijven, gegroepeerd op één locatie.

Zienswijze:

Bekabeling op het elektriciteitsnet moet ondergronds plaatsvinden.

Reactie:

De windparken zullen met ondergrondse kabels worden aangesloten op het elektriciteitsnet.

Zienswijze:

De laatste twee alinea's van pag. 8 zijn met elkaar in tegenspraak. Wat is het standpunt van de provincie over de geschikte maat van windturbines in het gebied?

Reactie:

Bedoelde tekst is niet met elkaar in tegenspraak. Met kleine installaties worden kleine windmolens bedoeld die toegepast kunnen worden in bebouwd gebied, met een hoogte die aansluit op de aanwezige beplantings- en bebouwingshoogte. De Omgevingsvisie gaat voor grootschalige windenergie uit van windturbines met een minimaal vermogen van 3 MW.

Zienswijze:

Ook al zijn ze misschien volgens de huidige normering inpasbaar, windturbines mogen een kwetsbaar gebied, dat bovendien te smal is om een windpark te zijn, niet kapot maken - Tegenwind Hunzedal had gejuicht als er zoiets in de gebiedsvisie was vermeld. Dan was het een tegenhanger geweest van de vergissing, om dit unieke stukje Veenkoloniën in het provinciale zoekgebied op te nemen en het zo de borst te ontbloten voor de doodsteek. Een opvatting die gedeeld wordt door deskundigen als Hans Elerie en Harrie Berg.

Reactie:

Deze gebiedsvisie is ontwikkeld om het zoekgebied zorgvuldig in te kaderen tot enkele locaties waar windenergie mogelijk is.

Zienswijze:

De exacte omvang van de voorgestelde windparken is niet duidelijk genoeg op te maken uit de gebiedsvisie, waardoor de impact niet goed te beoordelen is.

Reactie:

Dit wordt ingevuld in de uitvoeringsfase. Zie daarvoor hoofdstuk 6 van de gebiedsvisie.

Zienswijze:

Waarom zijn productielandschappen op andere locaties uitgesloten?

Reactie:

Deze vallen buiten het zoekgebied. Tot 2020 wordt vastgehouden aan het zoekgebied voor de realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW.

5 Financiën en economie

5.1 Participatie

Insprekers:	Z002	Z003	Z008	Z016	Z018	Z022	Z027	
Z046	Z047	Z052	Z055	Z061	Z064	Z065	Z067	Z068
Z089	Z091	Z102	Z103	Z104	Z106	Z107	Z110	Z111
Z112	Z116	Z121	Z122	Z123	Z126	Z128	Z130	Z132
Z136	Z139	Z142	Z144	Z147	Z148	Z152	Z156	Z157
Z161	Z162	Z164	Z170	Z172	Z176	Z177	Z181	Z182
Z183	Z186	Z187	Z188	Z194	Z204	Z218	Z223	

Zienswijze:

In de gebiedsvisie moet worden opgenomen dat minimaal 40% van de direct omwonenden (dichterbij dan 5 kilometer) moet participeren in het project. Bij onvoldoende participatie kan het project niet doorgaan door gebrek aan draagvlak. In het akkoord dat IPO met het rijk heeft gesloten staat dat draagvlak een voorwaarde is.

Hoe zit het met omwonenden die geen financiële draagkracht hebben en dus niet zelf kunnen investeren via bijvoorbeeld obligaties?

Minimaal 40% van de participatie, zoals genoemd in het onderzoek 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe' moet beschikbaar zijn voor omwonenden.

Omwonenden moeten zelf kunnen aangeven welke vorm van participatie hen het meest aanspreekt

Reactie:

Wij zijn van mening dat zoveel mogelijk omwonenden van een windpark in de gelegenheid moeten worden gesteld om financieel te kunnen deelnemen in windparken. Daarbij is van belang dat initiatiefnemers financiële participatie ook mogelijk maken voor mensen met een smalle beurs. Overigens kunnen mensen zich ook onderling organiseren zodat in gezamenlijkheid de instap mogelijk wordt. Wij zullen bewoners en bedrijven attent maken op de mogelijkheden voor participatie.

Wij kunnen en zullen echter omwonenden niet forceren tot deelname/participatie in de ontwikkeling van windenergie, hoe zeer wij dit ook van belang achten voor de bevolking. Het deelnemend percentage is dan ook geen maatstaf voor draagvlak en ook niet bepalend voor het doorgaan van een project.

Zienswijze:

Omwonenden moeten financieel kunnen participeren onder behoud van het recht op planschade.

Reactie:

Omwonenden, niet zijnde grondeigenaren die grond beschikbaar stellen voor een windmolen, kunnen volgens informatie van de Stichting Adviesbureau Onroerende Zaken (SAOZ) financieel participeren in een windpark zonder dat zij hun recht op planschade verliezen. Voor meer informatie over de relatie tussen participatie en planschade verwijzen wij naar de provinciale website.

Zienswijze:

In de gebiedsvisie moet de voorwaarde worden opgenomen dat participanten inspraak hebben in de bedrijfsvoering van de windturbines.

Reactie:

Inspraak op de bedrijfsvoering is niet afdwingbaar. De bedrijfsvoering is een recht dat eigenaren is voorbehouden. Wij kunnen ons echter voorstellen, aanvullend op de omgevingsvergunning, dat er op hoofdlijnen afspraken gemaakt worden tussen de omwonenden van een windpark en de initiatiefnemers over de bedrijfsvoering van de windturbines.

Zienswijze:

Op pag. 17 van de gebiedsvisie ('Participatie in windparken') wordt de suggestie gewekt dat omwonenden door te participeren in de ontwikkeling en uitvoering van een windpark de omvang, locatiekeuze en windturbine-afmetingen kunnen bepalen. Dergelijke keuzes zijn echter in grote mate afhankelijk van de beschikbare grondposities, wettelijke voorwaarden en financiële haalbaarheid. Graag dit in de definitieve Gebiedsvisie expliciet aangeven om in deze fase geen onterechte verwachtingen bij inwoners van het gebied te wekken.

Reactie:

Het gaat bij participatie niet om het 'bepalen', maar over een proces van beïnvloeding, waarin argumenten worden uitgewisseld. Vanzelfsprekend binnen de wettelijke eisen en financiële haalbaarheid.

Zienswijze:

Hoe garandeert u dat betrokkenen en met name omwonenden die participeren niet slechter worden van hun investering, die bedoeld is als financiële compensatie.

Reactie:

De keuze om financieel te participeren wordt individueel gemaakt, op grond van een eigen inschatting van de risico's. Overigens moet worden benadrukt dat participatie geen financiële compensatie inhoudt.

Zienwijze:

Het onderzoek 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe' moet worden toegevoegd aan de gebiedsvisie als bijlage.

De rapportage 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe' van de firma KNN advies, 2012 blinkt uit in 'open deuren' en onjuiste aannames.

Reactie:

Het rapport is te vinden op de provinciale website.

Zienswijze:

Financiële participatie is een wassen neus, omdat er niet veel geld in dit gebied aanwezig is, en particulieren dat geld liever voor andere dingen bewaren, zoals isolatie van de woning, aanleggen van zonnepanelen en -collectoren. Initiatiefnemers kunnen de omwonenden helpen hun woningen energiezuinig of klimaatneutraal te maken. Door bewoners van het gebied lokale producenten te laten zijn van duurzame energie door opbrengsten vanuit de windenergie, kan zelfs een energie-neutrale regio ontstaan.

Ook diegenen die uit principe niet willen participeren in de windturbines moeten een vergoeding krijgen voor het investeren of het reeds geïnvesteerd hebben in duurzame energie die door andere bronnen zoals bijvoorbeeld zonnepanelen wordt opgewekt.

Reactie:

Ook wij vinden dat een energieneutrale regio de uitkomst kan zijn van het proces van gebiedsontwikkeling, in samenwerking met initiatieven vanuit de bevolking.

Zienswijze:

Op welke wijze gaat de provincie de betrokkenheid van bewoners en participatie bevorderen? De gemeente Emmen heeft hiervoor al eerste stappen gezet die navolging verdienen.

Reactie:

Wij maken graag gebruik van de ervaringen in de gemeente Emmen met het Windteam.

Zienswijze:

In het kader van Veenergie zijn wij (Natuur- en Milieufederatie Drenthe), samen met bewoners uit de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen, nagegaan op welke wijze bewoners kunnen profiteren van het realiseren van een duurzame energievoorziening in het gebied. Daarbij hebben wij alle vormen van duurzame energieopwekking én energiebesparing in beeld gebracht en een aantal voorstellen ontwikkeld voor gebiedsgerichte investeringen. De resultaten en ervaringen van deze aanpak willen wij graag aan u presenteren. Wij hopen daarmee een bijdrage te kunnen leveren aan meer gedragen ontwerpen voor een duurzame energievoorziening in dit gebied.

Reactie:

Wij nemen graag kennis van uw ervaringen op het vlak van energieopwekking en -besparing in relatie tot gebiedsinvesteringen.

Zienswijze:

Woningcorporaties zijn voorstander van een participatie- en compensatiemodel voor bewoners en eigenaren. Er moet een goede balans zijn tussen de geleden schade en overlast en vergoeding, compensatie en participatie. 85% Van de huurders in het gebied heeft geen goedgevulde portemonnee.

Reactie:

Wij dagen de woningbouwcorporaties uit om in het kader van gebiedsontwikkeling ook te investeren in verduurzaming van de leefomgeving in het zoekgebied en huurders te betrekken.

Zienswijze:

Wat zijn de fiscale effecten van participatie op individuele huishoudens?

Reactie:

De algemeen geldende fiscale regels voor leningen, obligaties, e.d. zijn van toepassing.

Zienswijze:

Participatie kan niet goedmaken dat men in een ziekmakend/industriegebied komt te wonen.

aangaande pag. 18 ('Randvoorwaarden, _Participatie in windparken).

Citaat: 'Wij verplichten de initiatiefnemers een aanbod voor financiële participatie te doen aan de omwonenden.'

In het rapport van KNN dat in februari 2012 gepubliceerd is in opdracht van de provincie worden verschillende vormen genoemd.

- a. Voor welke vorm(en) zoals genoemd in het KNN-rapport heeft/hebben de provincie en de betrokken gemeentes de voorkeur?
- b. Hoe wordt het 'verplichte aanbod' van initiatiefnemers door u getoetst?

Reactie:

Participatie is ook geen 'goedmaker'. Het is een manier voor bewoners om rekenen te ontlenen aan de exploitatie van duurzame energie. Wij hebben geen voorkeur voor een bepaalde vorm. Het is een kwestie van maatwerk tussen inwoners en initiatiefnemers. Wij zien er op toe dat er een uitgewerkt aanbod wordt gedaan.

Zienswijze:

Wanneer de geplande windturbines alleen over gronden van de eigenaren draaien is er geen noodzaak om de eigenaren van deze aangrenzende gronden deel te laten nemen. Er is dan geen sprake van een ruimtelijke beperking vanuit de grondposities. Gelieve deze passage (pag. 14) in de definitieve Gebiedsvisie weg te laten.

Reactie:

Voor ons is van belang dat de optimale opstelling voor windmolens in de aangegeven locaties en gebieden kan worden gerealiseerd. Grondposities kunnen daaraan in de weg staan en daardoor leiden tot een ongewenste ruimtelijke beperking. Daarom zijn wij voorstander dat (alle) grondeigenaren en ontwikkelaars één gezamenlijk plan ontwikkelen waarin de optimale opstelling van de windmolens ten uitvoer wordt gebracht.

Zienswijze:

De vorming van een coöperatie waarbij elke inwoner van provincie/regio/gemeente automatisch participant is heeft de voorkeur. Als locatie bijvoorbeeld het Gasselternveld waar 10 turbines op 2.000 meter van de dichtstbijzijnde bewoonde bebouwing passen. En rekenen die volledig ten gunste kunnen komen van tal van projecten op het gebied van leefbaarheid, duurzaamheid, sociale cohesie, enzovoort.

Reactie:

Wij willen participatie bevorderen, maar kunnen het niet verplichten.

Zienswijze:

Hoe wil de provincie organisaties en omwonenden betrekken (pag. 29)? Hoe groot is het gebied waarbinnen mensen tot 'omwonenden' worden gerekend?

Reactie:

De nadere invulling van het uitvoeringsproces en het bepalen van de omvang van het gebied waarbinnen omwonenden worden uitgenodigd, worden mede bepaald door de lokale omstandigheden rond een individueel windpark. Bij de invulling maken wij gebruik van de ervaringen die in de gemeente Emmen zijn opgedaan met burgerparticipatie, waaronder het instellen van een windteam. De gemeente Coevorden zal het te volgen proces vastleggen in de definitieve versie van de Structuurvisie Coevorden.

Zienswijze:

Participatie komt niet van de grond zonder goede communicatie vanuit initiatiefnemers.

Reactie:

De initiatiefnemers worden natuurlijk betrokken in de uitvoeringsfase, zoals ook is vermeld op pag. 29 van de ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe.

5.2 Planschade, waardedaling en compensatie

Insprekers:	O1	Z002	Z003	Z004	Z005	Z006	Z008	
Z010	Z011	Z013	Z015	Z016	Z018	Z019	Z021	Z022
Z025	Z027	Z029	Z030	Z031	Z033	Z035	Z037	Z040
Z041	Z043	Z045	Z046	Z047	Z048	Z049	Z050	Z051
Z052	Z055	Z057	Z058	Z059	Z061	Z062	Z064	Z065
Z067	Z068	Z069	Z070	Z072	Z074	Z075	Z076	Z078
Z079	Z080	Z089	Z091	Z092	Z093	Z094	Z097	Z098
Z101	Z102	Z103	Z104	Z105	Z107	Z108	Z110	Z111
Z116	Z121	Z122	Z123	Z126	Z128	Z129	Z130	Z135
Z137	Z139	Z142	Z143	Z144	Z146	Z147	Z148	Z150
Z152	Z154	Z156	Z157	Z161	Z162	Z163	Z164	Z165
Z166	Z168	Z170	Z171	Z172	Z174	Z175	Z176	Z177
Z178	Z179	Z180	Z181	Z183	Z184	Z185	Z186	Z187
Z188	Z190	Z194	Z195	Z197	Z199	Z201	Z202	Z204
Z205	Z206	Z214	Z218	Z221	Z223			

5.2.1 Planschade en waardedaling van onroerend goed

Zienswijze:

Aangaande planschade en waardedaling van woningen de volgende vragen:

- Bij welke overheid kan planschade worden geclaimd?
- Wat voor regelingen zijn hiervoor met de initiatiefnemer?
- Is er een procedure via de rechter vereist?
- Waar is toewijzing van de claim van afhankelijk?
- Wordt de waardedaling van een huis vergoed? Waar is dit van afhankelijk?
- Dient de waarde van een huis van tevoren te worden getaxeerd?
- Hoe is waardedaling ten gevolge van de crisis te onderscheiden van die ten gevolge van het windpark?
- Wat is de rol van de provincie aangaande planschade?
- Kan een participant in het windpark planschade claimen?
- Wat mogen omwonenden van provincie/gemeente verwachten aan compensatie ten behoeve van gederfd woon- en leefkwaliteit?

In de gebiedsvisie is op onvoldoende wijze aangegeven waarop de planschade zal worden berekend, rekening houdend met niet bekend wordende prijsverlagingen doordat woningen niet op de markt komen. Zoals het momenteel in de visie staat is de hele berekening nog open. Hier is onvoldoende duidelijk gemaakt hoe de planschade gecalculeerd wordt.

Voorts is niet duidelijk of toeristische dan wel ander soortige bedrijven planschade kunnen krijgen wanneer zij die hebben en hoe de calculatie daarvan tot stand komt. Ten slotte zijn het niet alleen bewoners die schade lijden.

De overheid moet duidelijk stelling nemen in de discussie over waardeverandering van onroerend goed. Dit wekt vertrouwen bij omwonenden en zorgt voor zorgvuldigheid bij initiatiefnemers.

De gemeente is aansprakelijk voor mogelijk te lijden schade en gevolgschades.

De gebiedsvisie moet concrete informatie bieden over de minimale afstand van een woning tot een windturbine waarbij de omwonende onder de planschaderegeling valt.

Reactie:

Een aanvraag voor planschade kan worden ingediend bij de gemeente. In geval van rijks- of provinciale coördinatie zendt de gemeente de aanvraag door naar de rijksoverheid respectievelijk de provincie, die dan verantwoordelijk is voor de afhandeling van aanvragen, volgens de wettelijke regels die daarvoor in de Wet ruimtelijke ordening zijn opgesteld. Wanneer schade wordt geleden ten gevolge van planologische maatregelen (planschade) vindt schadeverhaal plaats op de initiatiefnemers. Wij hebben nog geen regelingen hierover getroffen met initiatiefnemers. Een verzoek kan pas worden ingediend als procedures zijn afgerond en het planologisch besluit voor plaatsing van windmolens onherroepelijk is geworden. Een verzoek kan dan binnen vijf jaar worden ingediend. Indien de gemeente en de aanvrager van planschade er samen niet uitkomen, staat de gang naar de rechter open.

In essentie wordt de waarde van een onroerende zaak bepaald in de situatie voor de wijziging en in de situatie na de wijziging van het bestemmingsplan. Indien de laatst bepaalde waarde het laagst is, is het verschil tussen beide in beginsel de planschade. Het is niet nodig nu al de waarde van de woning te taxeren.

Algemene trends die van invloed zijn op de waarde van een woning, zoals een crisis in de woningmarkt, doet zich in veel groter gebied voor dan alleen nabij een windpark. Dit biedt aanknopingspunten voor een inschatting van een eventuele waardedaling van (alleen) het realiseren van een windpark. De provincie speelt geen rol op het vlak van planschade.

Indien iemand financieel deelneemt in een windpark, behoudt hij zijn recht op planschade. Dit geldt niet wanneer betrokkene actief meewerkt aan de totstandkoming van het windpark. Daarbij valt te denken aan een agrariër die zijn grond beschikbaar stelt voor het plaatsen van een windmolen.

Naast het bevorderen van participatie stellen wij eisen aan het beschikbaar stellen van gelden uit de exploitatie van een windpark voor gebiedsontwikkeling.

Zienswijze:

In de gebiedsvisie moet worden gesteld dat huizen van omwonenden die niet verkocht kunnen worden moeten worden opgekocht door de initiatiefnemers, tegen marktwaarde.

Reactie:

Waardedaling vanwege de aanwezigheid van windmolens wordt vergoed volgens de wettelijke regels voor planschade. Hieronder valt niet het opkopen van woningen die niet kunnen worden verkocht.

Zienswijze:

Aangaande de alinea over planschade (pag. 16) het volgende: deze tekst veronderstelt dat er voor het moment waarop het formele ruimtelijke plan wordt vastgesteld al planschade kan ontstaan. Dit is niet juist. Planschade is schade die ontstaat door een planologische verslechtering en wordt bepaald door een vergelijking van het nieuwe planologische regime met het voorgaande. Bij de voorbereiding van een ruimtelijk plan kan er dus onmogelijk planschade ontstaan.

Reactie:

In de tekst op pag. 16 wordt gesproken over ‘schade die al bij de voorbereiding optreedt’ en niet over planschade. Er kan, vooruitlopend op het vaststellen van een wijziging in het geldende ruimtelijk plan, sprake zijn van waardedaling van onroerend goed c.q. schade. Wij onderschrijven de mening van de inspreker, en zo is het ook in de tekst op pag. 16 van de ontwerp gebiedsvisie verwoord: dat pas sprake kan zijn van vergoeding, in de vorm van planschade, nadat het nieuwe ruimtelijk plan definitief is geworden.

Zienswijze:

Gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze maken waardeontwikkeling zichtbaar met een doorlopend marktanalyseonderzoek. Hoe is dit in de gemeente Coevorden geregeld?

Reactie:

De gemeente Coevorden kent een dergelijk onderzoek niet. Eventuele waardevermindering van panden zal in het kader van planschade worden verhaald op de betreffende initiatiefnemer.

Zienswijze:

Ook omwonenden die in gemeente Stadskanaal wonen moeten worden betrokken bij financiële regelingen en ook hun huizen moeten worden meegenomen in onderzoek naar waardeontwikkeling.

De gebiedsvisie geeft niet genoeg informatie over de voorgenomen marktanalyse aangaande waardeontwikkeling van onroerend goed. Onbekend is wie deze analyse gaat uitvoeren, wie ervoor betaalt, wat de gemeente/provincie gaan doen met de resultaten, wanneer deze analyse plaatsvindt en hoe het effect van windturbines kan worden bepaald, los van de onafhankelijke trend op de huizenmarkt.

Nulmeting voor onderzoek naar waardedaling zou moeten zijn het moment voor de eerste presentatie van de plannen.

Nulmeting ten behoeve van waardedaling zou moeten zijn op het moment voor de eerste windturbine er staan. Waardedaling moet worden berekend ten opzichte van het jaar 2000. Hoe komen de marktanalyseonderzoeken tot stand?

Reactie:

Met betrekking tot de WOZ-bepalingen en -beoordelingen in de gemeente Stadskanaal kan geen verantwoordelijkheid worden gelegd bij de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn.

In de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn wordt al enkele jaren via monitoring gekeken wat het effect van de economische crisis is op de waardebeoordeling van gebouwen in de gemeenten. Ook is er een regelmatig overleg met plaatselijk opererende makelaars.

De windmolendiscussie is vanaf 2010 actueel geworden.

Daarom is vanaf 2011, naast voornoemde monitoring, ook gekeken naar een mogelijk effect van de discussie over de plaatsing van windmolens op de waarde van gebouwen.

Uit thans lopende beroepszaken, gericht tegen de in het voorjaar van 2013 afgegeven WOZ-beschikkingen, zal moeten blijken of voornoemde twee effecten in voldoende mate zijn meegenomen.

Zienswijze:

Sommige omwonenden hebben veel tijd en geld gestopt in het verbouwen van hun woning; vaak voordat bekend werd dat er windturbines kwamen c.q. dat het gebied tot energiewegebied werd omgedoopt.

Reactie:

Het realiseren van een windpark doet geen afbreuk aan de woningverbeteringen die hiermee samenhangen.

Zienswijze:

Wanneer en hoe gaat de provincie de bevolking informeren aangaande economische gevolgen en krimp.

Reactie:

Op dit moment is er geen relatie tussen bevolkingsdaling en windparken bekend. De bevolkingsontwikkeling wordt nauwlettend door de gemeenten gevolgd. De afnemende bevolking in het gebied zuid-oost Drenthe is een autonome ontwikkeling als gevolg van demografische processen als vergrijzing, ontgroening en verdunning van huishoudens. De provincie en betrokken gemeenten erkennen deze trend en hebben daarvoor een strategie en maatregelen ontwikkeld. Daarin is opgenomen hoe ze willen omgaan met de gevolgen van bevolkingsdaling in het gebied. De economische gevolgen worden beschreven op pag. 15 en in bijlage 5 van de ontwerp gebiedsvisie.

5.2.2 Compensatie

Zienswijze:

In de gebiedsvisie moet een standaard financiële compensatie voor zowel particulieren als bedrijven worden opgenomen (afstand bepaalt compensatie).

Er moet een kader komen waarbinnen compensatie moet plaatsvinden, zonder dat de omwonenden hiervoor naar de rechter hoeven. Deze compensatie bestaat naast de planschade, voor gederfd woongenot.

In de gebiedsvisie moet worden opgenomen wat de gemeente/provincie gaan doen als blijkt dat de plannen negatief uitpakken voor de mens, het milieu en de economie voor wat betreft compensatie aan de bewoners, MKB en investeerders die hun project zien devalueren.

Reactie:

Naast de wettelijke regeling voor planschade bevorderen wij dat burgers financieel participeren in een windpark. Ook stellen wij eisen aan het beschikbaar stellen van gelden uit de exploitatie van een windpark voor gebiedsontwikkeling.

5.2.3 Financiële bijdrage en gebiedsontwikkeling

Zienswijze:

In de gebiedsvisie mist een duidelijke onderbouwing van de financiële bijdrage vanuit een windpark aan de gebiedsontwikkeling. Dit wordt gesteld als voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Er zijn wel berekeningen terug te vinden maar niet specifiek voor het gebied. Het lijkt daarmee dat niet aan de voorwaarde is voldaan. Een uitgangspunt van de provincie is een financiële bijdrage van tussen de 10 en 20 % van de opbrengst voor belastingen. Dit is een ruime marge. Onduidelijk is over hoeveel geld dit gaat per MW. Graag nader specificeren en aangeven op welke wijze dit afgedwongen kan worden na een eventuele vaststelling van de gebiedsvisie. Om te voorkomen dat de in de ontwerp Gebiedsvisie opgenomen financiële bijdrage (10-20%, pag. 17) betekent dat de ontwikkeling van windturbines in Drenthe hierdoor wordt gefrustreerd moet in de definitieve Gebiedsvisie opgenomen worden dat in overleg met de betrokken initiatiefnemer afspraken worden gemaakt over de hoogte van de financiële bijdrage aan de gebiedsontwikkeling. Een financiële bijdrage vanuit het windpark aan de gebiedsontwikkeling is een voorwaarde voor het realiseren van het windpark. Lokale overheden hebben echter geen middelen om dit af te dwingen bij het rijk, dat de beslissingsmacht heeft. De paragraaf over de mogelijkheden en projecten aangaande gebiedsontwikkeling (pag. 17) zijn te vrijblijvend. Hoe gaan provincie/gemeente dit invullen?

Reactie:

Het is niet mogelijk nu al aan te geven over hoeveel geld het gaat. De opbrengsten zijn afhankelijk van verschillende factoren, waaronder investerings- en onderhoudskosten, rentelasten, elektriciteitsopbrengsten en aansluitkosten netwerk. In de uitvoeringsfase, zie hoofdstuk 6, 'Uitvoering', wordt dit nader geconcretiseerd. Wij gaan er van uit hierover in goed overleg met betrokkenen nadere afspraken te kunnen maken. Zo nodig maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie. Uit de 'ontwerp Structuurvisie windenergie op land', paragraaf 3.6, valt op te maken, dat ook voor de rijksoverheid draagvlak, participatie en gebiedsontwikkeling belangrijke onderwerpen zijn. Daarin kunnen rijk, provincie en gemeenten dan ook gezamenlijk optrekken.

Aanpassen tekst Gebiedsvisie, pag. 17, onder Gebiedsontwikkeling:
'Wij willen daarom afspraken maken met de ontwikkelaars van een windpark over een financiële bijdrage tussen de 10 en 20% van de opbrengst uit de exploitatie van een windpark, voor belastingen. Zo nodig maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie als in een locatie sprake is van grondposities van overheden.'

Zienswijze:

Waarom profiteren omwonenden en nabijgelegen ondernemers niet van de windturbines?

Aangaande pag. 3 en pag. 4 (Samenvatting): 'Wij willen dat de betrokken partijen, waaronder omwonenden, worden betrokken bij het realisatieproces en de invulling van de gebiedsontwikkeling.'

- Wie zijn volgens u de 'betrokken partijen'?
- Wat wordt exact bedoeld met het realisatieproces?
- Wie beslist volgens u de allocatie van de beschikbare gelden/middelen voor gebiedsontwikkeling bij de verwachten uiteenlopende belangen van verschillende 'betrokken' partijen?

Graag reactie op de volgende stelling: 'Winsten uit het windpark worden vooral geïnvesteerd in het westen. De rest gaat naar gebieden als Assen, Emmen, Hogeveen en Meppel.'

Er dient onderzocht te worden of de vergoeding voor grondeigenaren voldoende recht doet aan de belangen van alle bewoners van het gebied.

De winst van de molens moet via een fonds moet afgeroomd en geïnvesteerd in tegengaan van het verlies aan kwaliteit van het leefgebied en de waardevermindering van het onroerend goed, en het verbeteren van voorzieningen.

Reactie:

Provincie en gemeenten vinden vroegtijdige betrokkenheid van omwonenden van windparken een belangrijke voorwaarde om tot de ontwikkeling van windparken te komen. De realisatie is grofweg te verdelen in drie fasen: planvoorbereiding en vergunningverlening, aanleg en realisatie van een windpark en de exploitatie van het windpark.

In de gebiedsvisie wordt voorgesteld om een deel van de financiële opbrengsten van windturbines ten gunste te laten komen aan het gebied. Enerzijds door participatiemodellen aan te bieden aan inwoners en anderzijds door afdracht van een gebiedsgebonden bijdrage in een gebiedsfonds, gekoppeld aan bestedingen voor maatschappelijke doelen in het gebied. Bij de verdere uitvoering maken wij gebruik van de ervaringen van de gemeente Emmen met het verantwoordelijk maken van omwonenden voor de besteding van middelen in het gebiedsfonds. De vergoeding voor grondeigenaren die een windmolen op hun eigendom krijgen, berust op een privaatrechtelijke overeenkomst tussen de eigenaar van de grond en de ontwikkelaar van een windpark.

Zienswijze:

Aangaande pag. 29 ('Uitvoering'): 'onder andere de volgende voorwaarden worden gesteld bij de realisatie, waarbij organisaties en omwonenden worden betrokken bij:

- Inpassings- en uitvoeringsmaatregelen, zoals aan te leggen infrastructuur, beplanting en landschappelijke aankleding,
- Financieel meeprofiteren,
- Gebiedsontwikkeling,
- Koppelingen met andere vormen van duurzame energie'

De SDE+ houdt geen rekening met de kosten voor gebiedsontwikkeling, participatie voor omwonenden etc. Hoe ziet de provincie de financiering hiervan mede op basis van haar voorwaarde dat alleen voor gebiedsontwikkeling al 10-20% van de opbrengst moet worden bijgedragen door initiatiefnemers?

Reactie:

De opgesomde mogelijkheden zijn mede gebaseerd op ervaringen elders in Nederland met het realiseren van windparken. Op basis van communicatie van initiatiefnemers en ontwikkelaars op websites en in advertenties valt op te maken dat het geaccepteerd is dat de nabije omgeving van een windpark er baat bij moet hebben.

Zienswijze:

De door de gerealiseerde windturbines geheven OZB kan worden benut voor gebiedsontwikkeling, waardoor de eis van 10-20% van de opbrengst kan worden weggelaten uit de gebiedsvisie.

Reactie:

Wij leggen geen verband tussen de onroerendzaakbelasting vanwege windmolens en de bijdrage vanuit een windpark voor gebiedsontwikkeling.

Zienswijze:

Het gebied en de omwonenden moeten meeprofiteren van de inkomsten van windenergie. Allereerst kan de duurzaam opgewekte stroom voor gebruikers uit de omgeving van het windpark beschikbaar worden gesteld tegen een lage prijs. Voor inwoners die willen investeren in een windmolen komen er participatieregelingen. Eén van de opties is door middel van financiële participaties, zoals obligaties of het investeren in coöperatief verband. Ook kunnen één of meer streekfondsen worden opgericht om daaruit maatschappelijke doelen in de regio te ondersteunen. Een deel van het financiële resultaat van de projecten komt dan ten goede aan zo'n fonds.

Reactie:

De strekking van deze zienswijze is terug te vinden in de gebiedsvisie.

Zienswijze:

Aangaande pag. 17 ('Randvoorwaarden, Gebiedsontwikkeling'): 'Wij gaan uit van een financiële bijdrage tussen de 10% en 20% van de opbrengst uit de exploitatie van een windpark, voor belastingen. Daarbij maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie.'

- Kunt u in absolute zin aangeven welke bedragen u ziet of heeft berekend bij 'een financiële bijdrage tussen de 10% en 20% van de opbrengst uit de exploitatie'?
- U geeft aan gebruik te maken van wettelijke instrumenten voor grondexploitatie. Kunt u toelichten wat u hiermee concreet bedoelt?

Reactie:

Het is niet mogelijk nu al aan te geven over hoeveel geld het gaat. De opbrengsten zijn afhankelijk van verschillende factoren, waaronder investerings- en onderhoudskosten, rentelasten, elektriciteitsopbrengsten en aansluitkosten netwerk. In de uitvoeringsfase, zie hoofdstuk 6, 'Uitvoering', wordt dit nader geconcretiseerd. Zo nodig maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie.

Zienswijze:

In hoeverre blijft de overheid een rol spelen in de inpassingsmaatregelen en de invulling van de financiële bijdrage vanuit een windpark voor gebiedsontwikkeling? (pag. 17) als er weinig participanten zijn?

Reactie:

Wij hebben een proces voor ogen zoals is weergegeven in hoofdstuk 6 van de gebiedsvisie. Wij willen dat proces faciliteren en bevorderen. De inhoudelijke invulling ligt wat ons betreft primair bij de omwonenden van een windpark, initiatiefnemers, eigenaren van onroerende zaken in of nabij een windpark en andere organisaties met belangen in het gebied. Als er weinig belangstelling voor bestaat zal de rol van de betrokken overheden zwaarder worden. Er is een relatie tussen de keuze van inpassingsmaatregelen en de besteding van gelden voor gebiedsontwikkeling, omdat inpassingsmaatregelen ook een vorm van gebiedsontwikkeling zijn.

5.3 Economische effecten

Insprekers:	Z002	Z003	Z008	Z016	Z022	Z028	Z029
Z033	Z034	Z035	Z036	Z043	Z046	Z047	Z052
Z055	Z061	Z064	Z065	Z067	Z068	Z069	Z072
Z075	Z077	Z079	Z084	Z087	Z089	Z091	Z097
Z102	Z103	Z104	Z106	Z110	Z111	Z116	Z121
Z128	Z130	Z131	Z135	Z137	Z139	Z142	Z144
Z148	Z150	Z156	Z157	Z160	Z161	Z162	Z163
Z168	Z170	Z171	Z173	Z176	Z177	Z181	Z183
Z186	Z187	Z188	Z189	Z193	Z194	Z201	Z202
Z204	Z206	Z209	Z214	Z218	Z219	Z223	

5.3.1 Werkgelegenheid**Zienswijze:**

Aangaande de zin 'Ontwikkeling, werking en onderhoud van windturbines brengt werkgelegenheidseffecten met zich mee.' (pag. 37) de volgende opmerkingen:

- Voor wie zijn deze werkgelegenheidseffecten?
- Moeten de werkzaamheden worden aanbesteed?
- Zo ja, zijn er voorwaarden in de aanbesteding dat het werk lokaal moet worden aanbesteed?
- Hoe gaat de provincie de potentiële 3 fte per MW aan werkgelegenheid in Drenthe waarmaken?

Economische effecten als genoemd in de opsomming op pag. 15 moeten worden gegarandeerd voor de regio. Dit wil zeggen dat wanneer een Drents of Gronings bedrijf concurrerend kan aanbieden om diensten of producten te leveren, zij de voorkeur krijgen.

Het project zal door specialisatie geen werkgelegenheid brengen. Vanuit welk maatschappelijk belang wordt de werkgelegenheid van 10-15% van de beroepsbevolking (vrijtijdseconomie) op het spel wordt t.b.v. de groei met mogelijk 28 structurele arbeidsplaatsen?

De cijfers voor permanente arbeidsplaatsen worden onderschat (pag. 37). Er wordt geen rekening gehouden met de spin-off naar scholing en opleiding en van de verbeterde bedrijfspositie van de deelnemende agrariërs. Het MER zal de stand van zaken in diverse onderzoeken op dit gebied weergeven.

De waarden 3fte/MW (eenmalig) en 0,1 fte/MW (per jaar) (pag. 37) komen uit het Accres rapport en zijn gemiddelden van Europese landen. De provincie moet onderzoeken wat deze waarden voor Drenthe specifiek zijn.

Het plangebied voor de windturbines bevindt zich gedeeltelijk in een regio die in sociaal-economisch opzicht kwetsbaar te noemen is. Dit uit zich ondermeer in verschraving van het voorzieningenaanbod, teruglopende werkgelegenheid en bevolkingskrimp. De komst van de windturbines vergroot de kwetsbaarheid van het gebied, waarmee ook het (sociale) rendement op investeringen van woningcorporaties in het gebied bedreigd wordt.

Het rapport van Accres (genoemd op pag. 37) baseert zich onder andere op een rapport van EWEA uit 2004. Dit is verouderd. Daarnaast is EWEA geen onafhankelijke bron en zijn de feiten niet toegespitst op de situatie in Drenthe.

Reactie:

In bijlage 5 van de gebiedsvisie is aandacht besteed aan de economische effecten van windmolens. Aan de werkgelegenheidseffecten ligt een indicatieve berekening ten grondslag gebaseerd op kengetallen uit een aantal bronnen (EWEA, Ecofys, Accres). De aangegeven werkgelegenheidseffecten zijn bedoeld voor Drenthe. Dit kan onder meer via lokale aanbesteding tot stand komen. Onder het kopje 'arbeidsmarkt en onderwijs' wordt aandacht besteed aan de spin-off naar scholing en opleiding. Onder het kopje 'bestedingen' gaat aandacht uit naar de verbeterde bedrijfsposities van agrarische bedrijven. Uit diverse onderzoeken is gebleken dat windmolens geen negatieve effecten hebben op de vrijetijdsector.

Aangezien hier sprake is van een eerste verkenning met een indicatieve berekening van de economische effecten, zullen wij nadere stappen zetten om te bevorderen dat de ingeschatte positieve effecten inderdaad zullen optreden en zo goed mogelijk worden benut in de regio.

De opdracht voor de werkzaamheden om een windpark te realiseren wordt door de initiatiefnemer van een windpark gegeven.

5.3.2 Overig

Zienswijze:

Het hoofdstuk Bestedingen op pag. 38 kijkt alleen naar positieve effecten. Ook negatieve effecten (lagere WOZ inkomsten voor gemeenten, minder toerisme, niet-aantoonbare schade aan infrastructuur door bouwactiviteiten) dienen hier aan bod te komen. (Z183: zie ook 'De Prijs van wind').

Gelieve een economische effectrapportage te laten uitvoeren ter onderbouwing van de uitspraken op pag. 37.

Aangaande de zin 'Tot slot kan de op te wekken duurzame energie in de regio benut worden ten behoeve van instellingen en bedrijven, eventueel tegen gereduceerd tarief.' (pag. 37) de volgende opmerkingen:

- Grootverbruikers hebben al een gereduceerd tarief voor stroomverbruik;
- Krijgen omwonenden ook een gereduceerd tarief voor stroomverbruik?
- Wie zijn de genoemde instellingen en bedrijven in de regio?
- Wat zijn de voorwaarden voor deze instellingen en bedrijven om hiervoor in aanmerking te komen?

Er is geen onderzoek gedaan naar kapitaalvernietiging die ontstaat doordat investeringen in toerisme en natuur teniet worden gedaan in de gebiedsvisie.

De provincie moet kritisch kijken naar de bouwstenen en eventuele ontbrekende informatie verzamelen en toevoegen aan de gebiedsvisie over onderwerpen als krimp, gezondheidsaspecten, compensatie en Economische Effectrapportage. De lokale economie heeft veel voordeel van een windproject, bijvoorbeeld door inkomsten uit leges, OZB, pacht, omwonendenregelingen, gemeenschapsfondsen, werkgelegenheid etc.

Woningcorporaties maken zich zorgen over de verhuurbaarheid van hun woningaanbod, met name het deel van de woningvoorraad dat het zwaarst getroffen zal worden door de daadwerkelijke realisatie van de windturbines. Dergelijke woningen zullen moeilijker verhuurbaar zijn, wat financieel en volkshuisvestelijk nadelig is. De corporaties zullen de mogelijkheden onderzoeken om geleden schade in de vorm van waardedaling en verminderde verhuurbaarheid te verhalen.

Reactie:

Wij geven hier dezelfde reactie als hiervoor onder 5.3.1. Het is een eerste verkenning en we zullen nadere stappen zetten om te bevorderen dat de ingeschatte positieve effecten inderdaad zullen optreden en zo goed mogelijk worden benut in de regio.

5.4 Overig financiën en economie

Insprekers:	Z002	Z003	Z008	Z013	Z016	Z022	Z032
Z042	Z043	Z046	Z047	Z052	Z055	Z064	Z065
Z068	Z072	Z076	Z095	Z096	Z100	Z102	Z103
Z106	Z107	Z110	Z111	Z116	Z126	Z128	Z130
Z140	Z144	Z148	Z152	Z153	Z157	Z159	Z160
Z162	Z164	Z166	Z169	Z170	Z173	Z176	Z177
Z183	Z186	Z187	Z188	Z201	Z202	Z204	Z206
Z219	Z220						

Zienswijze:

Ontmanteling van windturbines moet voor rekening komen van initiatiefnemers.

Reactie:

Wij zijn van mening dat windturbines na de gebruikperiode moeten worden gesloopt. Dit uitgangspunt zullen wij opnemen in de gebiedsvisie en doorvertalen in de provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Bij bestemmingsplannen van gemeenten zullen wij toetsen of er ook een overeenkomst is tussen gemeente en initiatiefnemer, waarin de sloop na een bepaalde periode is veilig gesteld. Alhoewel de initiatiefnemer daarna, binnen de geldende bepalingen van het bestemmingsplan, in principe opnieuw windturbines kan plaatsen, verwachten wij dat hiervoor in het algemeen toch een aanpassing van het bestemmingsplan nodig is. Op dat moment kan de gemeente de afweging maken of turbines op die plek nog wel nodig c.q. gewenst zijn. Het moge duidelijk zijn dat de sloopkosten voor rekening van de initiatiefnemers zijn.

Aanpassen tekst Gebiedsvisie, pag. 29, onder Uitvoering toevoegen: 'Het bevoegd gezag voor het realiseren van een windturbine sluit een overeenkomst met de initiatiefnemer waarin wordt opgenomen dat de windturbine na een nader te bepalen periode wordt gesloopt.'

Zienswijze:

Met dit plan wordt horizonvervuiling gefinancierd door belastinggeld.

Er is geen geld meer voor sociale voorzieningen, maar wel voor de ontwikkeling van windenergie.

Hoe duurzaam is een productiewijze waar ondernemersrisico moet worden weggenomen door middel van structurele financiële ondersteuning.

Als op deze locatie een rendabel project mogelijk was waren er allang projectontwikkelaars bezig.

Geld is de belangrijkste drijfveer voor de plaatsing van windturbines, omdat een turbine van 2,75 MW twee ton winst per jaar oplevert. De totale baten wegen echter niet op tegen de lasten

Reactie:

Overheidssubsidie is nog steeds nodig om rendabel windenergie te kunnen opwekken. Maar ook het opwekken van energie uit fossiele brandstoffen leunt deels op overheidssubsidies.

De overheid geeft zowel voor sociale voorzieningen als voor windenergie geld uit. Voorzover ons bekend zijn in alle in de gebiedsvisie aangewezen locaties en gebieden voor windparken ontwikkelaars actief.

Zienswijze:

Toevoegen aan de tekst onder kop 'Geschiktheid voor windenergie' (pag. 14) dat de geschiktheid ook afhankelijk is van de prijs van grijze stroom.

Reactie:

De koppeling met de prijs van grijze stroom is beperkt door de wijze waarop de subsidie wordt bepaald in de SDE+.

Zienswijze:

Met dit plan wordt horizonvervuiling gefinancierd door belastinggeld.

Reactie:

Er zullen inderdaad windmolens zichtbaar zijn en er is inderdaad overheidsgeld nodig voor een sluitend businessplan, maar er wordt dan ook duurzame elektriciteit geproduceerd.

Zienswijze:

Staatsbosbeheer is voornemens zelf windenergie te ontplooiën op gebieden in eigendom, waarbij de financiële opbrengsten bijdragen aan een duurzame financieringsbasis van Staatsbosbeheer. Daarbij worden als speerpunten genoemd financiële participatie van de omgeving en het ten goede laten komen van een deel van de opbrengsten aan de directe omgeving, zoals door versterking van de natuur, recreatie en maatschappelijk gewenste voorzieningen.

Reactie:

Wij nemen hier kennis van.

Zienswijze:

De opgenomen tabel uit de inleiding is gebaseerd op het provinciale beleid en huidige subsidies die windenergie bevorderen ten opzichte van zonne-energie. Tevens wordt uitgegaan van een economische groei van 1,7 % voor 2013 tot 2020 wat in de huidige economische situatie niet realistisch is. (blz. 6).

Reactie:

Windenergie wordt niet bevoordeeld ten opzichte van zonne-energie. Het is juist andersom. De mogelijkheid van verrekening van zelf opgewekte zonne-energie met de energieleverancier leidt in feite tot een subsidie van ca 15 cent per kilowattuur (inkoopprijs particulier van ca. 21 cent minus marktprijs van ca 6 cent). De subsidie voor windenergie bedraagt ca. 3 cent per kilowattuur. Het economische tij kan ook weer ten goede keren.

Zienswijze:

Hoe speelt de verjaringstermijn in de Wet Ruimtelijke ordening een rol, omdat de windparken het betreffende gebied tientallen jaren zullen beïnvloeden en bepalen. Hoe zit het met effecten die pas na het verlopen van deze termijn bekend worden etc.

Reactie:

Nadat een windpark in een vigerend bestemmingsplan is opgenomen en een geldende omgevingsvergunning is verleend, heeft de eigenaar van het windpark het recht om het windpark te bouwen en te exploiteren, binnen de regels die in het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning zijn opgenomen. Hiervoor is aangegeven dat wij afspraken willen maken over het slopen van windturbines na een bepaalde periode.

Zienswijze:

Om het project financieel rendabel te maken zal naast de opbrengst van de geproduceerde stroom rekening gehouden moeten worden met verschillende kostenposten.

- Bouwkosten.
- Onderhoudskosten.
- Vergoedingen aan grondeigenaren (initiatiefnemers?).
- Kosten compenserende maatregelen voor natuur en milieu.
- Kosten compensatie voor te ondervinden hinder door omwonenden.
- Kosten compensatie voor waardedaling omliggend onroerend goed.
- Kosten van leegloop regio.
- Kosten van achteruitgang toerisme.

Is een dergelijk project überhaupt rendabel te maken?

Reactie:

Wij denken van wel, mede op basis van ervaringen elders in Nederland met het bouwen van windmolens.

Zienswijze:

Door de energiebelasting voor grootverbruikers te verhogen komt innovatie en transitie sneller tot stand, waardoor de concurrentiepositie van industrie, land- en tuinbouw uiteindelijk versneld verbeterd.

Reactie:

De bevoegdheid om dit uit te voeren ligt bij de rijksoverheid.

Zienswijze:

De realisatie van windenergie door een kleine groep initiatiefnemers ten koste van duizenden omwonenden is een voorbeeld van Maatschappelijk Onverantwoord Ondernemen.

Reactie:

De realisatie van windenergie vindt plaats, mede vanwege de doelen die de overheid zich heeft gesteld op het vlak van duurzame energie

6 Overig

6.1 Algemeen

Zienschwijken:	O1	Z002	Z005	Z006	Z008	Z011	Z013	
Z015	Z016	Z019	Z022	Z023	Z026	Z027	Z028	Z029
Z030	Z032	Z033	Z034	Z035	Z036	Z037	Z038	Z041
Z043	Z044	Z046	Z047	Z048	Z049	Z050	Z052	Z053
Z056	Z057	Z058	Z059	Z062	Z064	Z065	Z066	Z068
Z069	Z070	Z072	Z073	Z074	Z075	Z079	Z084	Z086
Z087	Z088	Z090	Z094	Z095	Z097	Z098	Z099	Z100
Z101	Z104	Z106	Z107	Z109	Z110	Z111	Z113	Z114
Z116	Z117	Z122	Z123	Z125	Z128	Z129	Z130	Z131
Z132	Z134	Z136	Z137	Z138	Z142	Z143	Z144	Z146
Z147	Z148	Z150	Z152	Z153	Z154	Z156	Z157	Z158
Z159	Z160	Z161	Z162	Z164	Z170	Z172	Z176	Z177
Z178	Z179	Z180	Z181	Z183	Z185	Z186	Z187	Z188
Z191	Z199	Z201	Z202	Z203	Z204	Z206	Z209	Z210
Z214	Z218	Z219	Z223					

Zienschwijken:

Zo weinig mogelijk woningen mogen worden beïnvloed door effecten van windturbines.

Reactie:

Wij delen dit uitgangspunt. Daarom hebben wij voor het noordelijk deel van het zoekgebied ook gekozen voor een drietal locaties. Daarmee kan het aantal woningen dat wordt beïnvloed door de effecten van windmolens, rekening houdend met een doelstelling van 280 MW, worden beperkt.

We realiseren ons dat wanneer we hier, mede op basis van de zienschwijken, kiezen voor een meer lijnvormige invulling van de locaties, het aantal woningen dat (op een weliswaar grotere afstand) binnen de invloedssfeer van windmolens komt te liggen, zal toenemen.

Zienschwijken:

Veel mensen hebben een huis gekocht in de regio, wat ze niet zouden hebben gedaan als de plannen voor windenergie eerder bekend waren.

Reactie:

Vanaf het moment dat er bij ons plannen voor windparken bekend waren, hebben wij daarover gecommuniceerd.

Zienschwijken:

Wat is het effect van de bouw van de windparken op de regionale infrastructuur?

Reactie:

Dit wordt in het vervolg van de procedure nader verkend.

Zienschwijken:

De aanleg van infrastructuur en het bouwen van de windturbines zullen voor overlast bij omwonenden zorgen.

Reactie:

Daarover zullen te zijner tijd de gemeenten afspraken maken met de aannemers en zij betrekken daarbij de betrokken omwonenden. Daarbij denken wij ondermeer aan speciale routes voor werkverkeer.

Zienschwijken:

Het Verdrag van Meppen schrijft voor dat er geen bebouwing mogelijk is binnen de zone van 376 meter aan weerszijden van de grens met Duitsland.

Reactie:

Dit is juist. Voor de locaties waarop dit van toepassing is, zullen wij in overleg met Duitse instanties nagaan of hierover nadere afspraken te maken zijn, overeenkomstig de situatie op het Europark in Coevorden.

Zienswijze:

Deze zoekgebieden zijn verworpen tot het afvalputje van de provincie.

Reactie:

Het zoekgebied voor windenergie is niet het afvalputje van Drenthe. Het is een gebied waarvoor kansen zijn op het gebied van duurzame energie, waaronder windenergie.

Zienswijze:

Hoe verhoudt dit plan zich met de CittaSlow gedachte? Komt dit keurmerk in gevaar?

Reactie:

De CittaSlow-gedachte richt zich op het beleven van de gemeente Borger-Odoorn, vanuit de wens dat mensen moeten kunnen onthaasten en gebruik kunnen maken van streekeigen producten. Binnen de gemeente zijn voldoende mogelijkheden aanwezig om bij te komen van het 'jachtige leven' in deze tijd. Daarnaast heeft CittaSlow ook in zich om na te denken over zaken als duurzaamheid. Bij het opraken van fossiele brandstoffen is het noodzakelijk om ons te bezinnen over de mogelijkheden van alternatieve energiebronnen. Windenergie maakt daarvan deel uit. Het keurmerk CittaSlow kan onverkort binnen Borger-Odoorn van kracht blijven.

Zienswijze:

De effecten van zeer grote windturbines moeten worden onderzocht door een onafhankelijke partij.

Reactie:

Wij houden ons aan de wettelijke normen die daarvoor gelden.

Zienswijze:

Artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens: 'Iedere natuurlijke of rechtspersoon heeft recht op het ongestoord genot van zijn eigendom. Aan niemand zal zijn eigendom worden ontnomen behalve in het algemeen belang en onder de voorwaarden voorzien in de wet en in de algemene beginselen van internationaal recht.' De plannen zijn hiermee in strijd.

Reactie:

Nee, de plannen zijn hiermee niet in strijd. Bedoeld artikel is vertaald in de wetgeving die in Nederland geldt.

Zienswijze:

Het imago van Nieuw-Buinen zal lijden onder de windturbineplannen.

Reactie:

Deze stelling onderschrijven wij niet.

Zienswijze:

Aangaande pag. 5 ('Vooraf'): 'De uitkomst van dit rapport was dat alle partijen graag betrokken willen worden bij het opstellen van de Gebiedsvisie. Tegelijk is geconstateerd dat de opvattingen van voor- en tegenstanders van windenergie zo ver uit elkaar liggen dat een zinvolle participatie in het proces redelijkerwijs niet mogelijk was. Daarom is er voor gekozen om tijdens dit proces regelmatig informatie te verstrekken over het proces en de vervolgstappen.'

Op pag. 3 geeft u aan (citaat): 'Wij willen dat de betrokken partijen, waaronder omwonenden, worden betrokken bij het realisatieproces en de invulling van de gebiedsontwikkeling.'

Waarom wilt u dat betrokken partijen en omwonenden betrokken worden bij het realisatieproces/gebiedsontwikkeling terwijl u zelf heeft ervaren dat dit redelijkerwijs al niet mogelijk was bij het opstellen van de Gebiedsvisie.

Reactie:

De constatering op bladzijde 5 van de ontwerp gebiedsvisie beschrijft de situatie aan het begin van het proces van de gebiedsvisie. Nu de plannen concreter worden komt de vraag naar betrokkenheid in de realisatie opnieuw naar voren. Gebiedsontwikkeling is voor ons een belangrijke randvoorwaarde. Betrokkenheid van omwonenden is daarbij belangrijk.

Zienswijze:

Het is triest dan LOFAR beter wordt beschermd dan omwonenden.

Reactie:

Omwonenden worden beschermd door wettelijke regels. Zie ook onze reactie hierna, specifiek over LOFAR.

Zienswijze:

Het gebrek aan communicatie vanuit de initiatiefnemers is een indicatie dat het project geen voordelen voor het gebied oplevert.

Reactie:

Wij zien geen relatie tussen een (verondersteld) gebrek aan communicatie van initiatiefnemers en de voordelen van windmolens voor het gebied.

Zienswijze:

De huizen aan de Kopweg, Zwarteweg en Langestraat zijn niet terug te vinden in de bebouwingstekening. Aan het Zuiderdiep staan drie rijksmonumenten en vijf provinciale monumenten.

Reactie:

Dit is juist. Op de belemmeringenkaart in bijlage 6 is alleen de aaneengesloten bebouwing opgenomen. Bij de verdere invulling van de locaties wordt vanzelfsprekend alle aanwezige woonbebouwing meegenomen, inclusief bedoelde rijks- en provinciale monumenten.

Zienswijze:

Aangaande LOFAR (pag. 17) het volgende: in hoofdstuk 4 wordt de interpretatie dat de aandachtsgebieden op de 'Belemmeringenkaart' een zone vormen waar geen windturbines geplaatst kunnen worden, gepresenteerd als een wettelijke eis. Dit is niet het geval. Op dit moment bestaat er geen wetgeving omtrent LOFAR en windturbines. Ook de interpretatie dat de LOFAR-aandachtsgebieden op de Belemmeringenkaart een zone is waar geen windturbines geplaatst kunnen worden is voorbarig en niet passend in deze Gebiedsvisie. Het is wel een aandachtsgebied. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen welke mogelijke gevolgen de realisatie van windturbines heeft voor LOFAR. Dit onderzoek wordt onder aansturing van het rijk uitgevoerd door een onafhankelijk bureau en zal een plaats krijgen in het MER voor de windparken.

Reactie:

De provinciale Omgevingsverordening is ook een vorm van wetgeving, zijnde een wet in materiële zin. Daarin staan regels voor activiteiten in het aandachtsgebied-LOFAR. Op grond van informatie van ASTRON hebben wij geconcludeerd dat windmolens daar voorsnog niet kunnen worden toegestaan. Wij sluiten overigens niet uit dat in overleg met ASTRON, in beperkte mate, en in combinatie met nader onderzoek, toch windmolens mogelijk zijn.

Zienswijze:

De gebiedsvisie benoemt wel de afstand van locatie Nieuw-Buinen Zuid tot Gasselterboerveen (ca. 7 km) (pag. 27), maar niet op welke afstand de dichtstbijzijnde mensen wonen.

Reactie:

De afstand tot de dichtstbijzijnde woningen wordt later bepaald en zal in ieder geval de afstand zijn die vereist is vanuit de wettelijke normen, waar mogelijk zullen wij een grotere afstand aanhouden.

Zienswijze:

In de gebiedsvisie moeten normen worden bepaald die verder gaan dan de wettelijke landelijke normen, waarmee de kernkwaliteiten rust, menselijke maat, kleinschaligheid en veiligheid voor de inwoners geborgd blijven.

Reactie:

De wettelijke normen zijn voor ons het uitgangspunt. Waar mogelijk streven wij naar grotere afstanden tussen woningen en windturbines dan wettelijk is vereist.

Zienswijze:

Er moet een slooffonds worden opgesteld. Daarin kunnen de initiatiefnemers en participanten van de windmolens op voorhand storten, zodat zeker is gesteld dat er voldoende kapitaal is om de windmolens te zijner tijd te slopen.

Reactie:

Zie hiervoor onze reactie onder 5.4.

Zienswijze:

Het college van Borger-Odoorn is doende het dorp Tweede Exloërmond te degraderen om zo te kunnen verdedigen dat in het dorp windturbines geplaatst kunnen worden. Het dorp is geen kerncluster meer, de multifunctionele faciliteit die zou komen gaat niet door, de bibliotheek is opgeheven, en dat terwijl Tweede Exloërmond juist een van de weinige kernen is met bevolkingsgroei in plaats van -krimp. (bron: pag. 47 van 'Vernieuwend verbinden. Economisch Beleidsplan Borger-Odoorn', november 2012).

Reactie:

De gemeente Borger-Odoorn is zeker niet doende het dorp Tweede Exloërmond te degraderen, ten gunste van het plaatsen van windmolens. Er is juist binnen de discussie Kern en Kader besloten om in de gehele gemeente Borger-Odoorn, binnen het huidige economische en maatschappelijke klimaat, de leefbaarheid op peil te houden, met handhaving van voorzieningen. Ook is besloten de gemeente in vier leefgebieden te verdelen en binnen die gebieden te zorgen voor een acceptabel voorzieningenniveau.

De leefgebieden bestaan uit meerdere kernen en het kan voorkomen dat keuzes gemaakt moeten worden over handhaving van voorzieningen in de ene kern, ten faveure van een andere kern.

Zienswijze:

Onderzoek naar leefbaarheid in het gebied moet worden uitgevoerd in samenhang met andere versturende factoren, zoals de bouw van mestvergistingsinstallaties, megastallen, melkveehouderijen en uitbreiding van kippenfokkerij.

Reactie:

Het is ons niet duidelijk op welk onderzoek naar leefbaarheid wordt gedoeld.

Zienswijze:

Wetten en procedures worden bepaald door lobbyisten van een rijke elite.

Reactie:

Wij leven in een democratie met al haar voors en tegens.

Zienswijze:

Hoe lang blijven de turbines in het landschap staan?
Wat gebeurt er met de windturbines als ze overbodig zijn door innovaties in zonnenergietechnologie: blijven ze dan stilstaan en zo nee, door wie worden ze gesloopt?

Reactie:

Zie onze reactie onder 5.4.

Zienswijze:

Er is bezwaar tegen het plaatsen van een tijdelijke mast langs de weg tussen Eerste Exloërmond en Nieuw Buinen.

Reactie:

Hiervoor loopt een aparte procedure binnen de gemeente Borger-Odoorn.

Zienswijze:

Het gebied Dalerveen-Den Hool heeft al genoeg ergernissen (kassen, knooppunt, hoogspanning, A37, Europark).

Reactie:

Het gebied Dalerveen – Den Hool is geen gebied waarin in de gebiedsvisie een windpark is gepland.

Zienswijze:

Hoofdstuk 6, afdeling 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening moet als bijlage worden toegevoegd aan de gebiedsvisie.

Reactie:

Er zijn diverse wetteksten die van betekenis zijn voor het realiseren van windparken. Zo nodig verwijzen wij naar bepaalde onderdelen.

Zienswijze:

Alle inwoners tot 1,5 km van de geplande windparken moeten tot 'omwonenden' gerekend worden en worden geïnformeerd op naam en adres.

Reactie:

Tot nu hebben wij huis-aan-huis de direct omwonenden rond de drie clusters in het noordelijk deel van het zoekgebied geïnformeerd. Zie ook onze reactie onder 5.1, 'Participatie.'

Zienswijze:

De lijst met onderwerpen waar organisaties en omwonenden bij worden betrokken (pag. 29) is te vaag en vrijblijvend.

Reactie:

De punten die op pag. 29 van de ontwerp Gebiedsvisie zijn opgesomd, zijn de punten waarvan nu duidelijk is dat deze aan de orde moeten komen. Te zijner tijd wordt dit verder aangevuld en concreter gemaakt.

Zienswijze:

Aangaande bijlage I de volgende opmerkingen:

- Op de kaart missen de huizen en de bijbehorende veiligheidszones.
- Het gebied binnen de LOFAR cirkel is groen aangegeven.
- Op de kaart staat een andere laagvliegrouete dan op de kaart van defensie.
- Op de kaart staat niet waarom specifiek voor dit gedeelte van Drenthe is gekozen voor windenergie.

Reactie:

Bedoelde kaart is een letterlijke weergave van de kaart zoals deze is opgenomen in de geldende provinciale Omgevingsvisie. Het ministerie van Defensie heeft ook een kaart gepubliceerd met een andere, iets noordelijker ligging van de laagvliegzone. Recent heeft het ministerie ons verzekerd dat de weergave van de laagvliegzone in de bijlagen I en 6 de enige juiste is.

Afwijkende kaarten van het ministerie zullen hierop worden aangepast. Zie voor meer informatie ook de provinciale website.

Zienswijze:

De bronnen van de tekst over werkgelegenheid (pag. 37) zijn niet te herleiden in het geval van EWEA en Ecofys. Welke rapporten zijn gebruikt?

Reactie:

Ecofys, 2011: 'Werkgelegenheidseffecten door wind en kolen in Eemshaven, Friesland en Groningen.'
'EWEA,' 2009/2012: 'Wind at Work/Green Growth'.

Zienswijze:

De provincie heeft zich eenzijdig laten informeren en beïnvloeden door bronnen die pro-wind zijn.

Reactie:

Wij hebben overleg met vertegenwoordigers van de actiegroepen en met vertegenwoordigers van initiatiefnemers.

Zienswijze:

Aangaande de zin 'Het in contact brengen van bouwers van windturbines (bijvoorbeeld Enercon en Siemens) met bijvoorbeeld de Hogeschool Stenden, kan de match op de Drentse arbeidsmarkt voor deze sector versterken.' (pag. 37) de volgende opmerkingen:

- Op welke termijn vindt dit contact plaats?
- Op welke termijn verwacht de provincie/gemeente studenten in te kunnen zetten?
- Hoe realistisch is dit, uitgaande van een start van de plannen over ca. 2 jaar?

Aangaande de zin 'Zo kan bijvoorbeeld in de aanbesteding voor de ontwikkeling van windmolens worden opgenomen dat er tevens werkplekken ontstaan voor mensen met achterstanden op de arbeidsmarkt.' (pag. 38) de volgende opmerkingen:

- De verwoording is te vrijblijvend. Wordt het wel of niet in de aanbesteding opgenomen?
- Hoe gaan de genoemde mensen opgeleid worden?
- Wat zijn de selectiecriteria voor deze mensen? Moeten ze uit de regio komen?
- Hoe realistisch is dit?

Reactie:

Deze acties worden nog nader ingevuld, in samenhang met de verdere invulling van de geplande windparken.

Zienswijze:

De gegevens van de 3 MW turbine op pag. 40 zijn onjuist. Het rapport van ROM3D en H+N+S heeft wel de juiste gegevens (op pag. 19).

Reactie:

Een windmolen met een vermogen van 3 MW kan verschillen qua ashoogte en rotordiameter. De beschreven windmolens zijn louter voorbeelden. Uiteindelijk zullen de initiatiefnemers een bepaald type windmolen kiezen. Op dat moment liggen vermogen, ashoogte en rotordiameter van de windmolen vast.

Zienswijze:

De zin 'De gebiedsvisie kan het best worden gekarakteriseerd als een gezamenlijke bestuurlijke en politieke visie van de provincie en de vier gemeenten (het college van GS en de vier colleges van B&W) over de invulling van het zoekgebied voor windenergie.' kan worden uitgebreid met 'de 30 (maatschappelijke) organisaties en personen uit het betreffende gebied' die aan de bouwsteen (gesprekken Elzinga en Oterdoom) hebben meegewerkt.

Reactie:

De gebiedsvisie is uitgebracht onder verantwoordelijkheid van (alleen) de vijf genoemde overheden.

Zienswijze:

De gemeente Coevorden heeft geen actie ondernomen op meldingen van overlast door windturbines van het Europark en uit Duitsland.

Reactie:

De reactie van de gemeente Coevorden op bedoelde melding heeft inderdaad lang op zich laten wachten. Inmiddels is de gemeente in gesprek met de indiener. De gemeente Coevorden en de indiener hebben afgesproken dat de gemeente geluidmetingen laat verrichten om te beoordelen in hoeverre sprake is van overmatige geluidsoverlast.

Zienswijze:

De eventuele uitbreiding van de N33 is zorgwekkend.

Reactie:

De besluitvorming over de verdubbeling van de N33 is afgerond en de uitvoering is gaande.

Zienswijze:

Komen er ook bedrijfswoningen in het gebied?

Reactie:

Er komen geen nieuwe bedrijfswoningen vanwege het plaatsen van windmolens.

Zienswijze:

Indien er inmiddels windmolens staan opgesteld en bij metingen blijken de normen overschreden, welke initiatieven zult u dan gaan nemen. Gaat u handhaven? Gaat u sancties uitschrijven? Gaat u de molens stilzetten? Gaat u zo ver dat zelfs de molens opgeruimd moeten worden?

Reactie:

In de omgevingsvergunning voor windmolens komen eisen te staan, waaraan de windmolen en het gebruik ervan moeten voldoen. Deze eisen worden door het bevoegd gezag gehandhaafd.

Zienswijze:

In hoeverre provoceert staatsterrorisme individueel terrorisme. Ter informatie; kijk eens in de geschiedenisboeken over Filips II, Tachtigjarige oorlog, de Europese revoluties, oorlogen, anarchisten, verzetshelden, Stuttgart 21 en Breivik. Er moet een verplichting in de gebiedsvisie worden opgenomen dat windturbines slechts één rechtspersoon als eigenaar mogen hebben, en dat de windturbine uitgezet moet worden als de eigenaar zich op een afstand groter dan 1000 m bevindt van de turbine. Kunnen windturbines op gezette tijden worden stilgezet (bv. in verband met nachten en zondagsrust)?

Reactie:

Wij zien het aanleggen van windmolens binnen de wettelijke eisen niet als een vorm van staatsterrorisme. Er is geen beletsel voor een investeerder in een windpark om elders te wonen. Windmolens kunnen worden stilgezet in overleg met de eigenaar, of als de wettelijke normen worden overschreden.

Zienswijze:

Zie het artikel: 'Wind lost niets op' uit Elsevier.

Reactie:

Wij hebben kennis genomen van bedoeld artikel.

Zienswijze:

Er moet een sociale duurzaamheidslening in het leven geroepen worden, waarmee particulieren duurzame investeringen kunnen doen waarvoor ze zelf bij de bank geen lening kunnen krijgen.

Reactie:

Er zijn diverse vormen van duurzaamheidsleningen van overheden voor particulieren, om investeringen in duurzame energie of energiebesparing te ondersteunen.

Zienswijze:

De gebiedsvisie moet een overzicht bevatten van de waarden die maken dat windturbines op bepaalde locaties ongewenst zijn (zoals beschermde dorpsgezichten).

Reactie:

De belangrijkste belemmeringen zijn weergegeven op de Belemmeringenkaart in bijlage 6 van de gebiedsvisie. Andere mogelijke belemmeringen komen in een latere fase aan de orde.

6.2 Energietransitie

Zienswijze:

Aan de gebiedsvisie moet een kaart van Nederland worden toegevoegd, in blokken van 10x10 km, met daarop aangegeven de door de energietransitie veroorzaakte transportverliezen en de hierdoor ontstane extra opwarming van het klimaat. Bij dit onderzoek moeten milieueffecten op flora en fauna meegenomen worden.

Reactie:

Deze transportverliezen maken onderdeel uit van het totale verbruikssaldo en dus ook van het beleid om te komen tot reductie van de CO₂-uitstoot. Verwacht mag worden dat de transportverliezen op lange termijn zullen afnemen als gevolg van een toename van de decentraal opgewekte energie. (Bron: 'Energiebalansen Provincie Drenthe', juli 2012)

Zienswijze:

Een explosiemotor is energiezuiniger dan een elektromotor. Daaruit blijkt dat windenergie als transitie naar hernieuwbare energie een onmogelijke prestatie is. Belasting- en overige voordelen voor elektrische auto's zijn een wassen neus.

Reactie:

Volledig elektrische voertuigen stoten tijdens het rijden geen CO₂, stikstof en fijnstof uit en zijn stil. Elektrisch vervoer heeft daardoor een gunstig effect op de luchtkwaliteit, geluidsoverlast en klimaat, vooral in een stedelijke omgeving. De nadruk ligt op personenvoertuigen en bestelwagens omdat voor zwaar transport biodiesel en CNG/LNG vooralsnog een beter alternatief zijn. Natuurlijk vindt er CO₂-uitstoot plaats bij de opwekking van de elektriciteit. In haar totaliteit is de uitstoot van elektrische auto's niet ongunstiger dan conventioneel vervoer, omdat elektrische voertuigen minder energie nodig hebben voor eenzelfde verplaatsing.

Elektrische voertuigen kunnen ook gebruik maken van groene stroom. Een elektrische auto kan in de toekomst ook een rol als energiedrager gaan spelen in de afstemming tussen vraag en aanbod op het elektriciteitsnet. Op het moment dat sprake is van een overschot aan zonne-energie of windenergie kan deze stroom worden opgeslagen in de accu van de auto en worden teruggeleverd wanneer sprake is van een hogere stroomproductie dan de vraag. Zo kan een elektrisch voertuig een rol spelen bij de transitie naar lokale duurzame energieopwekking.

Zienswijze:

Er moet een transitie komen van olie naar waterstof. Een wereldwaterstofhandel is beter voor het milieu dan windturbines, slimme netten en internet.

Reactie:

Waterstof is, in tegenstelling tot fossiele brandstoffen als aardolie, aardgas en steenkool, geen energiebron, maar een energiedrager. Dit houdt in dat met behulp van energie water wordt omgezet in waterstof, waarna deze energie bij de verbranding van waterstof weer grotendeels vrijkomt. Dat kan met elektrische energie, waarbij water wordt gesplitst in waterstofgas en zuurstofgas (electrolyse) of in kerncentrales door stoom tot boven de 1.800°C te verhitten zodat het splitst in zuurstof en waterstof (thermolyse). Een waterstofeconomie is alleen milieuvriendelijk en duurzaam als de energie, die in eerste instantie gebruikt wordt om het waterstofgas te vormen, milieuvriendelijk is opgewekt.

In een zogenaamde waterstofeconomie verschuift de afhankelijkheid van de energievoorziening van leveranciers uit de traditionele olielanden naar landen met

een 'onbruikbaar' energieoverschot. Voorbeelden zijn IJsland, met veel warmwaterbronnen, en Frankrijk met een overcapaciteit aan elektriciteit uit kernenergie. De meest duurzame optie is wanneer hiervoor zonne-energie wordt gebruikt. Ontwikkelingslanden zouden dan een belangrijke rol kunnen gaan spelen als exporteurs van zonne-energie, waarbij waterstof als energiedrager fungeert.

Waterstof kan bijvoorbeeld worden ingezet voor elektriciteitsopwekking met brandstofcellen, voor verwarming, of als brandstof voor auto's. Het gebruik van waterstof kent echter ook een aantal praktische nadelen, ondermeer bij gebruik in de transportsector. Waterstof is namelijk moeilijk op te slaan, moeilijk te transporteren en extreem explosief. De productie van waterstof via duurzame energie is nog inefficiënt en duur. Waterstof als energiedrager is voor Drenthe dan ook een lange termijn optie.

Zienswijze:

Windturbines nemen kostbare landbouwgrond in beslag, waardoor voedsel uit verre landen moet komen, wat niet duurzaam is.

Reactie:

Windenergie heeft juist het voordeel dat het absolute ruimtebeslag beperkt is. In een windpark is slechts 1 tot 2% van de grond fysiek door windturbines bezet (inclusief toegangswegen en andere faciliteiten). De overige grond kan voor andere functies, zoals landbouw, worden gebruikt. Realisatie van een windpark geeft dus nauwelijks aanleiding tot een verhoogde import van voedsel uit verre landen.

Zienswijze:

De energietransitie is vooral een kwestie van mentaliteitsverandering. Daarnaast komt uitstoot van CO₂ voor een belangrijk deel van landbouw en veeteelt en kunstmestproductie.

Energiebesparing en voorlichting (bijvoorbeeld op scholen) is ook een belangrijk deel van de energietransitie.

De overheid moet een bezuinigingsronde op energieverbruik aankondigen.

Reactie:

Mentaliteitsverandering speelt een belangrijke rol binnen alle sectoren van de samenleving om te komen tot een energietransitie. Voor de landbouw speelt dat er naast de uitstoot van CO₂, als gevolg van het gebruik van fossiele brandstoffen, sprake is van uitstoot van zogenaamde overige broeikasgassen (ondermeer methaan). Daarnaast is er in Drenthe sprake van mineralisatie van de veenbodems door oxidatie van het veen, hetgeen ook gepaard gaat met de uitstoot van broei-

kasgassen. Daarom streeft de provincie Drenthe naar een verdere toename van het aantal deelnemende veehouders aan projecten gebaseerd op kringloopprincipes (zoals 'Duurzaam boer blijven in Drenthe') en proefprojecten voor kringlooplandbouw in de akkerbouw (zoals 'Veldleeuwerik').

Ook wij zijn van mening dat energiebesparing en voorlichting belangrijke onderdelen zijn van een energietransitie.

Zienswijze:

Toevoegen aan de berekening in de tabel op pag. 6 hoe aan de 616 MW wordt gekomen.

Een onderbouwing van de stelling dat met de gebiedsvisie de omschreven doelen worden gerealiseerd ontbreekt (blz. 8). Inspreker: Onderbouwing van deze stelling op alle punten toevoegen.

Reactie:

Bij de berekening van het aandeel windenergie in de duurzame energiemix van Drenthe is uitgegaan van een standaardwindmolen van 3 MW. Aangenomen is dat deze op jaarbasis (8.760 uur) gedurende 25% van de tijd energie levert. Dat betekent dat één windmolen gemiddeld per jaar 6,6 miljoen kWh produceert. Uitgaande van 280 MW ofwel 93 molens van drie MW, komt dit neer op 616 GWh (Bron: 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe', jan. 2012, pag. 6).

Voor een onderbouwing van het aandeel van de andere bronnen van duurzame energie in de energiemix voor Drenthe, wordt verwezen naar de 'Energierostrategie Drenthe: op weg naar een duurzame Drentse energiehuishouding' en het ECN rapport 'Energiebalansen Provincie Drenthe'.

De tabel in bijlage 7 leert dat er ook windmolens mogelijk zijn met een vermogen van 3 MW die aanmerkelijk meer elektriciteit produceren. Dan gaat het over een type met een hogere ashoogte, langere wieken en meer draaiuren. Als dit type uiteindelijk wordt gekozen, zal het zoekgebied voor windenergie dus meer elektriciteit gaan opleveren dan nu in de Drentse energiemix is geraamd. Al met al houdt dat in dat het aandeel duurzame energie in Drenthe groter wordt.

6.3 Effecten van werkende windturbines

Zienswijze:

De windturbines zullen lichthinder veroorzaken. De gebiedsvisie moet voorwaarden borgen voor lichtvervuiling door de turbines.

Er moet onderzoek gedaan worden naar temperatuurverschillen die worden veroorzaakt door (het draaien van) de windturbines.

De windturbines veroorzaken turbulentie.

Er moet onderzoek gedaan worden naar de klimaatgevolgen van windturbinegebieden (effecten van afnemende wind door 'oogsten' van windenergie).

Het waterpeil zal veranderen: door plaatsing van de windturbines en de daarbij behorende grondpalen en betonnen bodem komt er minder ruimte voor de zeer natte grond. Nu klagen boeren al als de grond verzadigd is; dit wordt alleen maar erger. Er moet aandacht worden besteed aan trillingen die worden veroorzaakt als grote windturbineparken in werking zijn, zowel op mensen als op flora en fauna. Deze kunnen leiden tot geluidsoverlast, verdichting van de bodem (met bodemdaling tot gevolg) en invloed op de bodemfauna.

Er wordt geen rekening gehouden met trillingen in de bodem door het heien bij de fundering.

Er is onzekerheid over de effecten van onzichtbare spanningsvelden. In het buitenland zijn hierom reeds bouwprojecten van windturbines stopgezet vanwege gezondheidsproblemen.

Wat zijn de eventuele gevolgen voor verschillende vormen van telecommunicatie via de ether? Te denken valt hierbij aan mobiele telefonie, digitale televisie (Digitenne) en dergelijke. Veel mensen in het gebied hebben geen kabel en zijn voor de TV-ontvangst dus afhankelijk van Digitenne.

Doen windturbines niet (letterlijk) veel stof opwaaien?

Reactie:

Regels voor het luchtvaartverkeer kunnen het noodzakelijk maken dat op de gondel van de windmolens verlichting aangebracht wordt. Wanneer blijkt dat dit in het gebied aan de orde is, wordt dit meegenomen in de m.e.r.-studie.

In de plannen van de gebiedsvisie gaat het om relatief kleine windparken die, zoals elke bebouwing, een effect op de omgeving zullen hebben. Gezien het grondbeslag zal dit echter op beperkte schaal zijn. Daarbij kan het soms gaan om een verarming, maar in andere gevallen ook om een verrijking

Windturbines geven mogelijkheden voor vormen van telecommunicatie omdat de masten ook voor dat doel gebruikt kunnen worden.

Wanneer het zo hard waait dat windturbines stof doen opwaaien, zal dit in het niet vallen bij het stof dat de wind zelf doet opwaaien.

6.4 Sociale aspecten en draagvlak

Zienswijze:

De plannen zorgen voor sociale ontwrichting tussen mensen die last van turbines hebben en initiatiefnemers uit het gebied. De provincie moet hier rekening mee houden.

Reactie:

Wij verwachten dat duidelijkheid over de locatie van de windparken en duidelijkheid over de precieze invulling en de bijbehorende afspraken, een positief effect zal hebben.

Zienswijze:

Initiatiefnemers houden te weinig rekening met de 'gewone' bevolking.

Reactie:

Deze constatering dient geadresseerd te worden aan de initiatiefnemers.

Zienswijze:

Er is geen draagvlak voor windturbines onder de inwoners van het gebied.

Reactie:

Het zoekgebied voor windmolens is van betekenis voor de gehele provincie.

Zienswijze:

Er moet een enquête komen onder alle bewoners van Drenthe, met de keus tussen wind- en zonne-energie.

Reactie:

Ons beleid voorziet in de productie van zonne-energie én windenergie.

Zienswijze:

Er moet inspraak door omwonenden plaatsvinden (incl. Stadskanaal) op het behalen van duurzame doelstellingen, in plaats van op wankelende basis en met gebrek aan onderzoek plaatsen van windparken.

Reactie:

Duurzame doelen vereisen een vertaling naar concreet beleid. Dit is een taak van de betrokken overheden. Omwonenden kunnen inspreken op de beleidsvoorstellen.

Zienswijze:

Initiatiefnemers zullen wegtrekken uit het gebied, de overige bewoners met de overlast achterlatend.

Reactie:

Deze stelling delen wij niet.

Zienswijze:

De exacte turbinelocaties kunnen pas worden aangewezen als er lokaal draagvlak is voor de komst van windturbines.

Reactie:

Windturbines dienen een regionaal en nationaal belang waarvoor lokaal draagvlak niet doorslaggevend hoeft te zijn.

Zienswijze:

De overheid moet de gronden verwerven en vervolgens daarop windturbines plaatsen (als ze er echt moeten komen). Op deze manier wordt voorkomen dat enkele mensen enorme inkomsten verwerven en er sociale ontwrichting ontstaat.

Reactie:

Wij zien voor ons geen rol als ontwikkelaar weggelegd, tenzij wij als overheid beschikken over grondposities in de aangewezen locaties en gebieden.

Zienswijze:

Er moet een onderzoek komen naar de sociaal-maatschappelijke en psychologische effecten die worden veroorzaakt door de 'nationaal belang' projecten van de overheid.

Er zijn bedreigingen geuit, vergaderingen gesaboteerd en spandoeken van de tegenstanders van windturbines zijn vernield of weggehaald. (bron: bijgevoegd artikel Telegraaf).

Reactie:

Deze opmerkingen nemen wij voor kennisgeving aan.

Zienswijze:

Duurzaamheid in de provincie moet worden bevorderd door middel van bottom-up initiatieven.

Reactie:

Dat doen wij ook. Zo heeft bijvoorbeeld de Natuur en Milieufederatie Drenthe, op verzoek van de provincie en de Duurzame energie organisatie Drenthe, een loket geopend voor lokale initiatieven op het gebied van duurzame energie.

6.5 Elektriciteitsnet

Zienswijze:

De angst bestaat dat de opgewekte stroom wordt verkocht aan Duitsland, in plaats van gebruikt in eigen land.

Reactie:

De handel in elektriciteit vindt plaats in een open Europese markt. Dus Nederland kan gebruik maken van Duitse duurzame energie en omgekeerd.

Zienswijze:

De Veenkoloniën zijn een onlogische keuze voor opwekking van windenergie, doordat een groot deel van de geproduceerde energie moet worden getransporteerd naar andere delen van Nederland, wat maatschappelijke kosten met zich mee kan brengen.

Reactie:

Een deel van de opgewekte elektriciteit kan ter plekke worden benut, een deel zal inderdaad moeten worden afgevoerd naar elders. Dit is voor ons geen reden de plannen aan te passen.

Zienswijze:

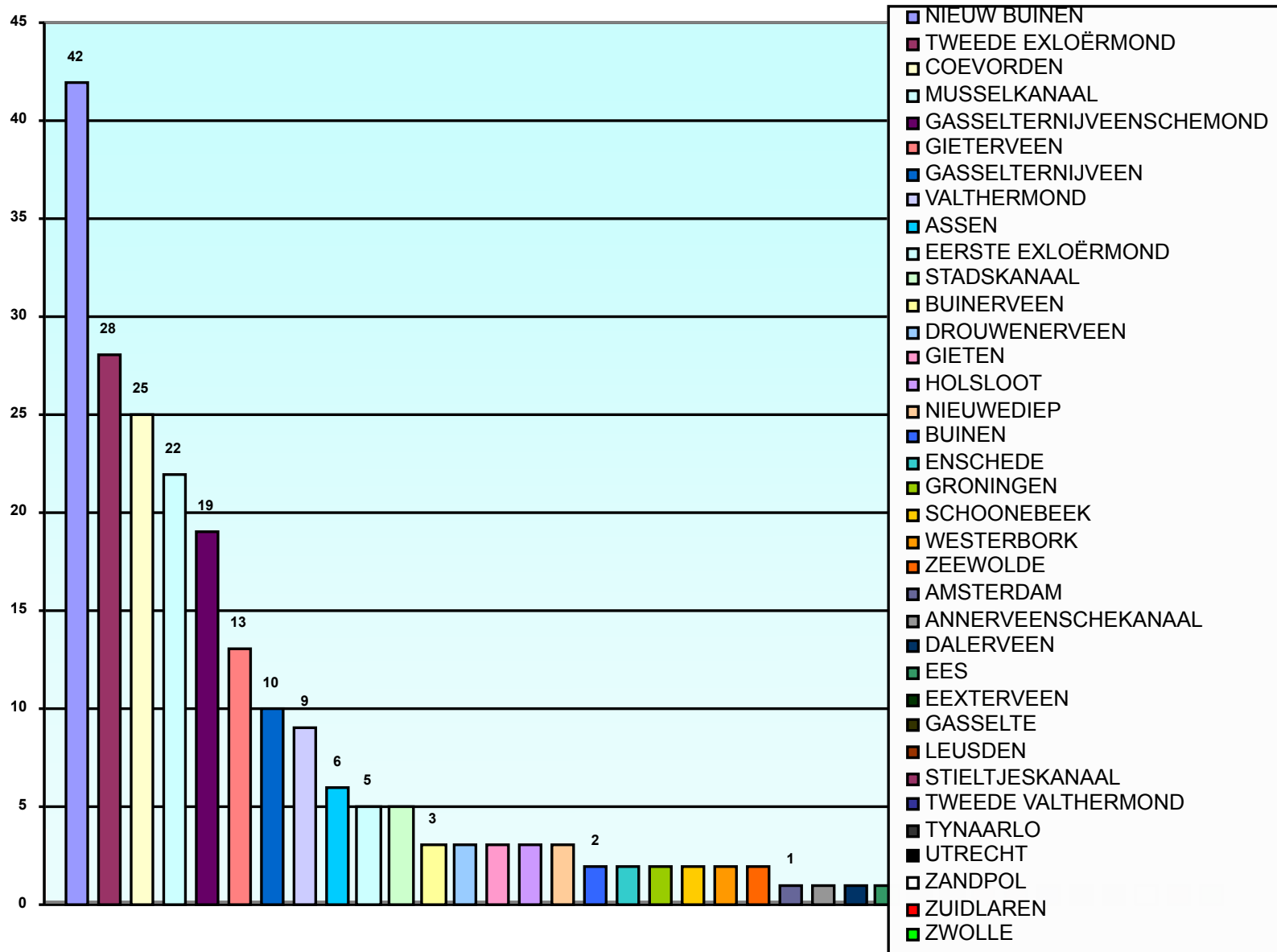
Waar komen de hoogspanningskabels te lopen? Zijn deze boven- of ondergronds?

Reactie:

Gezien de omvang van de windparken ligt het voor de hand dat alle benodigde kabels onder de grond komen te liggen.

Bijlagen

I Geografische spreiding unieke zienswijzen

2 Samenvatting tekstwijzigingen in Nota van beantwoording

Wijziging pag. 18 (van de ontwerp-gebiedvisie), toevoegen Gebiedsvisie onderaan: 'Om inzicht te krijgen in de totale milieubelasting van een winturbine tijdens de gehele levenscyclus, vinden wij dat de initiatiefnemers een Life Cycle Assessment (LCA) moeten uitvoeren, als onderdeel van het project – Milieueffectrapport.'

Wijziging Gebiedsvisie pag. 19 (van de ontwerp-gebiedsvisie) linker kolom, 4e en 5e regel: '(...) in Drenthe alleen daar de doelstelling van 280 MW aan windenergie wordt gerealiseerd. Het aanwijzen....'

Wijziging Gebiedsvisie:

Visiekaart:

- de ster nabij Tweede Exloërmond in noordelijke richting verschuiven, zodat deze buiten de LOFAR-beschermingszone en buiten de laagvliegzone valt;
- de begrenzing van het zoekgebied rondom aangeven.

Belemmeringenkaart:

- de begrenzing van het zoekgebied rondom aangeven.

Wijziging Gebiedsvisie: Bij de afbeeldingen op blz. 21, 23, 24 en 25 (van de ontwerp-Gebiedsvisie) in de gebiedsvisie vermelden dat 'de gepresenteerde afbeeldingen ontleend zijn aan het driedimensionaal computermodel en bedoeld zijn als illustratieve toelichting op de uitgangspunten van de gebiedsvisie.'

Wijziging Gebiedsvisie:

Aanpassing Visiekaart: ster nabij Tweede Exloërmond iets verplaatsen naar Tweede Exloërmond.

Wijziging tekst pag. 11 (van de ontwerp-Gebiedsvisie) toevoegen Gebiedsvisie aan tweede alinea:

'De toegang tot de rechter staat open in de procedures voor de verdere uitvoering en uitwerking, zoals bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen.'

Wijziging tekst pag. 11, eerste alinea (van de ontwerp-Gebiedsvisie), aanpassen Gebiedsvisie:

'Op windparken met een vermogen van 5 tot 100 MW is de provinciale coördinatierегeling van toepassing. Indien de gemeente meewerkt, stelt zij het bestemmings-

plan vast. Anders neemt de provincie de bevoegdheid voor het ruimtelijk besluit over in de vorm van een (provinciaal) inpassingsplan. De provincie coördineert de procedures en verleent de omgevingsvergunning. Op verzoek van gedeputeerde staten kan de minister van EZ een ontheffing verlenen van de provinciale coördinatieplicht. De gemeente is dan bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning. Voor projecten kleiner dan 5 MW is de gemeente bevoegd gezag.'

Wijziging tekst pag. 17 (van de ontwerp-Gebiedsvisie) aan 'Wettelijke eisen' Gebiedsvisie toevoegen:

'Dan is ook duidelijk welk type windmolen (ashoogte, wiek Lengte en vermogen) door initiatiefnemers wordt geplaatst. Waar mogelijk zullen wij grotere afstanden aanhouden tot geluidgevoelige bebouwing dan vereist is op grond van de milieunormen.'

Wijziging Gebiedsvisie pag. 26 (van de ontwerp-Gebiedsvisie) onder 'De locaties en de opstellingen' 2e alinea:

'(...) gewenste locaties. Voor ons staat voorop dat minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan en waar mogelijk een grotere afstand wordt aangehouden tot geluidgevoelige bebouwing dan op grond van de wet is vereist. Ook vinden wij het belangrijk dat de verschillende windparken (...)'

Wijziging pagina 16 (van de ontwerp-Gebiedsvisie), in de derde alinea, zesde regel Gebiedsvisie, schrappen:

'In het landelijk gebied wordt een soepeler norm gehanteerd: een kans van één op de honderduizend.'

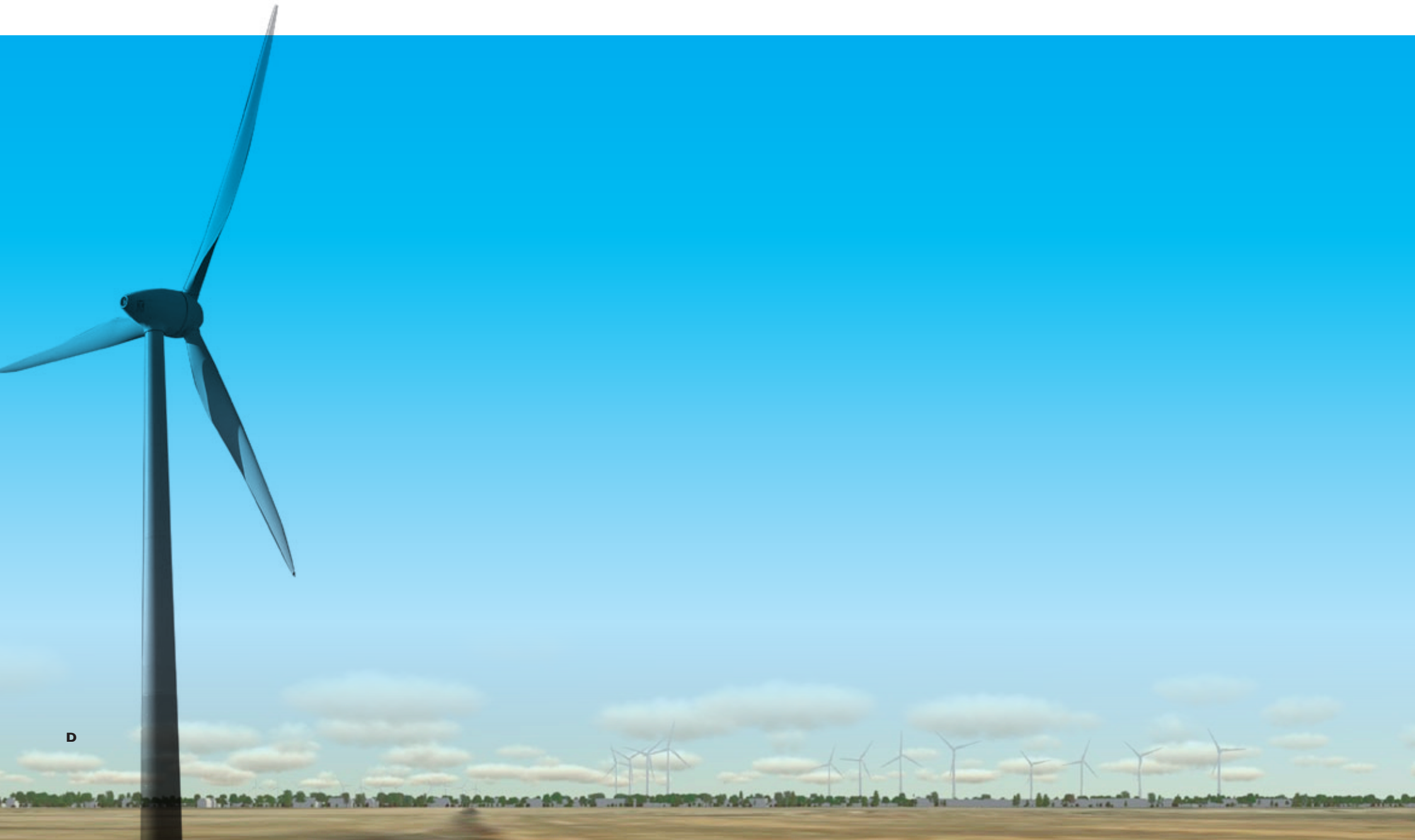
De tekst van de Gebiedsvisie op enkele plaatsen aanpassen in de zin dat wij de mogelijkheid open willen houden dat clusters ook kunnen bestaan uit enkele of dubbele lijnen.

Aanpassen tekst Gebiedsvisie, pag. 17 (van de ontwerp-Gebiedsvisie), onder 'Gebiedsontwikkeling':

'Wij willen daarom afspraken maken met de ontwikkelaars van een windpark over een financiële bijdrage tussen de 10 en 20% van de opbrengst uit de exploitatie van een windpark, voor belastingen. Zo nodig maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie als in een locatie sprake is van grondposities van overheden.'

Aanpassen tekst Gebiedsvisie, pagina 29 (van de ontwerp-Gebiedsvisie), onder 'Uitvoering' toevoegen:

'Het bevoegd gezag voor het realiseren van een windturbine sluit een overeenkomst met de initiatiefnemer waarin wordt opgenomen dat de windturbine na een nader te bepalen periode wordt gesloopt.'

D